

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Invloed actoren op suikertaks: De invloed van actoren op het plaatsen van suikertaks op de politieke agenda

Schaafsma, Emma

Citation

Schaafsma, E. (2022). *Invloed actoren op suikertaks: De invloed van actoren op het plaatsen van suikertaks op de politieke agenda.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3484158>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Invloed actoren op suikertaks

De invloed van actoren op het plaatsen van suikertaks op de politieke agenda.

MASTERTHESIS

Universiteit Leiden, faculteit Governance and Global Affairs, Master Management van de
Publieke Sector (MSc), Public Affairs

Emma Schaafsma

Masterscriptie MPS

Begeleider: Dhr. Kerkhoff

Den Haag, 7 juni 2022

Eindversie

Aantal woorden: 14.578

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Probleemstelling	5
<i>1.2.1 Agenda-setting</i>	5
<i>1.2.2 Suikertaks</i>	6
1.3 Relevantie	7
<i>1.3.1 Wetenschappelijke relevantie</i>	7
<i>1.3.2 Maatschappelijke relevantie</i>	8
1.4 Achtergrondinformatie en tijdslijn suikertaks	9
<i>1.4.1 2012-2014</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
<i>1.4.2 2015-2017</i>	9
<i>1.4.3 2018-2019</i>	10
<i>1.4.4 2020-heden</i>	11
1.5 Leeswijzer	12
2. Theoretisch kader	13
2.1 Agenda-setting in de beleidscyclus	13
<i>2.1.1 Agenda-setting en lobbying</i>	14
2.2 Soorten lobbyen	14
2.3 Coalities	18
2.4 Issue competition	19
2.5 Interactievormen	21
3. Methode	24
3.1 Ontwerp	24
3.2 Documentenanalyse	25
3.3 Interviews	26
<i>3.3.1 Triangulatie</i>	27
3.4 Operationalisatie	28
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid	33
<i>3.5.1 Validiteit</i>	33
<i>3.5.2 Betrouwbaarheid</i>	34
4. Resultaten	36
4.1 Bevoorrechte positie	36
4.2 Lobbystrategieën	38
<i>4.2.1 Inside en outside lobbyen</i>	38

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

4.2.2 <i>Volgorde strategieën</i>	41
4.3 Samenwerken	42
4.4 Issue competition	43
4.5 Interactievormen	45
5. Conclusie	48
5.1 Conclusie	48
5.2 Discussie en reflectie	50
5.2.1 <i>Interpreteren resultaten</i>	50
5.2.2 <i>Beperkingen onderzoek</i>	51
5.2.3 <i>Suggesties vervolgonderzoek</i>	52
Literatuurlijst	54
Bijlage 1	66
Bijlage 2	67

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De World Health Organization (WHO) signaleert een verdriedubbeling van de hoeveelheid mensen met overgewicht sinds 1975 (WHO, 2021). In 2016 had 39% van de mensen wereldwijd boven 18 jaar overgewicht en 19% had obesitas. Overgewicht wordt gedefinieerd als overtollige of abnormale vetophopingen die schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid van mensen (WHO, 2021). Om overgewicht te kunnen classificeren wordt gebruikgemaakt van de BMI (Body Mass Index). Dit wordt berekend op basis van gewicht en lengte. Voor overgewicht dient de BMI hoger te zijn dan 25. Bij obesitas dient sprake te zijn van een BMI hoger dan 30 (WHO, 2021).

In Nederland is het aantal mensen met overgewicht of obesitas de afgelopen jaren eveneens gestegen. In 1990 had ongeveer 33% van de volwassenen overgewicht. In 2020 was dat 50%. De hoeveelheid volwassenen met obesitas is sinds 1990 zelfs verdubbeld (Volksgezondheid en Zorg, 2021). Overgewicht en obesitas veroorzaken verschillende soorten ziektes, zoals hart- en vaatziekten, suikerziekte, osteoartritis (degeneratieve aandoening aan gewrichten) en verschillende soorten kanker (WHO, 2021). Dat overgewicht en obesitas een probleem vormen, blijkt uit bovenstaande cijfers. Om deze reden heeft de Rijksoverheid maatregelen bedacht om te voorkomen dat mensen aankomen en overgewicht krijgen (Rijksoverheid z.d.). Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) stimuleert daarom om gezond te eten, bewegen en sporten aantrekkelijker te maken en te zorgen voor een gezondere eetomgeving. Mensen stimuleren om gezond te eten kan bijvoorbeeld door middel van maatregelen die consumenten stimuleren producten in de supermarkt te kopen die in de schijf van vijf passen. De gezonde keuze moet daarbij de makkelijke keuze zijn en de communicatie over welke producten in de Schijf van Vijf behoren dient duidelijk te zijn (Rijksoverheid, z.d.).

Een ander preventief middel is het verlagen van de hoeveelheid suiker in frisdranken, chocola, zuivel en koek (Rijksoverheid, z.d.). Deze maatregelen staan vermeld in het Nationaal Preventieakkoord. Daarin staat onder andere ook beschreven dat de ambitie is om overgewicht van 48% in 2015 terug te dringen naar 38% in 2040 (RIVM, 2020). Naast het feit dat suikerhoudende drankjes minder suiker dienen te bevatten over een aantal jaar, beveelt de WHO aan om deze drankjes te belasten (WHO, 2017). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat fiscale maatregelen effectief kunnen zijn om het consumeren van gezonde voedingsmiddelen te stimuleren en consumptie van ongezond voedsel te ontmoedigen (Bloomberg, Summers &

Ahmed, 2019; Shekar & Popkin, 2020). Een prijsverhoging van 10% kan al effect hebben. Deze prijsverhoging leidt tot een vermindering van het kopen van suikerhoudende drankjes van 10% (Teng et al., 2019).

In het onderzoek van het RIVM (2020) wordt een vergelijking gemaakt tussen drie verschillende landen (Noorwegen, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) die suikertaks toepassen op suikerhoudende drankjes. De situatie voor de invoering zijn in kaart gebracht, samen met de huidige omstandigheden in Nederland. Daarnaast werden de effecten en kenmerken van dit beleid geanalyseerd. Uit de resultaten bleek dat in het Verenigd Koninkrijk de langetermijneffecten van suikertaks nog niet bekend zijn, omdat weinig onderzoek uitgevoerd is naar bijvoorbeeld de prevalentie van overgewicht (RIVM, 2020). De langetermijneffecten van suikertaks worden daarom niet in dit onderzoek besproken. De kortetermijneffecten van suikertaks zijn wel bekend. Zo blijkt het consumeren van belaste dranken te zijn teruggedrongen. In het Verenigd Koninkrijk steeg de consumptie van niet-belaste dranken en in Noorwegen is de consumptie van waterflessen gestegen (RIVM, 2020). Belangrijk blijkt dus het definiëren van welke dranken wel of niet belast zullen worden en op welke manier de dranken belast worden. Daarnaast is het zeer belangrijk om een gezonder alternatief aan te bieden dat niet belast is met taks (RIVM, 2020).

1.2 Probleemstelling

1.2.1 Agenda-setting

Om suikertaks van de grond te krijgen, is het van belang dat suikertaks op de politieke agenda geplaatst wordt. Hier spelen verschillende factoren een rol. Agenda-setting is onderdeel van de beleidscyclus. In het theoretisch kader wordt hier verder op ingegaan. Het proces waarin politieke systemen voorrang geven aan bepaalde problemen en daar aandacht aan besteden is het agenda-setting proces (Jones & Baumgartner, 2005). Belangengroepen als organisaties dienen aan dit proces te participeren. Issue-competition is het proces waarbij bepaalde onderwerpen meer politieke aandacht krijgen dan andere onderwerpen (Otjes, 2019, p. 732). Een effectieve lobbystrategie is derhalve van belang om invloed op de agenda uit te oefenen. Hoe organisaties invloed op de politieke agenda uitoefenen en wanneer een lobbystrategie succesvol is zal terugkomen in dit onderzoek. Dit zal onderzocht worden aan de hand van een casus, namelijk suikertaks.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

1.2.2 Suikertaks

In landen als het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Noorwegen zijn grote stappen gezet om de consumptie van suikerhoudende dranken zoveel mogelijk te ontmoedigen. In Nederland is momenteel nog geen beleid gevormd rondom het invoeren van suikertaks. Suikertaks staat al lang op de politieke agenda en staat nu in het nieuwe coalitieakkoord. Er is tot het nieuwe coalitieakkoord vastgehouden aan het Nationaal Preventieakkoord, waarin andere maatregelen genomen worden om te zorgen dat 30% minder suikerhoudende drankjes verkocht worden (Vermeulen & van Oost, 2020). Critici van het RIVM gaven echter aan dat zonder suikertaks de doelen van het NPA niet behaald zullen worden. In het coalitieakkoord van Rutte 4 staat aangegeven dat suikertaks ingevoerd zal worden in de komende jaren (Coalitieakkoord 2021-2025). Echter zijn concrete plannen over de invoering van suikertaks nog niet bekend.

Pro-suikertaks actoren zijn van mening dat suikertaks ingevoerd moet worden om overgewicht tegen te gaan. Onder deze groep vallen het RIVM, het voedingscentrum, de WHO, gemeenten van grote steden, Unicef, de Nierstichting, het Diabetes Fonds, de Hartstichting en de Maag Lever Darmstichting. Deze organisaties bepleiten voor het invoeren van suikertaks en hebben samen via verschillende lobbystrategieën gezorgd dat suikertaks op de politieke agenda komt en ingevoerd gaat worden (Van den Wier, 2021). In het geval van suikertaks is weinig bekend over welke lobbystrategieën de pro-suikertaks actoren gebruikt hebben om hun standpunten op de politieke agenda te krijgen. Het is derhalve van belang om pro-suikertaks actoren te onderzoeken en te analyseren welke strategieën zij zoal toegepast hebben. De pro-suikertaks actoren hebben immers gezorgd voor het benoemen van de invoering van suikertaks in het coalitieakkoord van de huidige coalitie (Coalitieakkoord, 2021-2025). Suikertaks biedt in dit onderzoek de mogelijkheid om meer inzicht te krijgen in hoe effectief bepaalde lobbystrategieën van actoren zullen zijn. Pro-suikertaks actoren hebben effectieve lobbystrategieën gebruikt die succesvol zijn geweest in het plaatsen van suikertaks op de politieke agenda en uiteindelijk zelfs in de plannen van de coalitie (Coalitieakkoord, 2021-2025). Gezien het feit dat over de succesvolle lobbystrategieën weinig bekend is bij suikertaks, zal in dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag onderzocht worden:

‘In hoeverre en op welke wijze hebben pro-suikertaks actoren invloed uitgeoefend op agenda-setting omtrent het invoeren van suikertaks in Nederland?’

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe invloed uitgeoefend wordt op de politieke agenda rondom het verminderen van overgewicht. Pro-suikertaks actoren kunnen een rol

gespeeld hebben in het vormen van het beleid en gelobbyd hebben om suikertaks in te voeren. Welke lobbystrategie zij daarbij toegepast hebben om succesvol te zijn op de politieke agenda wordt in dit onderzoek onderzocht. De lobbystrategieën hebben invloed op het verkrijgen van politieke aandacht voor een issue (De Bruycker & Beyers, 2019). Dit wordt onderzocht aan de hand van het pleiten voor suikertaks door pro-suikertaks actoren. De anti-suikertaks groepen zijn niet meegenomen in dit onderzoek, omdat het succes van de pro-suikertaks groepen onderzocht wordt. Zodoende wordt meer inzicht verkregen over hoe effectief invloed uitgeoefend kan worden op de politieke agenda.

1.3 Relevantie

1.3.1 Wetenschappelijke relevantie

Wie bepaalt wat op de agenda gezet wordt is een zeer belangrijke vraag in de politieke wetenschap (Bachrach & Baratz, 1962; Otjes, 2019, p. 728). Een parlement kan namelijk enkel beslissingen nemen over issues die op de politieke agenda staan (Cox & McCubbins, 2007; Tsebelis & Rasch, 2011). Het is verwonderlijk hoe weinig bekend is over beslissingen maken met betrekking tot de politieke agenda (Otjes, 2019, p. 728). Volgens Luke (1974) bestaat er een duidelijke reden voor deze hiaat in onderzoek. Agenda-setting kan namelijk gezien worden als een heimelijke manier om macht uit te oefenen. In veel Europese landen is agenda-setting in feite heimelijk en achter gesloten deuren (Döring, 1995). Voor de Tweede Kamer in Nederland is dit echter niet zo. In het onderzoek van Otjes (2019) wordt bijvoorbeeld onderzocht hoe agenda-setting meetings van de Tweede Kamer verlopen. Deze Regeling van Werkzaamheden afspraken worden openbaar gepubliceerd op de website van de Tweede Kamer. Het is zelfs mogelijk om deze debatten terug te kijken (Tweede Kamer, 2020).

Het is belangrijk om agenda-setting te onderzoeken, omdat de politieke agenda uiteindelijk bepaalt wat voor beleid gevoerd gaat worden en welke onderwerpen als belangrijk gezien worden. Uit onderzoek blijken twee soorten lobbystrategieën van belang wanneer gekeken wordt naar het succes van de lobbystrategie. Enerzijds de inside lobby en anderzijds de outside lobby. De reikwijdte van de inside lobby is minder groot dan bij een outside lobbystrategie. Inside lobbying wordt veelal gedaan door middel van connecties tussen lobbypartijen en betrokken ambtenaren (De Bruycker & Beyers, 2018, p. 2). Outside lobbyen betekent dat getracht wordt een onderwerp op de agenda te zetten van buitenaf. Hiervoor kan bijvoorbeeld de media gebruikt worden (McCombs & Shaw, 1972). Inside lobbying is de favoriete lobbystrategie onder lobbyisten (Culpepper, 2010). Outside lobbying wordt gezien

als een middel van de zwakkeren of een laatste wapen (Della Porta & Diani, 1999). Echter blijken belangengroepen via de media wel degelijk invloed te kunnen uitoefenen op de politieke agenda (McCombs & Shaw, 1993). Uit het onderzoek van Chalmers (2013) blijkt eveneens dat inside- en outside lobbying beide evenveel invloed kunnen hebben op het beleid. In dit onderzoek is het derhalve van belang te onderzoeken welke strategie pro-suikertaks actoren ingezet hebben om suikertaks op de agenda te zetten en in het coalitieakkoord te plaatsen (Coalitieakkoord, 2021-2025). Met de toegepaste lobbystrategieën is suikertaks namelijk succesvol op de politieke agenda gezet (Frijters, 2021). Welke lobbystrategieën precies toegepast zijn om suikertaks op de agenda te krijgen en in het coalitieakkoord te plaatsen is weinig tot niets bekend. Wanneer hier inzicht in verkregen wordt, kan dit onderzoek bijdragen aan de vraag waarom betrokken actoren een bepaalde strategie gebruiken. De motieven zullen blootgelegd worden en welke middelen zij tot hun beschikking hadden om een bepaalde strategie aan te nemen. Dit is wetenschappelijk relevant, omdat de kennis over deze kwestie kan bijdragen aan de bestaande kennis over succesvolle lobbystrategieën (Hanegraaff, Beyers & De Bruyker, 2016, p. 585).

1.3.2 Maatschappelijke relevantie

Voor wat betreft de maatschappelijke relevantie zijn twee aspecten belangrijk: wat draagt dit onderzoek bij aan de beleidspraktijk en waarom het voor burgers belangrijk is dat het onderzoek uitgevoerd wordt. Allereerst de beleidspraktijk. Om overgewicht te bestrijden heeft de Tweede Kamer het Nationaal Preventieakkoord opgesteld met verschillende maatregelen om overgewicht te voorkomen (NPA, 2018). De maatregelen zijn onder andere gezondere voeding aanbieden, meer bewegingsmogelijkheden bieden en zorgen voor een gezonde omgeving. Bij deze maatregelen wordt echter niets vermeld over suikertaks of andere fiscale maatregelen om overgewicht te bestrijden. Uit het onderzoek van het RIVM kan geconcludeerd worden dat suikertaks wel degelijk voordelen zou kunnen opleveren (RIVM, 2020). De keuze om suikertaks niet in te voeren en van de agenda af te houden is daarmee niet duidelijk. Wellicht hebben andere actoren invloed gehad op de vormgeving van beleid rondom agenda-setting. Na de coalitieoverleggen in 2021 is besloten om suikertaks wel als middel in te zetten in de strijd tegen overgewicht (Coalitieakkoord 2021-2025). Derhalve is het van belang te achterhalen welke actoren gezorgd hebben voor het plaatsen van suikertaks op de politieke agenda.

Zowel pro-suikertaks actoren als fabrikanten van suikerhoudende dranken hebben mogelijk invloed gehad op dit beleid. Suikertaks heeft lang op de politieke agenda gestaan en

is uiteindelijk in het coalitieakkoord geplaatst om te gaan invoeren (Coalitieakkoord 2021-2025; Frijters, 2021). Hoe de betrokken actoren dit voor elkaar gekregen hebben is niet bekend. Hebben betrokken actoren via de media invloed gehad? Hebben zij interne connecties met de politiek en daar gebruik van gemaakt? Door dit verder uit te zoeken zal meer inzicht verkregen worden in lobbystrategieën en de invloed op de politieke agenda. Zodoende kan meer begrip verkregen worden over hoe de politieke agenda precies ontstaat.

Voor burgers in het algemeen geldt dat met dit onderzoek meer bewustzijn gecreëerd kan worden over hoe de politieke agenda gevormd kan worden. Met bewustzijn onder het publiek kan een kritischer blik ontwikkeld worden met betrekking tot de politiek. Actoren kunnen via media of andere strategieën invloed uitoefenen op beleid (Berkhout, 2006). Bijvoorbeeld door het gebruik van frames kan een doelgerichte weergave gecreëerd worden zodat de perceptie van mensen beïnvloed wordt (Entman, 2007). Frames kunnen gezien worden als cognitieve shortcuts om complexe problemen te kunnen beschrijven. Wanneer mensen vaker blootgesteld worden aan een frame, kunnen meningen aangepast worden (Zaller, 1991). Derhalve is het van belang dat burgers bewust zijn van beïnvloeding van het beleid door onder andere het gebruik van frames of andere lobbystrategieën.

1.4 Achtergrondinformatie en tijdslijn suikertaks

Om nog wat extra inzicht te krijgen in het verloop van de politieke agenda met betrekking tot suikertaks wordt in deze paragraaf een tijdslijn gegeven aan de hand van krantenartikelen uit het NRC Handelsblad, de Telegraaf, Trouw en Tweede Kamerstukken.

1.4.1 2012-2014

Zo begon suikertaks in de kranten pas naar voren te komen in 2012 (Sjouwerman, 2012; Telegraaf, 2012). In deze artikelen werd beschreven dat andere landen suikerbelasting ingevoerd hadden, zoals in Duitsland en Denemarken. In 2013 pleitte GGD-directeur van Velpen voor het invoeren van suikertaks, omdat de GGD de suikerconsumptie wilde indammen (Algra, 2013; Koops, 2013). De verslavende effecten van suiker zijn namelijk gevaarlijk voor mensen met obesitas. In de Tweede Kamer werd tot en met 2014 niet gesproken over suikertaks.

1.4.2 2015-2017

Vervolgens werd in 2015 duidelijk dat het Verenigd Koninkrijk en Mexico suikertaks gingen invoeren (De Wit, 2015). In Nederland werd een inventarisatie gemaakt van welke

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

partijen voor en tegen het invoeren van suikertaks zijn (Loonen, 2015). Zo zag de Partij van de Arbeid voordelen bij het invoeren van suikerbelasting, maar zagen het CDA, de VVD, de PVV en SP geen voordelen in extra belastingen. Het werd betuttelend genoemd en mensen dienden zelf keuzes te maken in wat zij willen eten (Loonen, 2015). In 2015 stond suikertaks bij de meeste Tweede Kamer partijen nog niet op de agenda.

In 2016 riep de WHO-landen op om suikertaks in te voeren (Kamsma, 2018; Telegraaf, 2016). Dit vanwege het toenemende aantal mensen met obesitas, diabetes en andere welvaartsziekten. Verder werd in de media besproken dat het CDA suikertaks op de verkiezingsprogramma ging plaatsen (Kluivers, 2016; Tuentier, 2016). In 2017 is suikertaks toch van het verkiezingsprogramma geschrapt, omdat de leden van het CDA tegen suikertaks waren (Niemantsverdriet, 2017). Hier werd eveneens keuzevrijheid als reden genoemd voor het niet invoeren.

1.4.3 2018-2019

In 2018 werd het Nationaal Preventieakkoord 2018 opgesteld, waarbij suikertaks als één van de mogelijke maatregelen naar voren kwam (Tweede Kamer, 2018; Tweede Kamer, 2018a). De positieve resultaten voor de invoering van suikertaks in Groot-Brittannië werden daarbij steeds benoemd (Tweede Kamer, 2018b). Een aantal politieke partijen bleken groot voorstander te zijn van suikertaks: Partij van de Arbeid, Partij van de Dieren, GroenLinks en 50Plus (Tweede Kamer, 2018c). Dit waren echter te weinig partijen om suikertaks toe te voegen aan het Nationaal Preventieakkoord 2018 (NPA, 2018). Zo werden andere afspraken gemaakt met de frisdrankindustrie, zoals de afspraak dat de hoeveelheid suiker in frisdrank moest verlaagd worden met een 25% reductie in 2020 en een 30% reductie in 2025, ten opzichte van 2012 (NPA, 2018).

In 2019 werd in de kranten en in Tweede Kamerstukken minder ingegaan op suikertaks. In de kranten werden opiniestukken gedeeld over waarom suikertaks ingevoerd moet worden en drie wethouders uit Amsterdam, Utrecht en Rotterdam riepen de regering op om suikertaks te overwegen (Kamsma, 2019; NRC Handelsblad, 2019; Eck, 2019). In de Tweede Kamer werden een aantal kamervragen gesteld wegens bewezen effectiviteit van de maatregel in andere landen (Tweede Kamer, 2019). Daarnaast werd een motie van GroenLinks en PvdA over het uitwerken van varianten van suikertaks verworpen (Tweede Kamer, 2019a). De tegenargumenten bleven gedurende de afgelopen jaren daarbij steeds hetzelfde. Suikertaks werkte betuttelend en de burger mocht niet de dupe worden van belastingverhoging (Tweede Kamer, 2019b).

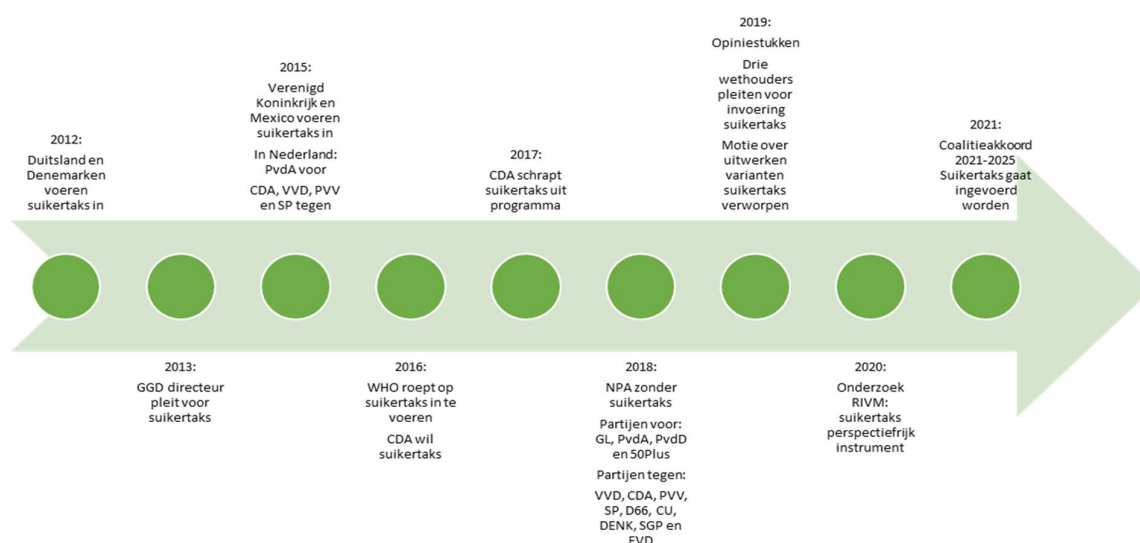
INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

1.4.4 2020-heden

In 2020 is een onderzoek door het RIVM uitgevoerd dat besproken werd in de Tweede Kamer, waarin duidelijk werd dat suikertaks een perspectiefrijk instrument zou kunnen zijn in de strijd tegen obesitas en diabetes (Tweede Kamer, 2020a). Echter werd weer de afspraak in het Nationaal Preventieakkoord 2018 benoemd dat frisdrankfabrikanten zelfstandig de suiker in frisdrank dienden te verminderen, zodat een suikertaks niet nodig zou zijn als maatregel.

In 2021 werd bij overleggen over preventiemaatregelen suikerbelasting op frisdrank nog steeds veel besproken (Tweede Kamer, 2021). In oktober werd besproken wat de opties zijn en welke mogelijkheden er zijn om suikertaks door te voeren (Tweede Kamer, 2021a). Toch werd eind oktober een motie van Volt met betrekking tot het zo spoedig mogelijk invoeren van suikertaks verworpen (Tweede Kamer, 2021b). De meerderheid van de Kamerleden bleven tegen de invoering van suikerbelasting op frisdranken.

Dit veranderde op het moment dat het nieuwe coalitieakkoord gepresenteerd werd. De coalitiepartijen hadden in de onderhandelingen besloten suikertaks te gaan invoeren (Coalitieakkoord 2021-2025). Hierbij moet de fabrikant belast gaan worden, en niet de burgers (Tweede Kamer, 2022a). Zo heeft suikertaks gedurende de jaren op de politieke agenda gestaan, maar is pas in 2021 geïntroduceerd als maatregel in het coalitieakkoord 2021-2025. In *Figuur 1* is een tijdlijn te zien waarin bovenstaande informatie uitgewerkt is.

Figuur 1: Tijdlijn suikertaks

1.5 Leeswijzer

In dit onderzoek zullen verschillende aspecten aan bod komen. Allereerst een theoretisch kader, waarin de onderzoeksvraag aan de hand van theorie geanalyseerd wordt. Daarna volgt de methodesectie met het type onderzoek, de betrouwbaarheid en validiteit, de instrumenten, de procedure en de gebruikte analyses. Vervolgens gaat de resultatensectie in op de uitkomsten uit het onderzoek en de analyses.

Na de resultatensectie volgt de conclusie, met daarin de bespreking van de uitkomsten. De onderzoeksvraag zal in deze sectie beantwoord worden. In de conclusie en discussie wordt besproken wat de belangrijkste resultaten betekenen voor de agenda-setting rondom suikertaks. De validiteit en de betrouwbaarheid zullen bediscussieerd worden. Daarnaast zullen de beperkingen van het onderzoek en de aanbevelingen voor toekomstig onderzoek worden benoemd.

2. Theoretisch kader

Agenda-setting is een belangrijke fase in de beleidscyclus. Het is een fase waarin bepaald wordt welk beleid onder de loep genomen gaat worden en mogelijk aangepast wordt. Om een issue op de politieke agenda te plaatsen, is aandacht nodig voor het onderwerp (Howlett, Ramesh & Perl, 2009). Verschillende theorieën zijn gecreëerd om agenda-setting uit te leggen en te verklaren. Zo kunnen verschillende lobbystrategieën, groepstypen en interactievormen andere uitkomsten op de politieke agenda hebben. Daarnaast is issue-competition en het doel achter de lobby zeker van belang bij het analyseren van agenda-setting.

In het theoretisch kader zullen allereerst agenda-setting en beleidscyclus uitgelegd worden, om vervolgens in te gaan op verschillende lobbystrategieën. Daarna volgt een paragraaf over coalities (samenwerkingen tussen actoren) en vervolgens een paragraaf over issue competition. Als laatste een alinea over interactievormen waarmee organisaties de strijd om aandacht proberen te winnen en een issue op de agenda proberen te plaatsen.

2.1 Agenda-setting in de beleidscyclus

Agenda-setting is een belangrijke fase in de beleidscyclus (Howlett, Ramesh & Perl, 2009). Beleid wordt namelijk in theorie gevormd aan de hand van de beleidscyclus, waarbij een aantal verschillende fasen belangrijk zijn. Van aandacht voor het beleidsprobleem tot aan het moment dat het beleidsprobleem verminderd is of eventueel zelfs verholpen is (Fischer, Miller & Sidney, 2007). De beleidscyclus vangt aan met een maatschappelijk probleem. Het issue wordt erkend en krijgt maatschappelijke en politieke aandacht (Kingdon, 2014). Mogelijk besluit de politiek om het beleid anders te formuleren of nieuw beleid te maken. In de ontwikkelingsfase wordt het beleid opgesteld en gemaakt. De gevolgen en oorzaken van het probleem worden geanalyseerd en mogelijke interventies worden opgesteld (Fischer et al., 2007). Vervolgens worden beslissingen genomen en beleidsdocumenten opgesteld in de besluitvormingsfase. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van regelingen of wetten (Fischer et al., 2007).

Na de besluitvormingsfase begint de uitvoeringsfase. Daarin worden voorstellen concreet gemaakt. De ideeën op papier worden omgezet naar de praktijk. In de evaluatiefase wordt de inhoud en de bevindingen beoordeeld om het beleid te kunnen bijschaven en aan te passen (Fischer et al., 2007). De beleidscyclus is een cyclus, waardoor na de evaluatiefase agenda-setting opnieuw begint.

2.1.1 Agenda-setting en lobbying

Om een beleidsprobleem onder de aandacht te krijgen bij politici en op de politieke agenda te krijgen, is het belangrijk om agenda-setting van issues verder te analyseren. De agenda-settingfase is een bepalende fase, omdat de rest van de cyclus beïnvloed wordt door deze fase (Howlett et al., 2009). Beleid kan immers niet aangepast worden zonder dat de Tweede Kamer en ministeries aandacht krijgen voor een issue. Maatschappelijke bewegingen, gebeurtenissen en de politiek kunnen zorgen dat een onderwerp op de agenda komt. Het is als het ware een strijd tussen issues wat precies op de politieke agenda terecht komt (Green-Pederson, 2010).

Om succesvol een issue op de agenda te plaatsen, zijn veel factoren belangrijk. Het proces waarin politieke systemen voorrang geven aan bepaalde problemen en daar aandacht aan besteden is het agenda-setting proces (Jones & Baumgartner, 2005). Belangengroepen dienen aan dit proces te participeren. Daarbij dienen zij ook te beslissen wat zij met de schaarse middelen en aandacht gedaan willen hebben en voor welke onderwerpen zij politieke aandacht willen krijgen (Halpin & Fraussen, 2017, p. 1340). De beslissingen over welke onderwerpen aandacht verdienen met de schaarse middelen en beschikbare oplossingen is een politiek proces. Issue prioritering is nodig om de ‘bottleneck of attention’, wat inhoudt dat slechts paar onderwerpen tegelijkertijd aandacht kunnen krijgen van de politiek en dat hiervoor prioriteiten gemaakt moeten worden (Simon, 1985). In Nederland is eveneens sprake van issue-competition (Otjes, 2019, p. 732). Dit proces kan beïnvloed worden door de invloed van betrokken actoren (Jones & Baumgartner, 2005). Derhalve is het van belang om een effectieve lobbystrategie op te zetten om invloed te hebben op wat op de agenda komt te staan. Lobbystrategieën zijn benaderingen die actoren gebruiken om invloed op de politiek uit te oefenen. Vaak worden combinaties van tactieken samengevoegd (Berry, 1977, p. 212).

2.2 Soorten lobbyen

Om invloed te hebben op het publieke beleid kunnen actoren kiezen uit verschillende methoden om dit doel te behalen. Besluitvormers kunnen bijvoorbeeld gecontacteerd worden, mediacampagnes kunnen gestart worden of leden van een belangengroep kunnen gemobiliseerd worden om druk uit te oefenen op de politiek (Binderkrantz, 2005, p. 694). Onderscheid kan gemaakt worden tussen insider groepen die toegang hebben tot de beleidsmakers en outsider groepen die indirecte strategieën gebruiken. Verschillende wetenschappelijke onderzoeken beweren echter dat dit onderscheid niet meer bestaat en dat elke groep toegang kan verkrijgen tot besluitvormers (Page, 1999, p. 209). Outside

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

lobbystrategieën worden steeds meer gebruikt en worden eveneens effectiever (Binderkrantz, 2005, p. 694).

Een inside lobbystrategie wordt gedefinieerd als een strategie waarbij beleidsmakers direct benaderd en gecontacteerd worden. Een outside strategie is gebaseerd op een beroep doen op het publiek door media en leden van actoren te mobiliseren (Gais & Walker, 1991, p. 103). In het onderzoek van Binderkrantz (2005) wordt eenzelfde onderscheid tussen strategieën benoemd: directe en indirecte strategieën. Een directe strategie kan ingedeeld worden in administratieve strategie en parlamentsstrategie. De administratieve strategie wordt gebruikt als de relevante minister benaderd wordt of publieke ambtenaren. Daarnaast kunnen publieke commissies gecontacteerd worden. De parlamentsstrategie is een strategie waarbij parlementsleden, partijen of parlamentsorganisaties benaderd worden (Binderkrantz, 2005, p. 696). Een directe strategie is vergelijkbaar met een inside lobbystrategie, waarbij beleidsmakers direct benaderd worden. Indirecte strategieën zijn in te delen in mediastrategieën en mobiliserende strategieën. Bij de mediastrategie worden journalisten, kranten en gepubliceerde onderzoeken gebruikt om invloed uit te oefenen op het beleid. Mobiliserende strategieën zijn bijvoorbeeld publieke meetings organiseren en conferenties organiseren, het organiseren van protesten en demonstraties of een petitie starten (Binderkrantz, 2005, p. 696). Indirecte strategieën zijn vergelijkbaar met outside strategieën, omdat vooral vanuit buitenaf getracht wordt invloed uit te oefenen op beleid.

Veel onderzoek ziet de indirecte strategie als laatste optie wanneer de directe strategieën niet toegankelijk zijn (Della Porta & Diani 1999, p. 168-169). Het beleidsproces is een gestructureerd proces met verschillende fasen, waardoor sommige groepen insider-status verkrijgen en zij voortdurend betrokken kunnen zijn bij besluitvorming. Andere groepen bevinden zich in een minder bevoorrechte positie. Dit betekent dat groepen door bijvoorbeeld minder contacten bij de beleidsmakers niet snel betrokken raken bij het beleidsproces, waardoor zij minder bevoorrecht zijn. Zij passen derhalve vaker indirecte strategieën toe. Dit wordt vaak gezien als minder effectief, waardoor actoren lijken te streven naar insider-status (Hypothese 1) (Grant, 2004, p. 3-4). Zodoende kan ook verwacht worden dat betrokken actoren in dit onderzoek eerst een insider-status trachten te behalen en daarna pas kiezen voor outside lobbystrategieën (Hypothese 3). Voor beleidsmakers zelf is het van belang om met zoveel mogelijk actoren te spreken, omdat actoren hun eigen belangen nastreven (Hansen, 1991). De zorgen van groepen die outside lobbystrategieën toepassen worden zeker ook in acht genomen. Betrokken actoren zijn zich hiervan bewust en gebruiken outside lobbyen als tweede manier om invloed uit te oefenen (Beyers, 2004). Bovendien blijkt dat het toepassen van meerdere

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

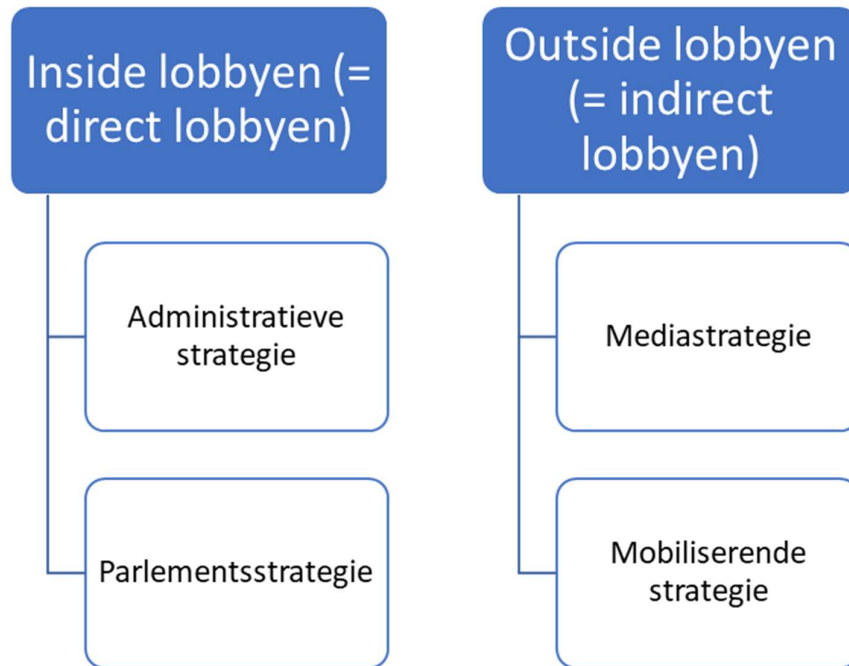
strategieën samen het meest effectief is (Kriesi, Tresch & Jochum, 2007). Als gevolg hiervan lijken de meeste actoren ook gebruik te maken van inside- en outside strategieën (Hypothese 2) (Baumgartner & Leech 1998; Mahoney 2007).

In het onderzoek van Binderkrantz (2005) werden nationale Deense belangengroepen onderzocht. Uit de resultaten blijkt dat de meeste belangengroepen een repertoire aan technieken hebben gebruikt om te kunnen lobbyen. Volgens dit onderzoek varieert dit van directe strategieën door het contacteren van politici of indirecte strategieën waarin leden van de groepen gemobiliseerd worden of media betrokken wordt (Binderkrantz, 2005, p. 710). Actoren zijn goed in staat om directe strategieën toe te passen en te combineren met indirecte middelen. Zoals verwacht hebben belangengroepen met een bevoorrechte positie invloed op het gevoerde beleid. Het hebben van een minder bevoorrechte positie leidt echter niet per se tot het aannemen van indirecte strategieën (Binderkrantz, 2005, p. 710). Zodoende worden indirecte strategieën niet toegepast als uitwijkmogelijkheid voor groepen die minder toegang hebben tot de politiek. Op basis hiervan kunnen de volgende hypothesen getoetst worden:

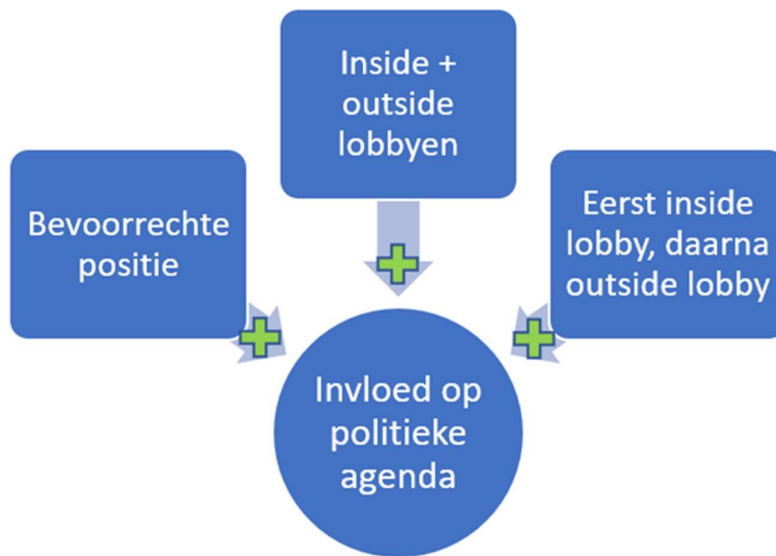
- 1. Naarmate actoren een meer bevoorrechte positie hebben, hebben zij meer invloed op de politieke agenda.*
- 2. Wanneer actoren zowel inside als outside lobbystrategieën toepassen, hebben zij meer invloed op de politieke agenda.*
- 3. Actoren starten met inside lobbystrategieën en eindigen met outside lobbystrategieën om meer invloed te hebben op de politieke agenda.*

In *Figuur 2* is een overzicht te zien van verschillende strategieën. In *Figuur 3* zijn de drie hypothesen weergegeven.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

Figuur 2: Soorten lobbyen

Figuur 3: Hypothesen 1, 2 en 3

2.3 Coalities

Lobbycoalities worden gedefinieerd als elke vorm van gecoördineerde inspanning van meer dan één belangengroep of actor om als team te lobbyen bij een overheidsinstantie. Het doel daarvan is het beïnvloeden van de beleidsagenda (Dwidar, 2022, p. 204-205). Coalitievorming wordt gezien als cruciaal met betrekking tot het beïnvloeden van overheidsbeleid (Junk, 2019; Lorenz, 2019). Verreweg de meeste lobbyactiviteiten vinden plaats in een coalitie (Hula, 1999; Hojnacki, 1997; Kerwin, 2003). Verschillende factoren hebben invloed op het besluit om samen een coalitie te vormen. Zo concludeert Hojnacki (1997) dat het type en de hoeveelheid informatie die een andere groep kan toevoegen, waaronder waargenomen beleidsinvloed, interessegebieden en reputatie van bepaalde organisaties invloed hebben op de keuze om wel of niet in een coalitie te stappen.

Een ander voordeel aan het vormen van een coalitie is de mogelijkheid tot meer middelen en kennis. Coalities vormen kan bepaalde beperkingen met betrekking tot middelen, kennis en toegang vergroten (Dwidar, 2022, p. 206). Dit kan bijvoorbeeld door middel van middelen bundelen, taken splitsen, sociale contacten vergroten en politiek bereiken via uitgebreide netwerken (Staggenborg, 1986). Daarnaast kan een gecoördineerde lobby aandacht trekken door een uniforme boodschap af te geven aan overheidsactoren die actief op zoek zijn naar signalen van draagvlak voor beleidsideeën (Nelson & Yackee, 2012). Als gevolg hiervan kan een coalitie vormen een groot voordeel opleveren voor lobbygroepen.

Bij coalities kan een onderscheid gemaakt worden in heterogene en homogene coalities. Heterogene coalities zijn verschillende partijen met andere belangen, industrie of omgeving. Homogene coalities zijn lobbygroepen die voor hetzelfde belang opkomen en dezelfde uitgangspunten hebben (Dwidar, 2022, p. 207). Heterogene coalities trekken echter meer aandacht, omdat het specialer is als partijen samenwerken met verschillende doelen en belangen. Daarnaast maken heterogene coalities het mogelijk om beter geïnformeerde beleidsvoorstellen te doen. Heterogene coalities hebben namelijk verdeelde bronnen, een uitgebreid netwerk en informatiebronnen (Dwidar, 2022, p. 207). Verder zijn beleidsvoorstellen van heterogene coalities geloofwaardiger. Heterogene groepen komen vaak lastiger tot consensus. Wanneer dit echter wel lukt, is het een indicatie van overeenstemming onderling (Dwidar, 2022, p. 207). Derhalve zijn heterogene coalities vaker succesvol in het beïnvloeden van beleid. Op basis van het onderzoek van Dür & Mateo (2013) en Dwidar (2022) kan de volgende verwachting geschept worden dat weergegeven is in *Figuur 4*:

4. *Fondsen en gemeenten die met andere actoren een heterogene coalitie vormen hebben meer invloed op de politieke agenda.*

Figuur 4: Hypothese 4

2.4 Issue competition

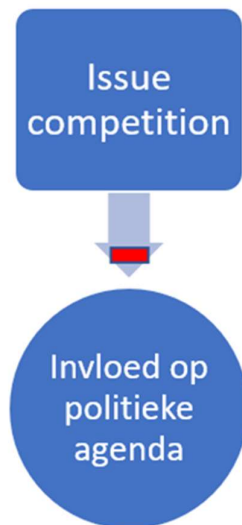
In het artikel van Green-Pedersen (2010) wordt geanalyseerd wat issue-competition is. Het kernidee van issue-competition is dat politieke partijen strijden tegen elkaar om aandacht te vragen voor een issue door middel van selectieve nadruk in plaats van directe confrontatie (Green-Pedersen, 2010, p. 349). Issues komen op tafel bij politieke partijen wanneer bijvoorbeeld betrokken actoren duidelijk maken hoe belangrijk het issue is en hoe belangrijk politieke aandacht voor het issue is. Deze issues zijn in bezit van een bepaalde individuele politieke partij en aandacht voor deze issues is in het voordeel van deze partij. Carmines (1991, p. 75) heeft daarbij de volgende quote:

“All successful politicians instinctively understand which issues benefit them and their party and which do not. The trick is to politicize the former and depoliticize the latter.”

Dit houdt in dat partijen willen discussiëren over onderwerpen waar partijen bekwaam zijn en andere partijen willen forceren om te converseren over issues waar ze niet competent mee zijn. Issue-competition is zeer belangrijk voor zowel politieke partijen als betrokken actoren. Wanneer de politiek niet spreekt over een bepaalde issue van actoren, wordt het probleem

hoogstwaarschijnlijk niet opgelost (Otjes, 2019, p. 730). De strijd om aandacht voor een issue is altijd een onderdeel geweest van de partijcompetitie, maar sinds de afname van sociale structurele stemmen en meer stemmen op basis van welke issues belangrijk zijn voor een partij, is issue-competition belangrijker geworden (Green-Pedersen, 2010, p. 349). Voor politieke partijen is het derhalve belangrijker geworden om hun eigen agenda te bepalen om verkiezingen te kunnen winnen. Wanneer een politieke partij in staat is om een bepaalde toon te zetten in het parlement, kunnen ze ook bepalen welke issues gebruikt gaan worden voor campagnes (Otjes, 2019, p. 731). Partijen kunnen ook meer strategische redenen hebben om op deze manier te opereren. Een debataanvraag kan gebruikt worden om eigenaar te blijven over een issue. Door een debat aan te vragen over een onderwerp signaleren partijen belangengroepen, partijactivisten, journalisten en aan kiezers dat de politieke partij bezig is met de kwestie. Hier kan intrinsieke motivatie een rol spelen om de beleidskwestie daadwerkelijk te verbeteren (Otjes, 2019, p. 731). Uit bovenstaand onderzoek kan de volgende hypothese afgeleid worden, weergegeven in *Figuur 5*:

5. *Door issue competition heeft het voor onderwerpen zoals suikertaks langer geduurd voordat het op de politieke agenda terecht kwam.*

Figuur 5: Hypothese 5

2.5 Interactievormen

In de analyses van Beyers (2009, p. 1195) worden verschillende tactieken aangehaald om te interacteren met beleidsmakers. Interactievormen hebben betrekking op hoe een organisatie omgaat met andere actoren in de strijd om aandacht voor hun standpunten. Het gaat daarbij om drie vormen van interactie: onderhandelen, beargumenteren en berusting (Beyers, 2009, p. 1194). Onderhandelen en beargumenteren zullen in dit onderzoek uitgewerkt worden. Van berusting is weinig sprake in de lobbypraktijk wanneer de actoren de status quo willen veranderen (Beyers, 2009, p. 1195), waardoor berusting als interactievorm niet meegenomen is in dit onderzoek. Onderhandelen en beargumenteren worden gekenmerkt door communicatieve uitwisselingen, maar worden onderscheiden door de betekenis ervan. Onderhandelen betekent dat actoren uitspraken doen over beschikbare middelen die uitgewisseld moeten worden om een bepaald voordeel te behalen. Het bevat bijvoorbeeld een uitwisseling van informatie over beleidsposities, technische informatie of kennis over intenties (Beyers, 2009, p. 1194). Daardoor kan voorspeld worden dat actoren met meer kennis en informatie meer invloed kunnen uitoefenen in de onderhandelingen met beleidsmakers (Hypothese 6). Elke interactie bij onderhandelingen gaat over beloften in de vorm van mogelijke voordelen of kosten (van niet gerealiseerde baten) als er geen ruil plaatsvindt. Wanneer actoren onderhandelen zijn ze voornamelijk geïnteresseerd in de distributie van middelen en de potentiële voordelen.

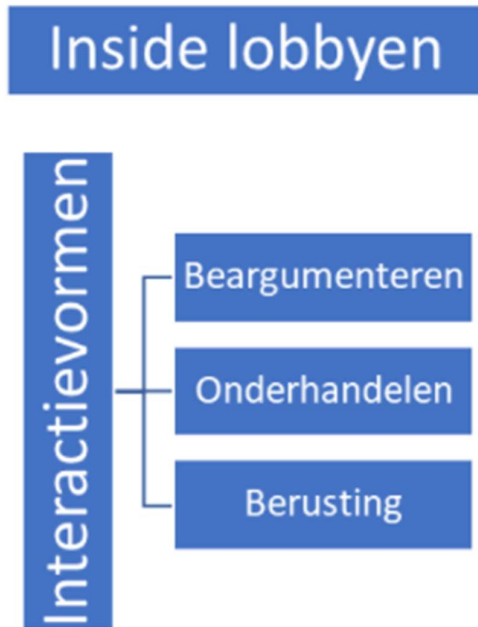
De tweede vorm van interactie, beargumenteren, is in tegenstelling tot onderhandelen vooral gericht op beleidsideeën, de herkomst van de ideeën en de soorten argumenten. Beargumenteren betekent derhalve dat actoren verandering teweeg willen brengen in de feitelijke overtuigingen of voorkeuren van andere actoren (Beyers, 2009, p. 1194). Van belang hierbij is voornamelijk framing van interpretaties en afspraken die burgers, overheidsfunctionarissen en politieke partijen aantrekkelijk vinden. Argumentatie is de kern van belangengroepen-politiek. Naast het zoeken naar voordelen van specifieke problemen besteden betrokken actoren tijd aan het onderzoeken van de aard van vraagstukken, de controverses binnen een beleidsdomein en hoe andere actoren de beleidskwestie begrijpen (Beyers, 2009, p. 1194). Door middel van wetenschappelijk onderzoek is het overtuigen van beleidsmakers in de lobbypraktijk eenvoudiger, waardoor betrokken actoren bij argumentatie mogelijk kiezen voor wetenschappelijke argumenten (Hypothese 7).

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

In dit onderzoek zal geanalyseerd worden welke interactievormen voornamelijk toegepast zijn en om welke reden. Uit bovenstaand onderzoek zijn de volgende verwachtingen te halen:

6. *Door middel van wetenschappelijke argumenten hebben betrokken actoren meer invloed op de politieke agenda.*
7. *Door middel van veel kennis en informatie hebben betrokken actoren bij onderhandelingen meer invloed op de politieke agenda.*

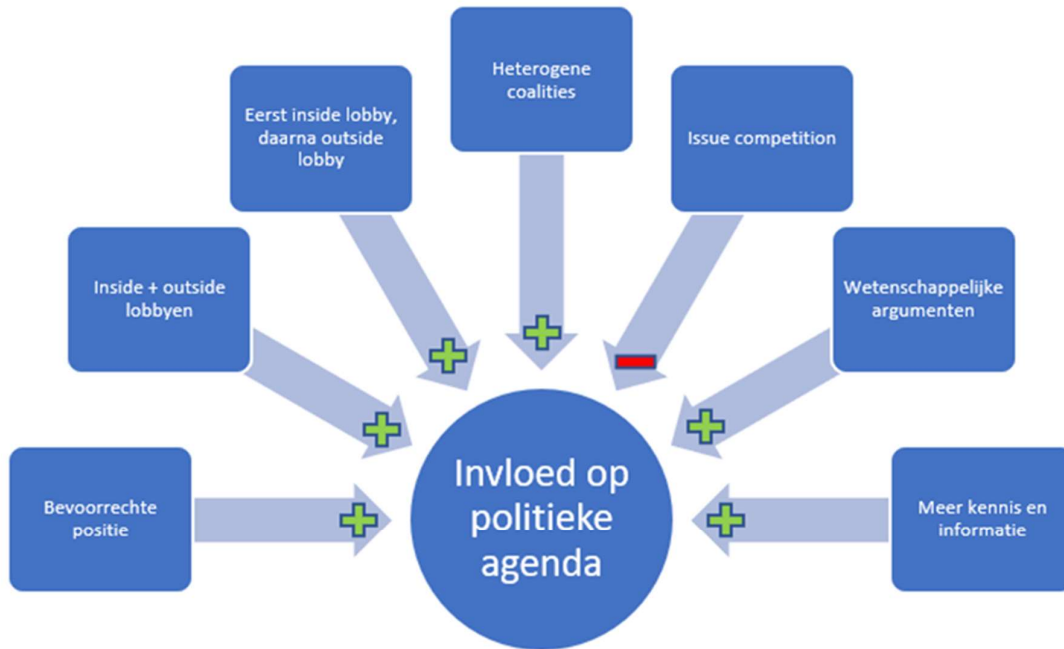
In *Figuur 6* zijn de interactievormen toegevoegd.

Figuur 6: Interactievormen

In *Figuur 7* is een theoretisch conceptueel model weergegeven van alle hypothesen.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

Figuur 7: Theoretisch conceptueel model

3. Methode

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen welke lobbystrategieën organisaties gebruikt hebben om suikertaks op de politieke agenda te zetten. Pro-suikertaks groepen zijn derhalve onderzocht en ondervraagd naar hoe zij gelobbyd hebben. In deze sectie zal de onderzoeksmethode uitgelegd worden. Allereerst zal het soort onderzoek uitgelegd worden, waarna de dataverzamelingmethoden uitgesplitst worden. Vervolgens zal de data-analyse geduid worden. Als laatste zullen betrouwbaarheid en validiteit besproken worden.

3.1 Ontwerp

Bij de onderzoeksvraag en de doelstelling van deze scriptie is een casestudy uitgevoerd. De onderzoeker analyseert met gedetailleerde en intensieve analyses de data van een enkele casus (Bryman, 2008, p. 52). Om diepgaande en gedetailleerde informatie te verkrijgen is het beter om kwalitatieve onderzoeksmethoden toe te passen, aangezien met interviews en documentenanalyses de casus grondiger onderzocht kan worden (Bryman, 2008, p. 53). Een voordeel van een casestudy op andere onderzoeksoorten is dat het meer wendbaar is. Tijdens het onderzoek kan de koers van de vragen bepaald worden, de structuur van het onderzoek ligt niet vast (Verschuren & Doorewaard, 2007, p. 190). Daarnaast is de kwestie rondom suikertaks een duidelijke casus waarin verschillende actoren aan te wijzen zijn die betrokken zijn geweest bij het op de kaart zetten van suikertaks. Een aantal keer heeft suikertaks op de politieke agenda gestaan zonder daadwerkelijk ingevoerd te worden. Sinds Rutte 4 is suikertaks in het coalitieakkoord genoemd en zal het de komende jaren daadwerkelijk ingezet worden om de verkoop van suikerhoudende dranken te verminderen (Coalitieakkoord 2021-2025). Dit is derhalve een interessante en adequate casus om de invloed van actoren door middel van lobbystrategieën te onderzoeken. Een groot nadeel aan casusonderzoeken is daarentegen dat het moeilijk te generaliseren is. Hier zal later in de methodesectie bij stilgestaan worden. Naast het interviewen van pro-suikertaks groepen, was het mogelijk geweest om bijvoorbeeld belangengroepen met tegengestelde belangen te interviewen. In dit onderzoek is gekozen om de onderzoeksvraag te specificeren op pro-suikertaks groepen, aangezien zij uiteindelijk aan het langste eind getrokken hebben en suikertaks op de politieke agenda gezet hebben. Het succes hiervan is derhalve geanalyseerd. Daarnaast was een internationaal vergelijkend onderzoek mogelijk geweest vanwege het feit dat suikertaks in meerdere landen ingevoerd is, maar gezien het onderwijs de afgelopen twee jaar voornamelijk gericht was op het Nederlandse openbaar bestuur is ervoor gekozen om enkel het Nederlandse bestuur te betrekken in dit onderzoek.

3.2 Documentenanalyse

Allereerst is de onderzoeksvraag onderzocht aan de hand van documentenanalyse. Documentenanalyse is een vorm van kwalitatief onderzoek waarmee bestaande gegevens verzameld worden (Scheepers, Tobi & Boeije, 2016, p. 295). Het is een geschikte onderzoeksmethode om een ontwikkeling door de tijd te analyseren of om de achtergrond van een issue te beschrijven (van Thiel, 2010, p. 121). Door middel van documentenanalyse kunnen outside lobbystrategieën blootgelegd worden. Organisaties met outside lobbystrategieën maken namelijk voornamelijk gebruik van kranten en andere media om hun standpunten duidelijk te maken (Binderkrantz & Kroyer, 2012, p. 120). Derhalve zijn in dit onderzoek de volgende kranten geanalyseerd: het NRC Handelsblad, de Telegraaf en Trouw. Het kan zijn dat pro-suikertaks actoren naast kranten ook andere media benaderd en gebruikt hebben als lobbystrategie, waardoor enkel kranten onderzoeken mogelijk een wat verminderd representatief beeld geeft. Echter wordt veel nieuws op social media of televisieprogramma's ook in krantenartikelen genoemd, waardoor in dit onderzoek gekozen is om enkel krantenartikelen te onderzoeken. Daarnaast is het mogelijk dat op social media fake news verspreid wordt (Rijksoverheid, z.d.a). Dat is mogelijk doordat iedereen op social media zijn of haar mening kan delen en kan laten voordoen alsof het waarheid is. Derhalve is besloten social media niet mee te nemen in dit onderzoek.

Bij de documentenanalyse zullen per krant per jaartal 10 artikelen bestudeerd. Gemiddeld waren 10 artikelen per jaar relevant om te analyseren. Andere artikelen gingen bijvoorbeeld over andere onderwerpen, maar in deze artikelen werd suikertaks enkel kort benoemd. In de Nexis Uni-database van Universiteit Leiden zijn zoekopdrachten gedaan naar het lobbyen voor suikertaks en belangen die hiermee behartigd worden. Daarbij dienden de artikelen de volgende zoektermen te bevatten: 'suikertaks OR frisdranktaks OR gezondheidstaks OR suikerbelasting OR frisdrankbelasting OR gezondheidsbelasting'. Zodoende was het mogelijk om te achterhalen of krantenmedia ingezet zijn bij de lobbystrategieën van pro-suikertaks organisaties. Aangezien suikertaks sinds 2012 in krantenartikelen te vinden is en bepleit wordt, zijn de artikelen geselecteerd tussen de jaren 2012 tot en met april 2022. Gezocht is naar de meest relevante artikelen, dat als functie aangevinkt kan worden in Nexis Uni. Zodoende worden minder relevante artikelen over andere onderwerpen beter uitgesloten.

Naast het onderzoeken van kranten zijn verschillende overheidsdocumenten van de Tweede Kamer bekeken. Om te kijken wat op de politieke agenda staat, is het belangrijk te

kijken naar ‘Regeling van Werkzaamheden’. Dit betreft het vaststellen van de werkzaamheden van de Tweede Kamer (Parlement, z.d.). Er wordt dan bepaald wat op de politieke agenda staat. Parlementsleden kunnen voorstellen doen voor onderwerpen en vervolgens wordt gestemd waarover gedebatteerd zal worden. Op de website van de Tweede Kamer kan per week gekeken worden naar de verslagen van Regeling van Werkzaamheden en Tweede Kamer documenten en debatten (Tweede Kamer, z.d.). Vanaf 2016 zijn deze documenten bestudeerd om te achterhalen wanneer suikertaks op de politieke agenda stond. Voor 2016 zijn geen documenten over suikertaks gevonden in de database van de Tweede Kamer aan de hand van de volgende zoektermen: ‘suikertaks OR frisdranktaks OR gezondheidstaks OR suikerbelasting OR frisdrankbelasting OR gezondheidsbelasting’. Hiermee worden zoveel mogelijk openbare documenten van de website van de Tweede Kamer betreffende suikertaks gevonden en geanalyseerd. Voor agenda-setting is het mogelijk om ook andere bronnen te bekijken, zoals de troonrede, verklaringen van het kabinet of ambtelijke notities van ministeries. In dit onderzoek is echter gekozen om de troonrede niet mee te nemen, omdat daarin niets vermeld staat over suikertaks. Daarnaast worden verklaringen van het kabinet (in bijvoorbeeld brieven van de regering) en ambtelijke notities eveneens in de Tweede Kamerstukken (zoals in plenaire verslagen of Kamervragen) behandeld. Derhalve is ervoor gekozen om agenda-setting te onderzoeken aan de hand van Tweede Kamerstukken.

3.3 Interviews

Naast de documentenanalyse zijn interviews gedaan met verschillende organisaties. Deze organisaties zijn voor het invoeren van suikertaks om verscheidene redenen. Om te achterhalen hoe zij suikertaks op de kaart gezet hebben bij de politiek zijn diepte-interviews toegepast. Hier is zowel gekeken naar outside- als inside lobbystrategieën. Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, was het nodig om meerdere respondenten te benaderen en mogelijk te vergelijken in welke strategieën zij gebruikt hadden. Interviews kunnen een gedetailleerd beeld geven van de strategieën en de achtergrond en redenen van een keuze voor een strategie blootleggen (Berg. 2009, p. 128). In dit onderzoek werd gewerkt met semigestructureerde interviews, met een topiclijst als leidraad voor het gesprek. Semigestructureerde interviews bieden de kans om meer door te vragen en meer onderwerpen uit te diepen. De topiclijst is opgesteld aan de hand van het theoretisch kader van dit onderzoek. De topiclijst is opgenomen in Bijlage 1.

Voor de interviews zijn 13 respondenten benaderd via de e-mail. De volgende organisaties zijn benaderd: gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, het Diabetes Fonds, de

Nierstichting, de Hartstichting, Maag-Lever-Darm stichting, Foodwatch, Unicef, Partij van de Arbeid, Partij voor de Dieren, 50Plus en GroenLinks. De Nierstichting, Hartstichting en Maag-Lever-Darm stichting gaven aan dat het Diabetes Fonds meer kon vertellen over de lobbypraktijken van de gezondheidsfondsen. Uiteindelijk zijn drie interviews gehouden met Karen Hitters (Adviseur gezondheid, gezonde voedselomgeving en gedrag) van gemeente Utrecht, Karin de Jager (Senior beleidsadviseur) van gemeente Rotterdam en Lara Schreuder (Public Affairs adviseur) en Frieda van der Jagt (Kennisspecialist voeding en diabetes) van het Diabetes Fonds. De interviews met de gemeenten zijn opgenomen en uitgetypt. Dit is terug te vinden in Bijlage 2. In het gesprek met het Diabetes Fonds kwam naar voren dat het transcript niet gebruikt mocht worden in de onderzoeksresultaten van dit onderzoek wegens huidige lobbyactiviteiten en privacy. Het transcript van het gesprek is wel in vertrouwen opgestuurd naar beoordelaar dhr. Kerkhoff vanwege de controleerbaarheid van dit onderzoek. Eveneens is het Diabetes Fonds in het interview minder in detail getreden over hun lobbyactiviteiten en zijn in de resultatensectie geen quotes opgenomen van dat gesprek. In plaats daarvan zijn delen van het gesprek algemeen beschreven in de resultatensectie.

Om de interviews met de gemeenten te kunnen analyseren, zijn de interviews opgenomen en getranscribeerd om passages te kunnen gebruiken voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. In Bijlage 2 zijn de transcripten te vinden. Om de fragmenten en passages in te delen is eveneens aan de hand van codeerschema's indelingen gemaakt. Het coderen begint met open coderen. Daarmee is het doel om data te reduceren tot enkele woorden, maar met een lange lijst van thema's. Vervolgens heeft axiaal coderen als doel om concepten te vormen en thema's met vergelijkende betekenis samen te voegen. Als laatste zorgt selectief coderen voor kerncategorieën in de fragmenten (Scheepers et al., 2016, p. 265). Dit maakt het gemakkelijker om de uitgeschreven interviews te analyseren en te verwerken in de resultatensectie.

3.3.1 Triangulatie

Zoals hierboven aangegeven zal gebruikgemaakt worden van twee verschillende onderzoeksmethodes. Het combineren van interviews samen met documentenanalyse versterkt het onderzoek. Het is een vorm van triangulatie, waarbij meerdere onderzoeksmethodes toegepast worden om een antwoord op de onderzoeksvraag te krijgen (Scheepers, Tobi & Boeije, 2016, p. 259). Specifiek wordt dit methodische triangulatie genoemd. Door middel van triangulatie worden de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek vergroot, waardoor de

verkregen resultaten betrouwbaarder en meer valide zijn (Scheepers, Tobi & Boeije, 2016, p. 259).

3.4 Operationalisatie

In het theoretisch kader zijn verschillende concepten aan bod gekomen. In deze alinea worden de concepten behandeld met definitie, indicatoren en databronnen. Zie hiervoor *Tabel 1*.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

Tabel 1:

Centrale concepten vanuit theoretisch kader geoperationaliseerd

Concept en definitie	Indicator	Databronnen
<p>1. Agenda-setting: Prioritering van problemen en oplossingen die behandeld moeten worden in het openbaar bestuur.</p>	<p>Suikertaks is door lobbystrategieën op de politieke agenda terecht gekomen. Hier is sprake van wanneer suikertaks (of synoniemen zoals de zoektermen) specifiek genoemd wordt bij Regeling van Werkzaamheden of andere stukken van de Tweede Kamer.</p>	<p>Regeling van Werkzaamheden en Tweede Kamer documenten</p>
<p>2. Lobbyen: Er wordt actie ondernomen om beleidsverandering te bewerkstelligen.</p>	<p>Betrokken actoren starten lobby vanuit belang om suikerinname te verminderen door suikertaks. Dit kunnen zij op drie manieren doen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Door te interacteren met beleidsmakers in het kabinet of de regering. 2. Door media te gebruiken met daarin de voordelen van het invoeren van suikertaks en ondersteuning van de invoering ervan. 3. Door campagne te voeren, door te protesteren of door evenementen te organiseren om mensen te mobiliseren die voor 	<p>Interviews</p>

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

	suikertaks pleiten.	
3. Politieke agenda: De onderwerpen die in de politiek behandeld worden.	Politici hebben tijdens plenaire vergaderingen en debatten suikertaks aangekaart en besproken. Eveneens dienen partijen hun steun betuigd te hebben aan de invoering van suikertaks.	Regeling van Werkzaamheden en Tweede Kamer documenten
4. Lobbystrategieën: De keuzes die organisaties maken met als doel om een onderwerp op de kaart te zetten en het besluitvormingsproces te beïnvloeden.	Er zijn duidelijke en doelbewuste keuzes gemaakt met betrekking tot het inzetten van bepaalde strategieën om invloed uit te oefenen op het besluitvormingsproces, zoals inside of outside lobbyen. Dit betekent dat <ol style="list-style-type: none"> 1. Betrokken actoren beleidsmakers in de regering of kabinet gecontacteerd zijn. 2. De media ingezet is voor het belang van invoeren van suikertaks. 3. Mensen gemobiliseerd zijn door evenementen te organiseren, protesten of campagnes op te zetten. 	Interviews en documentenanalyse
5. Inside lobby (Directe lobby): Een lobbystrategie waarbij gebruikgemaakt wordt van direct contact met	Betrokken actoren hebben persoonlijk contact gehad met beleidsmakers of mensen die betrokken zijn bij het	Interviews

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

<p>beleidsmakers.</p>	<p>beleidsproces in de regering of het kabinet om invloed uit te oefenen op het besluitvormingsproces omtrent suikertaks.</p>	
<p>6. Administratieve strategie: Een lobbystrategie waarbij een relevante minister of publieke ambtenaar direct benaderd wordt.</p>	<p>Betrokken actoren contacteren ministers en ambtenaren om invloed uit te oefenen op het beleidsproces omtrent suikertaks. Dit kan op vier manieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een minister contacteren. 2. Een (top)ambtenaar contacteren. 3. Actief gebruik maken van inspraakmogelijkheden. 4. Voor commentaar reageren op verzoeken 	<p>Interviews</p>
<p>7. Parlementsstrategie: Een lobbystrategie waarbij parlementsleden, partijen of partijorganisaties benaderd worden.</p>	<p>Betrokken actoren contacteren parlementsleden of partijen om invloed uit te oefenen op het beleidsproces omtrent suikertaks. Dit kan op vier manieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Contact opnemen met een Kamercommissie. 2. Parlementair woordvoerder contacteren. 3. Een parlementariër 	<p>Interviews</p>

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

	<p>contacteren.</p> <p>4. Contact opnemen met andere betrokken mensen van een partij.</p>	
<p>8. Outside lobby (indirecte lobby): Een lobbystrategie waarbij de maatschappij betrokken raakt en indirect invloed tracht te hebben op het beleidsproces.</p>	<p>Betrokken actoren willen beleid beïnvloeden door middel van protesten, evenementen, campagnes of via media door hun steun te betuigen aan suikertaks.</p>	<p>Interviews en documentenanalyse krantenartikelen</p>
<p>9. Mediastrategie: Een lobbystrategie waarbij journalisten, kranten en gepubliceerde onderzoeken gebruikt worden om invloed uit te oefenen op het beleid.</p>	<p>Betrokken actoren contacteren kranten, journalisten of gepubliceerde onderzoeken om invloed uit te oefenen op het beleidsproces omtrent suikertaks. Dit kan op vier manieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verslaggevers contacteren. 2. Schrijven van brieven en opiniestukken en opsturen naar een redacteur. 3. Persberichten uitgeven en persconferenties geven. 4. Analyses en onderzoeksrapporten publiceren. 	<p>Interviews en documentenanalyse krantenartikelen</p>
<p>10. Mobiliserende strategie: Een lobbystrategie waarbij</p>	<p>Betrokken actoren mobiliseren burgers door publieke meetings,</p>	<p>Interviews</p>

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

<p>publieke meetings georganiseerd worden, conferenties, protesten en demonstraties om invloed uit te oefenen op beleid.</p>	<p>conferenties, protesten en demonstraties te organiseren om invloed uit te oefenen op het beleidsproces omtrent suikertaks. Dit kan op vier manieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Publieke meetings en conferenties organiseren. 2. Organiseren van campagnes. 3. Stakingen, burger ongehoorzaamheid, protestacties en demonstraties organiseren. 4. Petities opstellen. 	
<p>11. Pro-suikertaks actoren: Groepen die pleiten voor het invoeren van suikertaks in Nederland.</p>	<p>Uitspreken over het invoeren van suikertaks en daar argumenten ten gunste van invoering geven. Daarnaast lobbystrategieën toepassen om te zorgen dat suikertaks ingevoerd wordt.</p>	<p>Documentenanalyse</p>

3.5 Validiteit en betrouwbaarheid

3.5.1 Validiteit

Er zijn verschillende vormen van validiteit te onderscheiden. De interne validiteit heeft betrekking op de geldigheid van de analyses (Scheepers et al., 2016, 258). Met andere woorden moet de onderzoeker nagaan of de effecten gemeten zijn die gemeten moeten worden. Interne validiteit gaat zowel over de correcte weergave van operationalisaties als het theoretische verband dat zich volgens de theorie bestaat tussen de variabelen. Daarentegen heeft externe

validiteit betrekking op de generaliseerbaarheid van de resultaten (van Thiel, 2010, p. 59). De vraag is dan of de resultaten passen bij bijvoorbeeld andere organisaties of personen.

De interne validiteit van dit onderzoek is hoog, omdat een gevalstudie intensief bestudeerd wordt en veel informatie geeft over de betreffende casus (Jochems & Joosten, 2005, p. 11). Daarnaast worden de interviews en documentenanalyse uitgevoerd op basis van theoretische concepten en modellen. De theorie wordt toegepast op onderzoek naar een praktijkcasus, waardoor de interne validiteit hoog is. Voor wat betreft de externe validiteit in een gevalstudie is dit niet hoog (van Thiel, 2010, p. 52). Het generaliseren van de onderzoeksresultaten van dit onderzoek is lastig. Enerzijds omdat suikertaks de enige casus is die onderzocht is, waardoor de resultaten in dit onderzoek niet eenvoudig te generaliseren zijn naar andere casussen. Anderzijds omdat enkel drie van de dertien benaderde organisaties geïnterviewd zijn en daardoor de resultaten wellicht niet gelden voor de andere tien organisaties. Daartegenover staat wel dat suikertaks onderzocht wordt aan de hand van theoretisch onderbouwde argumenten, waardoor de resultaten toch enigszins te generaliseren zijn.

3.5.2 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van een onderzoek is de nauwkeurigheid en consistentie waarmee de onafhankelijke en afhankelijke variabelen gemeten worden. Nauwkeurigheid heeft te maken met de meetinstrumenten die ingezet worden tijdens het onderzoek, zoals een vragenlijst (Scheepers et al., 2016, p. 141). De nauwkeurigheid wordt vervolgens bepaald door hoe nauwkeurig de variabelen gemeten worden en onderscheid gemaakt kan worden tussen verschillende uitkomsten. Consistentie wordt bepaald door de herhaalbaarheid van een onderzoek (Scheepers et al., 2016 p. 141). Wanneer andere onderzoekers het onderzoek willen herhalen, dienen met dezelfde omstandigheden, met gelijke metingen dezelfde conclusies getrokken te worden. Bij kwalitatief onderzoek is consistentie bereiken ingewikkeld, omdat mensen mogelijk bij eenzelfde onderzoek andere antwoorden geven na de eerste ervaring met het onderzoek (van Thiel, 2010, p. 52). Consistentie in kwalitatief onderzoek kan echter wel bereikt worden wanneer onderzoek bij meerdere mensen of organisaties uitgevoerd wordt en op exact dezelfde wijze herhaald wordt (van Thiel, 2010, p. 57). Bij kwalitatief onderzoek is het lastig om precies dezelfde interviews te houden, waardoor de herhaalbaarheid van dit onderzoek minder sterk is.

De betrouwbaarheid van onderzoek kan vergroot worden door een gestructureerd interview uit te voeren met vragen die van tevoren bedacht zijn (van Thiel, 2010, p. 57). Hierbij

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

mogen zo min mogelijk extra vragen bedacht worden tijdens het interview. In dit onderzoek is deels gebruik gemaakt van vragen die op voorhand bedacht zijn. Dit vergroot enigszins de betrouwbaarheid. Echter zal aan de hand van de antwoorden van respondenten dieper ingegaan worden op onderwerpen door extra verdiepende vragen te stellen. Zodoende is de consistentie van dit onderzoek wat lager uitgevallen en daardoor de betrouwbaarheid. Wat de betrouwbaarheid vergroot is de hoeveelheid respondenten. In dit onderzoek hebben drie van de dertien respondenten gereageerd op mijn oproep naar interviews, waardoor dit aantal niet hoog uitvalt. De consistentie kan hierdoor ook enigszins minder hoog zijn.

Voor wat betreft de betrouwbaarheid van de documentenanalyse is het belangrijk betrouwbare bronnen te gebruiken. In dit onderzoek worden krantenartikelen gebruikt die beschikbaar zijn op een betrouwbare database, namelijk Nexis Uni. De krantenartikelen zijn gepubliceerd door Nederlandse kranten die veelal gelezen worden (Bestekrant, 2020). Daarnaast is het belangrijk constant dezelfde zoektermen te gebruiken voor de herhaalbaarheid van het onderzoek. In dit onderzoek worden derhalve bij alle documentanalyses de volgende zoektermen gebruikt: ‘suikertaks OR frisdranktaks OR gezondheidstaks OR suikerbelasting OR frisdrankbelasting OR gezondheidsbelasting’

4. Resultaten

In deze paragraaf worden alle acht hypothesen per stuk behandeld om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag: *‘In hoeverre en op welke wijze hebben pro-suikertaks actoren invloed uitgeoefend op agenda-setting omtrent het invoeren van suikertaks in Nederland?’*. Hiervoor zijn de interviews, krantenartikelen en Tweede Kamerdocumenten gebruikt.

4.1 Bevoorrechte positie

In het theoretisch kader heeft de eerste hypothese betrekking op actoren die een bevoorrechte positie hebben. Hypothese 1 luidt als volgt: *‘Naarmate actoren een meer bevoorrechte positie hebben, hebben zij meer invloed op de politieke agenda’*. Uit de gesprekken met Karin de Jager (gemeente Rotterdam) en Karen Hitters (gemeente Utrecht) bleken de twee steden veel te participeren in zogenaamde City deals. Karin de Jager (gemeente Rotterdam) heeft daar het volgende over gezegd:

“In de City deal zitten we op dit moment met acht steden, drie ministeries, ministerie van VWS, van LNV en BZK en met een aantal kennispartijen. Het voedingscentrum zit erbij, Platform 31 en Jongeren op gezond gewicht. Die eerst City deal was heel erg vrijblijvend en kennis delen en daar kwamen we drie keer per jaar bij elkaar en gingen bij elkaar kijken. Na de eerste City deal hebben we bij de tweede City deal gezegd bij jullie hier echt doorpakken dus er moet echt een actiegerichte tweede City deal komen. We waren al bezig geweest met wat onderzoek en daar willen we gewoon doorpakken en de tweede City deal organiseren.” (Pagina 76 Bijlage 2)

Een aantal gemeenten in Nederland organiseren zich samen met een aantal ministeries en kennispartijen om samen aan nieuw beleid te werken met betrekking tot een gezondere voedselomgeving. Daarbij krijgen gemeenten de kans om samen met landelijke beleidsmakers rond de tafel te zitten en te spreken over nieuw beleid. Karen Hitters (gemeente Utrecht) gaf het volgende aan:

“Bij City deals zoeken we elkaar op, wisselen we ervaringen uit, maar ook met nieuwe ervaringen terugpraten eigenlijk richting de ministeries van kijk, dit is wat we doen, dit is wat we proberen, maar hier lopen we tegen een muur op. Of hier missen instrumenten om verder te komen of bijvoorbeeld om de balans in de stad te kunnen

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

bewaken en veranderen als die scheef ligt, bijvoorbeeld. En uiteindelijk is de tweede Citydeal gestart, omdat we elkaar hebben gevonden op het voedselomgeving stuk en ook omdat we eigenlijk al merken dat onze instrumenten tekortschieten als gemeente.” (Pagina 82 Bijlage 2)

Uit bovenstaande quotes blijken zowel gemeente Rotterdam als gemeente Utrecht betrokken te zijn bij City deals. Dit geeft aan dat zij een bevoorrechte positie hebben, omdat zij door middel van City deals makkelijk contact kunnen leggen met landelijke beleidsmakers. Daarnaast is gevraagd in hoeverre de gemeenten invloed gehad hebben op het veranderen van het beleid. Daarover gaf Karin de Jager (gemeente Rotterdam) het volgende aan:

“Nou, ik denk dat dat vooral sterker wordt door de samenwerking met anderen en met andere gemeenten. Kijk, als één stad dit roept dan heeft wat minder impact dan als er meerdere steden zijn, dat kan ook vanuit allerlei andere groeperingen. Die boodschap komt aan en dat proberen we ook te organiseren en te mobiliseren. Dus die boodschap vanuit ook meerdere invalshoeken en op zo'n manier kun je denk ik wel redelijk impact maken. Het heeft wel een lange adem nodig en je hebt ook wethouders nodig hier echt voor willen gaan staan. Echt een betrokken bestuurder hebben die ook z'n nek durft uit te steken.” (Pagina 74 Bijlage 2)

De samenwerkingsverbanden in de City deals lijken hiermee dus het meeste effect te hebben. Het is niet zozeer de bevoorrechte positie die bij de gemeenten gezorgd heeft voor meer invloed, maar de samenwerking met andere gemeenten en het Rijk.

Lara Schreuder en Frieda v/d Jagt (het Diabetes Fonds) gaven in het interview aan dat juist tijdens hun campagnetijd in de alliantie met de Nierstichting, de Hartstichting en de Maag-lever-darm stichting vooral de effecten te zien waren van hun lobbypraktijken. De politiek reageerde op hun lobby tijdens het voeren van campagnes. Daarbij speelt samenwerking een grote rol, maar eveneens het feit dat campagne voeren een mobiliserende outside lobbystrategie is. Dat betekent dat het Diabetes Fonds bij hun outside lobbystrategieën meer effect op de politieke agenda heeft gezien dan bij inside lobbystrategieën. Een bevoorrechte positie, oftewel de insider-status om te spreken met beleidsmakers, betekent in dit onderzoek niet meer invloed op de politieke agenda dan actoren met een niet-bevoorrechte positie. Uit de interviews met deze drie onderzochte actoren wordt hypothese 1 niet bevestigd.

4.2 Lobbystrategieën

4.2.1 Inside en outside lobbyen

Hypothese 2 gaat over de lobbystrategieën die actoren kiezen om invloed uit te oefenen. Hypothese 2 is als volgt: *‘Wanneer actoren zowel inside als outside lobbystrategieën toepassen, hebben zij meer invloed op de politieke agenda.’* Bij de gemeenten zijn verschillende strategieën aan bod gekomen. Karen Hitters (gemeente Utrecht) had het voornamelijk over een inside en outside lobbystrategie, waarbij een brief gestuurd is naar voormalig staatssecretaris Paul Blokhuis met handtekeningen van gemeenten Utrecht, Amsterdam en Rotterdam. Deze brief is eveneens verschenen in het NRC Handelsblad in 2019, waarbij openbaar aangegeven werd dat de wethouders achter het invoeren van suikerbelasting staan. Karen Hitters (gemeente Utrecht) zei daar het volgende over:

“Volgens mij was het in dit geval een brief zowel in de media als gericht aan een bewindspersoon. Een kopie is ook aan de tweede kamer is gericht.” (Pagina 81 Bijlage 2)

Karin de Jager (gemeente Rotterdam) sprak over een inside strategie:

“Wat we hebben gedaan is daar vooral onze wethouders op laten acteren in een gezamenlijke brief die is verstuurd, ook aan de staatssecretaris. Dat is steeds wel de manier geweest hoe we het aangepakt hebben. Daarin staat ook de boodschap dat wij als gemeente meer mogelijkheden willen om te sturen op de voedselomgeving. Daar is ook een brandbrief over uitgegaan om de productsamenstelling te veranderen en daar is een gezamenlijke reactie voor opgesteld. Wat vooral belangrijk was, was de samenwerking tussen gemeenten.” (Pagina 70 Bijlage 2)

De brief waar beide gemeenten het over hebben is zowel naar de media verstuurd als naar voormalig staatssecretaris. Daarin werd duidelijk gepleit voor het invoeren van suikertaks (Kamsma, 2019). Hieruit blijkt duidelijk een combinatie van een inside administratieve strategie en een outside mediastrategie. Redenen voor het invoeren die de wethouders gaven waren dat kinderen steeds vaker overgewicht hebben en de marketing van multinationals en het aanbod aan ongezonde voeding winnen het van preventiebeleid (Kamsma, 2019). Voor kwetsbare gezinnen dienen de gezonde opties aantrekkelijker gemaakt te worden. Suikertaks

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

heeft in het Verenigd Koninkrijk gezorgd voor een dalende hoeveelheid suiker in frisdrank na aankondiging van de prijsverhoging (Kamsma, 2019).

Karen Hitters (gemeente Utrecht) geeft verder aan dat suikertaks op zichzelf niet vaak op hun pad geweest is:

“Suikertaks is vooral terug te vinden in de nieuwe City deal over duurzame leefomgeving. Daar staat het ook al benoemd als maatregel en het is sowieso een onderwerp wat op de lobbyagenda staat bij ons als stad. Nu houden collega's zich meer met de lobby bezig, die weten dat ook. Dus eigenlijk reageren meer op wat er is of speelt dan dat we er elke dag mee bezig zijn.” (Pagina 81 Bijlage 2)

De strategie die gemeente Utrecht aanneemt is meer reageren op wat andere gemeenten en actoren willen doorvoeren. Wanneer gemeente Utrecht een bepaalde maatregel onderschrijft, doet zij mee in de alliantie. Dit gebeurt dan vooral in de City Deals. Hier komt duidelijk het zoeken naar coalities naar voren en samenwerkingen om te zorgen dat de overheid luistert naar wat de gemeenten te zeggen hebben.

Het Diabetes Fonds heeft verschillende strategieën toegepast om te pleiten voor suikertaks. Zo is het fonds begonnen met een alliantie met andere stichtingen om voor meerdere maatregelen te pleiten, zodat het gemakkelijker is voor mensen om een gezonde leefstijl te leiden. Met de alliantie creëren de stichtingen en fondsen focus, versterken elkaar en zorgen voor één stem (Alliantie Voeding, z.d.). Het aanbod aan voeding moet gezonder, goedkoper, aantrekkelijker en toegankelijker worden. Zo wordt eveneens kindermarketing voor ongezond voedsel een halt toegeroepen.

Tijd voor gezonde voeding is een campagne van bovenstaande stichtingen waarbij verschillende standpunten duidelijk gemaakt worden (Alliantie voeding, z.d.). Allereerst bewustwording van wat gezonde voeding precies is en wat de schijf van vijf inhoudt. Ten tweede een gezonde samenstelling van bewerkte voeding. Verder staan kindermarketing, de macht van de supermarkt en de macht van de fabrikant op de lijst. Als laatste wordt suikertaks benoemd. Daarbij benoemt de alliantie dat zelfregulering, waarbij mensen zelf de mogelijkheid hebben om te kiezen voor een gezonder product, niet werkt (Wilson-van den Hooven, Brants, Beukers & Milder, 2019). Derhalve pleit de alliantie voor overheidsmaatregelen. Op de website van de campagne wordt ook aangegeven dat in andere landen fabrikanten al meer belasting moeten betalen als zij meer suiker in frisdrank stoppen. Hierdoor zijn fabrikanten sneller

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

geneigd om minder suiker toe te voegen. Zo wordt de gezonde keuze voor een consument makkelijker en heeft de jeugd later meer kans op een gezondere voedselomgeving.

Naast campagne voeren heeft het Diabetes Fonds ook andere lobbystrategieën toegepast. Zo is het Diabetes Fonds een petitie gestart genaamd 'Maak ons eten weer gezond'. Met bijna 16.000 handtekeningen is duidelijk dat Nederland toe is aan een gezonde voedselomgeving (Alliantie voeding, z.d.). Het Diabetes Fonds geeft aan met verschillende tactieken de overheid benaderd te hebben. In de alliantie met andere stichtingen is dit voornamelijk gedaan door middel van inside strategieën, omdat de stichtingen samen een groter netwerk hadden om politici en beleidsmakers te bereiken. Vanuit het Diabetes Fonds zelf zijn outside strategieën toegepast, zoals een petitie, campagne voeren en via kranten mensen informeren. Zo kon draagvlak gecreëerd worden voor suikerbelasting.

In de Tweede Kamer documenten wordt erkenning gegeven aan de lobbypraktijken van de gemeenten en het Diabetes Fonds. De brandbrief van de drie wethouders uit Amsterdam, Rotterdam en Utrecht wordt door een kamerlid van GroenLinks benoemd en gevraagd of de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hier een reactie op geeft (Tweede Kamer, 2020). De staatssecretaris reageert vervolgens door een internationaal vergelijkend onderzoek te laten doen door het RIVM naar de toegevoegde waarde van suikerbelasting (Tweede kamer, 2020a). Echter houdt hij in het debat nog stevig vast aan de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord van 2018, waarin afgesproken is dat de frisdrankindustrie suiker gaat reduceren in de drankjes (NPA, 2018). De alliantie 'Voeding voor de gezonde generatie' van onder andere het Diabetes Fonds wordt door de SP benoemd in het betoog om wettelijke normen te stellen aan de hoeveelheid suiker die in producten zit (Tweede Kamer, 2021a). Daarna worden in de overleggen met betrekking tot het coalitieakkoord de alliantie betrokken ingaande op suikertaks (Tweede Kamer, 2022b). Hieruit blijkt dat zowel de brandbrief van de wethouders van gemeenten als de alliantie van het Diabetes Fonds actief betrokken geraakt zijn bij debatten in de Tweede Kamer. Daarmee hebben hun lobbypraktijken effect gehad.

Concluderend hebben de gemeenten en het Diabetes Fonds gekozen voor zowel inside en outside strategieën om meer invloed te kunnen uitoefenen op de politieke agenda. Enerzijds door meer draagvlak te creëren met outside strategieën en anderzijds contact gezocht met beleidsmakers om standpunten duidelijk te maken. De strategieën hebben eveneens gewerkt, want in de Tweede Kamer zijn de brieven en campagnes besproken. Derhalve kan hypothese 2 bevestigd worden aan de hand van deze resultaten.

4.2.2 Volgorde strategieën

Hypothese 3 gaat over de volgorde van strategieën die actoren aan zullen houden om meer invloed te hebben op het beleidsproces. Hypothese 3 luidt als volgt: ‘Actoren starten met *inside lobbystrategieën* en eindigen met *outside lobbystrategieën* om meer invloed te hebben op de politieke agenda’. Karin de Jager (gemeente Rotterdam) geeft aan dat zij juist in het begin van hun lobby vooral buitenom gewerkt hebben en in latere stadia meer van binnenuit.

“In eerste instantie hebben we veel ook de weg naar buiten gezocht. Dat hebben we gedaan via een foodblog dat veel ging over de voedselomgeving in de breedte. Maar wat we hebben gedaan is daar een aantal artikeltjes over laten plaatsen en ook het gesprek met wetenschappers die de boodschap ook overbrengen. Dus wetenschappers aan ons verbinden als City Deal, zodat zij ook die boodschap kunnen brengen. Dat geeft vaak net iets meer gewicht. In het begin was die samenwerking met het rijk nog veel minder. Op dit moment is het zo dat we een tweede City Deal hebben en daarin werken we samen met drie ministeries. Dan ga je niet buitenom lobbyen.” (Pagina 71 Bijlage 2)

Wat hieruit blijkt is dat het lobbyen en pleiten voor het invoeren van suikertaks eerst met *outside* strategieën aangepakt is. Een foodblog en artikelen online plaatsen is voornamelijk ook geweest om burgers te informeren over voedsel. Nadat de City Deals opgezet zijn en gemeenten meer de kans kregen om via *inside* lobbyen het Rijk te overtuigen van suikertaks, zijn de gemeenten niet meer buitenom gaan lobbyen. Dat zou wellicht ook vreemd geweest zijn, omdat het Rijk al met de gemeenten samen in gesprek gaat.

Daarnaast geven Lara Schreuder en Frieda van der Jagt (het Diabetes Fonds) aan dat vanuit het fonds zelf voornamelijk *outside* lobbystrategieën toegepast zijn. Zij zijn in 2015 begonnen met lobbyen voor een gezondere generatie, met daarin als speerpunt minder suiker eten. Ze hebben campagne gevoerd, petitie gestart en vooral mobiliserende strategieën gebruikt om mensen bewust te maken van de effecten van suiker. Toen dit niet het effect bleek te hebben op het overgewicht en diabetes type 2 zoals ze hoopten, kwam suikertaks op de lobbyagenda te staan. Toen werden zij betrokken bij de alliantie met de andere gezondheidsfondsen en ging het Diabetes Fonds meer *inside* lobbyen toepassen. Eveneens heeft het Diabetes Fonds hiermee ook eerst de weg naar buiten gezocht en vervolgens via het contacteren van beleidsmakers. Hypothese 3 wordt aan de hand van deze resultaten niet bevestigd.

4.3 Samenwerken

Hypothese 4 heeft betrekking op het samenwerken tussen actoren: *‘Fondsen en gemeenten die met andere actoren een heterogene coalitie vormen hebben meer invloed op de politieke agenda.’* Naast de inside en outside strategieën is samenwerken met andere actoren zeer van belang. Dit blijkt ook uit de verschillende City Deals die gemeenten samen uitwerken om bepaalde standpunten duidelijk te maken. De communicatie met het Rijk is namelijk vooral via City Deals verlopen volgens Karin de Jager (gemeente Rotterdam):

“Eigenlijk doen we dat steeds via de City Deals, dus we gaan zoveel mogelijk zoeken in samenwerking met andere steden. Er zijn natuurlijk ook andere partijen op dit vlak, zoals de Transitie Coalitie. Je kijkt voor een deel waar je samen zou kunnen optrekken. Suikertaks hebben we bijvoorbeeld met de samenwerkende gezondheidsfondsen onder andere besproken, maar ook met partners zoals partnerschap overgewicht Nederland (POV), of we dat samen moeten doen of apart, en daarin hebben we gekozen om een aparte lobby te voeren, en dat is omdat dan vanuit meerdere hoeken diezelfde boodschap gebracht wordt.” (Pagina 70 Bijlage 2)

Hier wordt duidelijk dat Karin de Jager (gemeente Rotterdam) enerzijds aangeeft samen te werken met andere partijen en anderzijds juist apart van elkaar te lobbyen. Voor het gedeelte dat de partijen samen kunnen optrekken, kiezen zij ervoor om samen te werken. Echter gebruiken sommige actoren andere lobbystrategieën dan gemeente Rotterdam:

“Als een strategische keuze om dat zo te doen en omdat er soms ook wel vanuit heel verschillende organisaties lobby’s gevoerd worden. De gemeente kan misschien wat minder qua lobbystrategieën of zal een boodschap anders moeten verkondigen dan bijvoorbeeld Transitie Coalitie. Zij zijn redelijk activistisch aan de slag gegaan en dat past niet bij de gemeente of hoe de gemeente dat doet. Wat we hebben gedaan, is daar vooral onze wethouders op laten acteren in een gezamenlijke brief die is verstuurd aan de staatssecretaris. Dus dat is eigenlijk steeds wel een beetje de manier waarop dat proberen te doen. Door samen te werken vooral.” (Pagina 70 Bijlage 2)

Duidelijk is dat samenwerken zeker een belangrijk deel van de strategie gevormd heeft bij gemeenten.

Bij het Diabetes Fonds is samenwerking zeker een belangrijke factor in de strategie gebleken. De alliantie ‘Voeding voor de Gezonde Generatie’ werkt het Diabetes Fonds samen met drie andere stichtingen, gemeente Amsterdam, JOGG en Unicef Nederland. Lara Schreuder en Frieda v/d Jagt (het Diabetes Fonds) gaven aan dat door het bundelen van krachten meer impact uitgeoefend kan worden op het beleid. Het Diabetes Fonds werkt derhalve vaak samen met andere actoren. Hieruit blijkt dat samenwerking voor de respondenten zeker een belangrijk onderdeel was van hun lobbystrategie en dat het samenwerken ook meer impact gehad heeft op de politieke agenda. De alliantie was onder andere heterogeen en heeft zeker invloed gehad (Tweede Kamer, 2021a; Tweede Kamer, 2022b). Daarbij staat het Diabetes Fonds open voor samenwerking met actoren die andere werkwijzen, doelen en belangen hebben. Naast de alliantie hebben de drie wethouders van de gemeenten ook invloed gehad, ondanks dat de samenwerking niet heterogeen was (Tweede Kamer, 2020). Hypothese 4 kan daarmee deels bevestigd worden, maar homogene samenwerkingen hebben zeker ook veel invloed.

4.4 Issue competition

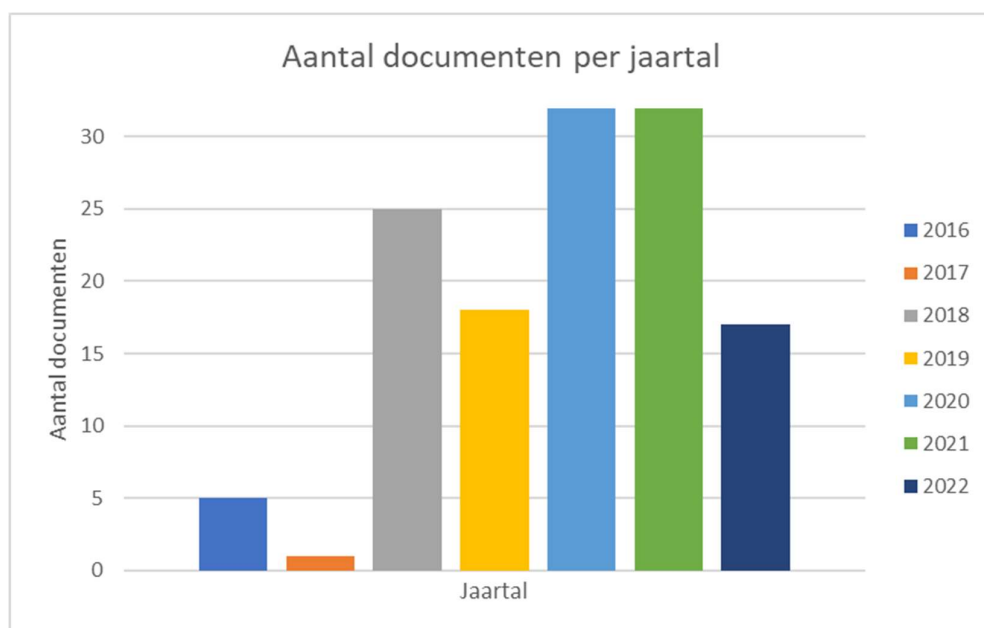
Hypothese 5 luidt als volgt: ‘*Door issue competition heeft het voor onderwerpen zoals suikertaks langer geduurd voordat het op de politieke agenda terecht kwam.*’ Suikertaks is bij gemeenten vaak onderdeel van een heel plan geweest. Bijvoorbeeld bij City deals, waarbij gemeenten, het Rijk en andere actoren samenwerken aan drie pijlers. Karen Hitters (gemeente Utrecht) vertelde hier het volgende over:

“Ik weet niet per se of suikertaks dan ter sprake gaat komen, want de City deal heeft eigenlijk drie pijlers. Dat is waar we nu mee bezig zijn. De eerste pijler gaat over de pilot systeem om uit te zoeken welk ruimtelijke instrumentarium in ruimtelijke ontwikkelingsprojecten nodig is voor wetgeving. Dus dat is er één. De andere pijlers zijn meer gericht op de sociale omgeving. Dus hoe kunnen we het menselijk gedrag in bepaalde sociale setting veranderen, zodat ze andere keuzes maken en de derde pijler richt zich meer, heel kort door de bocht gezegd, op lokaal voedsel en het stimuleren van lokaal voedsel. Dus op korte ketens, suikertaks raakt wel aan dit allemaal meer als een soort van voorwaarde, zeg maar voor een gezonde context en een gezonde voedselomgeving. Maar het is niet direct het belangrijkste focuspunt binnen de city deal.” (Pagina 84 Bijlage 2)

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

De City deals zijn gebaseerd op drie verschillende pijlers, waarbij andere problemen zeker een rol spelen in de overleggen. Bij deze overleggen wordt suikertaks wel benoemd, maar andere factoren zijn net zo belangrijk of zelfs belangrijker om te bespreken. Bij het Diabetes Fonds heeft suikertaks eerst een tijd niet op hun lobbyagenda gestaan. Het gezonder leven speerpunt is in 2015 voor het eerst geïntroduceerd, waarbij het speerpunt vooral gericht was op gezonder eten en meer sporten. Zodoende kan diabetes type 2 voorkomen worden. Het Diabetes Fonds wilde deze doelen behalen door wetenschappelijk onderzoek enerzijds en gezondere keuzes makkelijker maken anderzijds. De vermindering van suiker, vet en zoutinname bij mensen had daarbij prioriteit. Toen de campagnes weinig effect bleken te hebben, kwam suikertaks pas in beeld. Suikertaks moet strijden met andere maatregelen om overgewicht, obesitas en diabetes te voorkomen.

Daarnaast moet overgewicht als probleem strijden met andere belangrijke politieke problemen die op dit moment spelen. De klimaatcrisis, woningcrisis, coronacrisis en vluchtelingencrisis zijn voorbeelden van andere crises die momenteel veel impact hebben op de samenleving (Crisis, z.d.). De gezondheidscrisis, voornamelijk fysieke gezondheidscrisis, staat daarbij niet altijd op de eerste plek bij debatten van de Tweede Kamer. Zo is in *Grafiek 1* te zien dat de hoeveelheid documenten waarin suikertaks benoemd is dat in het jaar 2020 en 2021 het hoogst was. Echter is in andere jaartallen minder aandacht besteed aan suikertaks. Dit kan verklaard worden vanuit de competitie met andere crises (Otjes, 2019, p. 731). Zodoende kan hypothese 5 bevestigd worden op basis van deze resultaten.

Grafiek 1: Aantal Tweede Kamer documenten per jaartal over suikertaks

4.5 Interactievormen

Wanneer de gemeenten of het Diabetes Fonds inside lobbyen toegepast hadden, is de manier van communiceren zeker van belang volgens de literatuur (Beyers, 2009, p. 1194). De laatste twee hypothesen hebben betrekking op deze interactievormen (Beyers, 2009). Hypothese 6 is als volgt: *‘Door middel van wetenschappelijke argumenten hebben betrokken actoren meer invloed op de politieke agenda.’* Hypothese 7 gaat over onderhandelen: *‘Door middel van veel kennis en informatie hebben betrokken actoren bij onderhandelingen meer invloed op de politieke agenda.’* Allereerst is de respondenten gevraagd welke interactievormen zij toegepast hebben:

Karen Hitters (gemeente Utrecht):

“Uiteindelijk is het toch wel vaak zo dat we proberen om met argumenten en ervaringen daarin, vooral dan in andere landen, nog aan te geven van kijk, dit zou kunnen werken, hier zijn positieve resultaten gevonden. Dan zijn dit de minimale voorwaarden daarbij et cetera. Uiteindelijk kun je heel veel goede argumenten hebben, maar wil dat nog niet zeggen dat het meteen wordt ingevoerd.” (Pagina 84 Bijlage 2)

Karin de Jager (gemeente Rotterdam):

“Vooral beargumenteren. Dat is ook de manier waarop we nu bezig zijn om zoveel mogelijk wetenschappers om ons heen te verzamelen die dezelfde boodschap kunnen verkondigen vanuit hun vakgebied en vanuit hun expertise. Dat betekent toch vaak beargumenteren, want wat we nu aan het doen zijn, is ook wel op een andere manier proberen om met name de publieke bewustwording en bewustwording in de politiek op gang te brengen.” (Pagina 73 Bijlage 2)

Beargumenteren is bij de gemeenten een belangrijk onderdeel geweest van hun strategie om suikertaks in te laten voeren.

Vanuit het Diabetes Fonds en de gemeenten wordt voornamelijk gebruikgemaakt van resultaten uit de wetenschap om te beargumenteren waarom zij voor een bepaald onderwerp pleiten. De impact en onderbouwing vanuit de wetenschap is altijd een belangrijke benadering geweest. Hieruit blijkt dat zowel de gemeenten als het Diabetes Fonds voornamelijk gebruik maken van beargumenteren aan de hand van onderzoeksresultaten. Daarnaast kan wetenschap

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

voor meer kennis en informatie zorgen om te kunnen onderhandelen. Karin de Jager (gemeente Rotterdam):

“Wat kunnen we daar dan mee als steden dat overgewicht toeneemt, want je moet eigenlijk nu elke keer toe zien dat er steeds meer Mcdonald's vestigingen bijkomen Burger kings et cetera. Wat kunnen we daar dan aan doen? En dat is de aanzet geweest voor onderzoek die we samen hebben gedaan naar de reguleringsmogelijkheden.”
(Pagina 69 Bijlage 2)

Onderzoek heeft in eerste instantie gezorgd dat gemeenten erachter gekomen zijn dat zij meer kunnen betekenen op het gezondheidsvlak. Karin de Jager (gemeente Rotterdam):

“Welke juridische mogelijkheden zijn er? Toen zijn er twee onderzoeken gedaan, die zijn begin vorig jaar afgerond en met name op basis van het juridische onderzoek. Daaruit bleek: de gemeente heeft een rol, a. een plicht zelfs om te zorgen voor z'n voedselomgeving en b. eigenlijk niet de middelen of die instrumenten hebben om dat te doen. Dat heeft geleid tot een brandbrief.” (Pagina 72 Bijlage 2)

De gemeenten zijn begonnen met lobbyen toen bleek dat zij meer konden betekenen voor de voedselomgeving in hun stad. Naar aanleiding van de onderzoeken is de brief vanuit drie wethouders opgestuurd naar de staatssecretaris als administratieve lobbystrategie. Met de onderzoeken als bewijs hebben de gemeenten beargumenteerd waarom zij nieuwe instrumenten en maatregelen nodig achten voor de voedselomgeving. Hiermee kan hypothese 6 bevestigd worden.

Uit de krantenartikelen bleek onderzoek en daarmee kennis eveneens een grote rol te spelen. De WHO pleit voor het invoeren van suikertaks na uitkomsten van verschillende onderzoeken dat frisdranktaks werkt (Kamsma, 2018). Door openbare onderzoeken en documenten van de WHO zijn verschillende krantenartikelen in het NRC Handelsblad geschreven waarin aangegeven wordt dat de WHO voor het invoeren van suikertaks is en overheden stimuleert om dat te doen. Het onderzoek heeft hierbij voor nieuwe en onderbouwde argumenten gezorgd. Eveneens geeft het onderzoek van het RIVM aan dat suikertaks een perspectiefrijk instrument is (Kamsma, 2020). Dit onderzoek wordt door de Tweede Kamer besproken in een debat (Tweede Kamer, 2020a). Suikertaks wordt sinds 2012 in de krant besproken (Sjouwerman, 2012). Echter is pas na alle onderzoeken en realisatie van de

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

gezondheidsproblemen suikertaks in het coalitieakkoord 2021-2025 geplaatst. Bij het coalitieakkoord wordt onderhandeld door politieke partijen wat daadwerkelijk toegevoegd gaat worden aan het akkoord en waar compromissen gesloten moeten worden. Hoogstwaarschijnlijk heeft de VVD bij suikertaks een compromis gesloten met de andere partijen, omdat de VVD blijkend uit de documenten altijd tegen suikertaks geweest is (Tweede Kamer, 2018c; Tweede Kamer, 2019a). De gemeenten en het Diabetes Fonds hebben volgens de gesprekken niet veel onderhandeld. Hypothese 7 kan derhalve bevestigd worden voor politieke actoren, maar niet voor betrokken actoren die gelobbyd hebben.

5. Conclusie

5.1 Conclusie

De World Health Organization (WHO) signaleert een verdriedubbeling van de hoeveelheid mensen met overgewicht sinds 1975 (WHO, 2021). Om te voorkomen dat overgewicht en obesitas een groter probleem worden in Nederland, kan suikertaks ingevoerd worden op frisdranken om de suikerconsumptie te verlagen. Om suikertaks op de politieke agenda te plaatsen, hebben verschillende lobbyactiviteiten plaatsgevonden door meerdere actoren. In dit onderzoek is onderzocht wat de invloed geweest is van de lobbypraktijken aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: *‘In hoeverre en op welke wijze hebben pro-suikertaks actoren invloed uitgeoefend op agenda-setting omtrent het invoeren van suikertaks in Nederland?’* Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe invloed uitgeoefend wordt op de politieke agenda rondom het verminderen van overgewicht. Pro-suikertaks actoren kunnen een rol gespeeld hebben in het vormen van het beleid en gelobbyd hebben om suikertaks in te voeren.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn een aantal hypothesen opgesteld. De eerste drie hypothesen hebben betrekking op inside- en outside lobbyen. Hypothese 1 was als volgt: *‘Naarmate actoren een meer bevoorrechte positie hebben, hebben zij meer invloed op de politieke agenda.’* Deze hypothese werd door de resultaten niet bevestigd, omdat zowel uit de gesprekken met respondenten als uit de documentenanalyse bleek dat ook bevoorrechte organisaties kunnen kiezen voor outside strategieën en daarmee ook succesvol kunnen zijn. Daarnaast hadden de gemeenten bij City deals een bevoorrechte positie, maar het is niet zozeer de bevoorrechte positie van de gemeenten heeft gezorgd voor meer invloed. De samenwerking met andere gemeenten en het Rijk heeft voor meer invloed gezorgd. Hypothese 2 ging over de combinatie van inside en outside strategieën: *‘Wanneer actoren zowel inside als outside lobbystrategieën toepassen, hebben zij meer invloed op de politieke agenda.’* De gemeenten en het Diabetes Fonds hebben gekozen voor zowel inside en outside strategieën om meer invloed te kunnen uitoefenen op de politieke agenda. Enerzijds door meer draagvlak te creëren met outside strategieën en anderzijds contact gezocht met beleidsmakers om standpunten duidelijk te maken. De strategieën hebben eveneens gewerkt, want in de Tweede Kamer zijn de brieven en campagnes besproken. Derhalve kan Hypothese 2 bevestigd worden aan de hand van deze resultaten.

Hypothese 3 ging in op de volgorde van strategieën: *‘Actoren starten met inside lobbystrategieën en eindigen met outside lobbystrategieën om meer invloed te hebben op de*

politieke agenda.’ Echter bleken zowel de gemeenten als het Diabetes Fonds beiden eerst outside strategieën te gebruiken, zoals een foodblog, artikelen plaatsen en campagnes voeren. Daarna werden beleidsmakers pas gecontacteerd via City deals of meetings. Hypothese 3 wordt niet bevestigd door de resultaten. Hypothese 4 was als volgt: *‘Fondsen en gemeenten die met andere actoren een heterogene coalitie vormen hebben meer invloed op de politieke agenda.’* Deze hypothese werd deels bevestigd door de respondenten, die alle drie aangeven dat het samenwerken met andere actoren kan zorgen voor een groter bereik en meer impact kan hebben. Toch leken homogene samenwerkingen evenveel impact te hebben als heterogene coalities.

Hypothese 5 had betrekking op issue competition: *‘Door issue competition heeft het voor onderwerpen zoals suikertaks langer geduurd voordat het op de politieke agenda terecht kwam.’* In de afgelopen jaren is de aandacht voor suikertaks gefluctueerd. Dit kan verklaard worden vanuit andere crises die momenteel een rol spelen. Hypothese 5 werd bevestigd. Hypothese 6 en 7 gingen over de interactievormen van Beyers (2009). Hypothese 6 was als volgt: *‘Door middel van wetenschappelijke argumenten hebben betrokken actoren meer invloed op de politieke agenda.’* Hypothese 7 ging over onderhandelen: *‘Door middel van veel kennis en informatie hebben betrokken actoren bij onderhandelingen meer invloed op de politieke agenda.’* Beargumenteren is bij de gemeenten en het Diabetes Fonds een belangrijk onderdeel geweest van hun strategie om suikertaks in te laten voeren. Met de onderzoeken als bewijs hebben de actoren beargumenteerd waarom zij nieuwe instrumenten en maatregelen nodig achten voor de voedselomgeving. Hiermee kan Hypothese 6 bevestigd worden. Hypothese 7 kan bevestigd worden voor politieke actoren, maar niet voor actoren in het lobbyveld.

Van de zeven opgestelde hypothesen worden drie hypothesen volledig bevestigd. Inside- en outside strategieën samen zijn het effectiefst om invloed uit te oefenen op de politieke agenda. De inside- en outside strategieën van actoren bleken daarbij zeker een grote invloed te hebben. Zo benoemen Tweede Kamerleden de campagnes, de alliantie van het Diabetes Fonds en meerdere stichtingen, de brandbrief van de drie wethouders. Daarnaast is de alliantie betrokken geweest bij de onderhandelingen van het coalitieakkoord. Zodoende hebben de actoren wel degelijk invloed gehad op het plaatsen van suikertaks op de politieke agenda.

De actoren hebben dit voornamelijk gedaan door zowel inside- als outside strategieën toe te passen en samen te werken met elkaar. Daarnaast hebben de actoren vooral argumenten uit de wetenschap gebruikt om aan te tonen dat suikertaks een nodige en handige maatregel is

in de brede aanpak van overgewicht en diabetes. Daarmee hebben zij uiteindelijk de politiek zo ver gekregen dat suikertaks in het coalitieakkoord van 2021 geplaatst is.

5.2 Discussie en reflectie

5.2.1 Interpreteren resultaten

De resultaten uit dit onderzoek kunnen vanuit het theoretisch kader verklaard worden. Allereerst hypothesen 1, 2 en 3. Veel onderzoek is uitgevoerd om te analyseren of inside lobbyen of outside lobbyen effectief is. Uit eerdere onderzoeken kwam naar voren dat inside strategieën effectiever zouden zijn dan outside strategieën, omdat direct contact gelegd wordt met de beleidsmakers (Grant, 2004, p. 3-4). Outside lobbystrategieën blijken vaak als tweede keus op de plank te liggen (Beyers, 2004). Echter blijkt uit recent onderzoek dat de combinatie inside- en outside strategie het beste werkt (Kriesi, Tresch & Jochum, 2007). Organisaties met bevoorrechte posities, zoals het Diabetes Fonds en de gemeenten, kiezen voor verschillende aanpakken. Het Diabetes Fonds kiest vooral voor outside strategieën, terwijl de gemeenten voor inside strategieën kiezen. Dit kan verklaard worden vanuit het doel dat de actoren hebben met hun strategieën. Wanneer het doel is om draagvlak te creëren, kiezen organisaties eerder voor outside strategieën. Als het doel is om beleidsmakers te informeren over de mogelijke aanpassingen van het beleid, kiezen organisaties voor inside strategieën. Dit blijkt ook te gelden voor de volgorde van lobbystrategieën. Het doel achter de strategie bepaalt de volgorde van de strategieën.

Het samenvoegen van de strategieën lijkt het meest effectief, zoals blijkt uit de resultaten. Dit kan verklaard worden door het bereik van de strategieën. Allereerst de outside strategie om burgers meer in te lichten en wegwijs te maken in suikertaks. Daarna inside lobbyen om de politiek te overtuigen van de effecten van suikertaks op de gezondheid van mensen met cijfers en wetenschap. Zodoende kunnen actoren effectief te werk gaan (De Bruyker & Beyers, 2019, p. 17).

Heterogene coalities worden in de literatuur benoemd als meest succesvolle coalitie om lobbydoelen te bereiken (Dwidar, 2022, p. 207). Zo kunnen heterogene coalities diverse politieke middelen mobiliseren en kan een breder publiek van beleidsmakers bereikt worden (De Bruyker & Beyers, 2019, p. 9). In de interviews werd dit eveneens door respondenten aangegeven. Het bereik van de lobby wordt groter naarmate actoren met elkaar samenwerken. In de alliantie ‘Voeding voor de gezonde generatie’ bleken ook meerdere inside- en outside strategieën gebruikt te zijn om het beleid te beïnvloeden. De alliantie bestaat uit verschillende

heterogene organisaties, wat betekent dat de middelen breder zijn. Als gevolg hiervan heeft de alliantie zeker invloed gehad op het coalitieakkoord 2021 en is suikertaks toegevoegd aan het coalitieakkoord van de Tweede Kamer (Coalitieakkoord, 2021-2025). Toch bleken homogene samenwerkingen ook effectief te zijn om invloed uit te oefenen op het beleid.

Issue competition kan een verklaring bieden voor de tijd die het gekost heeft om suikertaks in een akkoord te plaatsen. In dit onderzoek kwam naar voren dat de gezondheids crisis en toename in het aantal mensen met overgewicht om aandacht moet strijden met allerlei andere crises. Bijvoorbeeld de coronacrisis heeft de afgelopen jaren het nieuws gedomineerd (Telegraaf, 2020). Hierdoor kan het voor onderwerpen als suikertaks, overgewicht en gezonde voeding lastig geweest zijn om te concurreren om de politieke aandacht.

Uit de resultaten bleek beargumenteren de beste manier van interactie te zijn met beleidsmakers om hen te overtuigen van de voordelen van suikertaks. Dit kan verklaard worden vanuit het trachten de politiek te overtuigen door middel van wetenschappelijk onderzoek. Door met wetenschappelijk onderzoek aan te tonen dat suikertaks wel degelijk effect kan hebben op overgewicht en diabetes, zijn beleidsmakers wellicht eerder geneigd om suikertaks ook in te voeren (Beyers, 2009, p. 1194). Derhalve gaven de respondenten in de interviews aan dat argumentatie een zeer belangrijke vorm van interactie is. Van de andere interactievormen was minder sprake, omdat de respondenten niet in de positie zaten om te onderhandelen. Dit gebeurde voornamelijk onder politieke beleidsmakers zelf.

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant gebleken, omdat duidelijk geworden is welke lobbystrategieën gezorgd hebben voor het succesvol plaatsen van suikertaks op de politieke agenda. De respondenten hebben zowel parlamentsstrategie toegepast (brieven aan Tweede Kamer), administratieve strategie (gesproken met staatssecretaris) als mobiliserende strategieën (petities gestart) en mediastrategie (brieven in kranten geplaatst). De inside- en outside strategieën komen beide duidelijk terug en zijn samen het succesvolst gebleken. Door samen te werken met andere actoren zijn de lobbystrategieën versterkt. Dit onderzoek heeft bijgedragen aan de kennis over welke strategie succesvol geweest is en waarom actoren voor bepaalde strategieën gekozen hebben.

5.2.2 Beperkingen onderzoek

Dit onderzoek heeft een aantal beperkingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en validiteit. Allereerst de betrouwbaarheid van dit onderzoek. Een eerste beperking van dit onderzoek is de consistentie, oftewel de herhaalbaarheid van het onderzoek. Bij kwalitatief

onderzoek is het ingewikkeld om precies dezelfde onderzoeksresultaten te verkrijgen wanneer interviews gehouden zijn. Respondenten kunnen namelijk andere antwoorden geven op basis van nieuwe en andere ervaringen die zij opgedaan hebben in de tussentijd (van Thiel, 2010, p. 52). Een tweede beperking is het ontbreken van een volledig gestructureerde vragenlijst bij de interviews. De consistentie van het onderzoek wordt minder goed zodra extra vragen bedacht worden. In de interviews in dit onderzoek is gebruikgemaakt van een aantal vooropgestelden vragen die bedacht zijn aan de hand van de literatuur. Echter zijn extra vragen gesteld in de interviews, waardoor de consistentie daardoor enigszins afgenomen is.

Een derde beperking is de externe validiteit van dit onderzoek. Dit onderzoek is een gevalstudie over suikertaks geweest, waarbij geen andere onderwerpen onderzocht zijn. De lobbystrategieën om suikertaks op de kaart te zetten hebben bij deze casus goed gewerkt, maar dat betekent niet dat deze onderzoeksresultaten te generaliseren zijn naar andere onderwerpen. Het feit dat in dit onderzoek toch gebruikgemaakt wordt van theoretische onderbouwingen betekent echter wel dat de resultaten enigszins te generaliseren zijn.

Een vierde en laatste beperking heeft betrekking op de interne validiteit. Door meer mensen te interviewen en te betrekken bij het onderzoek had de interne validiteit verhoogd kunnen worden. Daarnaast hadden meer verschillende mediabronnen gebruikt kunnen worden om de outside lobbystrategieën te onderzoeken. Denk hierbij aan tv of social media. Om agenda-setting te onderzoeken zijn in dit onderzoek enkel Tweede Kamer documenten gebruikt. Door meer andere bronnen toe te voegen, worden eventuele confounding of externe variabelen beter uitgesloten (Data Science, 2021).

5.2.3 Suggesties vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek zijn er een aantal suggesties te noemen. Allereerst meer verschillende bronnen van informatie toevoegen bij de documentenanalyse. In dit onderzoek zijn enkel Tweede Kamer documenten en drie Nederlandse kranten onderzocht. Door bijvoorbeeld manifesten van politieke partijen of verslagen van interdepartementale werkgroepen te gebruiken kan de interne en externe validiteit vergroot worden. Een tweede suggestie voor vervolgonderzoek is om de lobbypraktijken van de frisdrankindustrie eveneens mee te nemen in de resultaten. Zodoende kan geanalyseerd worden wat zij gedaan hebben om te zorgen dat suikertaks niet op de politieke agenda kwam te staan. Suikertaks is namelijk pas doorgevoerd met het coalitieakkoord van 2021, terwijl in 2016 al gesproken werd over een mogelijke suikertaks en wat de effecten zijn in andere landen. Daarnaast kunnen politieke actoren geïnterviewd worden om te achterhalen in hoeverre zij

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

daadwerkelijk met suikertaks bezig geweest zijn. In dit onderzoek was het namelijk helaas niet mogelijk om in de drukke agenda van politieke partijen een plek te vinden om deel te nemen aan dit onderzoek.

Literatuurlijst

- Algra, W. (2013, 17 september). Suikerverslaving: niet in de medische handboeken. *Trouw*. Geraadpleegd op 25 maart 2022 van [https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=80c6f03c-2d92-4e2c-b494-25af806a9535&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A59CD-2N31-DYRY-N4XP-00000-00&pdcontentcomponentid=259069&pdtteaserkey=sr4&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr4&prid=8c020314-5c95-4450-aaec-7d8734547117](https://advance.lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=80c6f03c-2d92-4e2c-b494-25af806a9535&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A59CD-2N31-DYRY-N4XP-00000-00&pdcontentcomponentid=259069&pdtteaserkey=sr4&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr4&prid=8c020314-5c95-4450-aaec-7d8734547117)
- Alliantie Voeding voor de Gezonde Generatie (z.d.). *Alliantie Voeding voor de Gezonde Generatie*. Geraadpleegd op 16 april 2022 van <https://gezondegeneratie.nl/alliantievoeding/>
- Bachrach, P., & Baratz M. S. (1962). Two Faces of Power. *American Political Science Review*, 56(4), 947–52
- Baumgartner, F. R. & Leech, B. L. (2001). Interest niches and policy bandwagons: Patterns of interest group involvement in national politics. *Journal of Politics*, 63(4), 1191–1213.
- Berg, B.L. (2009). *Qualitative Research Methods. For all the social sciences*. Boston, Allyn & Bacon.
- Berkhout, J. (2006). Belangengroepen en de media: Presentatie van een onderzoeksterrein. *Bestuurskundige Berichten*, 21(4), 30-32.
- Bestekrant (2020, 14 oktober). *De 10 beste en populairste kranten van 2021*. Geraadpleegd op 23 januari 2022 van <https://www.bestekrant.nl/de-10-beste-en-populairste-kranten-van-2020/>
- Berry, J. M. (1977). *Lobbying for the People: The Political Behavior of Public Interest Groups*. Princeton: Princeton University Press.
- Beyers, J. (2004). Voice and access. The political practices of European interest associations. *European Union Politics*, 5(2), 211-40.
- Beyers, J. (2008). Policy issues, organisational format and the political strategies of interest organisations. *West European Politics*, 31(6), 1188–1211.
- Beyers, J. (2009). Policy Issues, Organisational Format and the Political Strategies of Interest Organisations. *West European Politics*, 31(6), 1188-1211.
- Binderkrantz, A. (2005). Interest group strategies: Navigating between privileged access and strategies of pressure. *Political Studies*, 53(4), 694-715.
- Binderkrantz, A. S., & Kroyer, S. (2012). Customizing strategy: Policy goals and interest

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

- group strategies. *Interest groups & advocacy*, 1(1), 115-138.
- Bloomberg, M., Summers, L., & Ahmed, M. (2019). *Health taxes to save lives: Employing effective excise taxes on tobacco, alcohol, and sugary beverages: The Task Force on Fiscal Policy for Health*. New York: Bloomberg Philanthropies.
- Bryman, A. (2008). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Carmines, E. G. (1991). The Logic of Party Alignments. *Journal of Theoretical Politics*, 3(1), 65-80.
- Chalmers, A. W. (2013). Trading information for access: Informational lobbying strategies and interest group access to the European Union. *Journal of European Public Policy*, 20(1), 39-58.
- Coalitieakkoord 2021-2025 (2021, 15 december). *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst*. Geraadpleegd op 10 februari 2022 op <https://www.kabinetsformatie2021.nl/documenten/publicaties/2021/12/15/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>
- Cox, G. W., & McCubbins, M D. (2007). *Legislative Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crisis (z.d.). *Actuele informatie van de overheid bij rampen, calamiteiten en noodsituaties*. Geraadpleegd op 26 mei 2022 van [crisis.nl | Crisis.nl](https://www.crisis.nl)
- Culpepper, P. (2010). *Quiet Politics and Business Power: Corporate Control in Europe and Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Data Science (2021). *Confounding variabele*. Geraadpleegd op 28 mei 2022 van <https://datascience.eu/nl/machine-learning/confounding-variabele/>
- De Bruyker, I., & Beyers, J. (2019). Lobby Strategies and Success. Inside and Outside Lobbying in European Union Legislative Politics. *European Political Science Review*, 11(1), 1-14.
- Della Porta, D. & Diani, M. (1999). *Social movements: An introduction*. New York: Wiley.
- Döring, H. (1995). Time as a Scarce Resource: Government Control of the Agenda, in H. Döring (ed.), *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. Frankfurt: Campus Verlag.
- Dür, A. & Mateo, G. (2013). Gaining access or going public? Interest group strategies in five European countries. *European Journal of Political Research* 52(5), 660–686.
- Dwidar, M. A. (2022). Diverse Lobbying Coalitions and Influence in Notice-and Comment Rulemaking. *Policy Studies Journal*, 50(1), 199-240.
- Eck, B. (2019, 12 april). Voedings- en alcohollobby fnuiken preventieakkoord. *NRC*

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

Handelsblad. Geraadpleegd op 24 maart 2022 van

<https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=79e8bee4-3241-4480-8718-143727e33862&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5VW0-NN01-JC5G-10KK-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr6&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr6&prid=32bc3a11-3376-421b-98c6-f86ea5e71aa7>

- Entman, R. M. (2007). Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication*, 57(1), 163-173.
- Fischer, F., Miller, G.J. & Sidney, M. S. (2007). *Handbook of public policy analysis: theory, politics, and methods*. Boca Raton: Taylor & Francis Group.
- Frijters, S. (2021, 9 april). De suikertaks staat weer op de politieke agenda. Hoeveel suiker eten we eigenlijk? *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 9 december 2021 van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-suikertaks-staat-weer-op-de-politieke-agenda-hoeveel-suiker-eten-we-eigenlijk~b7fa2ef1/>
- Gais, T. L., & Walker Jr, J.L. (1991). Pathways to influence in American politics. In: L.J. Walker, Jr (ed.), *Mobilizing Interest Groups in America. Patrons, Professions and Social Movements*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Grant, W. (2004). Pressure politics: The changing world of pressure groups. *Parliamentary Affairs*, 57(2), 408–419.
- Green-Pedersen, C. (2010). Bringing Parties into Parliament: The Development of Parliamentary Activities in Western Europe. *Party Politics*, 16(3), 347–369.
- Halpin, D. R., & Fraussen, B. (2017). Laying the Groundwork: Linking Internal Agenda Setting Process of Interest Groups to their Role of Policymaking. *Administration & Society*, 51(8), 1337-1359.
- Hanegraaff, M., Beyers, J., & Bruyker, I. De. (2016). Balancing inside and outside lobbying: The political strategies of lobbyists at global diplomatic conferences. *European Journal of Political Research*, 55(3), 568-588.
- Hansen, J. M. (1991). *Gaining access: Congress and the farm lobby, 1919–1981*. Chicago IL: University of Chicago Press.
- Hojnacki, M. (1997). Interest Groups' Decisions to Join Alliances or Work Alone. *American Journal of Political Science*, 41(1), 61–87.
- Howlett, M., Ramesh, M. & Perl, A. (2009). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Oxford: Oxford University Press.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

- Hula, K. (1999). *Lobbying Together: Interest Group Coalitions in Legislative Politics*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Jochems, M., & Joosten, R. (2005). *De gevalsstudie*. Geraadpleegd op 31 januari 2022 van [http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20\(2005\)/om2_files/syllabus/gevalsstudie.pdf](http://www.cs.ru.nl/~tomh/onderwijs/om2%20(2005)/om2_files/syllabus/gevalsstudie.pdf)
- Jones, B., & Baumgartner, F. (2005). *The Politics of Attention*. Chicago: University of Chicago Press.
- Junk, W. M. (2019). When Diversity Works: The Effects of Coalition Composition on the Success of Lobbying Coalitions. *American Journal of Political Science*, 63(3), 660–74.
- Kamsma, M. (2018, 6 maart). Suikertaks: Nederland is nog niet zover. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op 23 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=9b8e6d9d-dea6-4a64-90b4-81f0ebf15819&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5RT8-H161-JC5G-13JW-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=e6485179-3319-42af-9998-adcd7d9caf70>
- Kamsma, M. (2018, 29 oktober). Polderen voor een gezondere bevolking; Polderen Nederland moet gezonder, maar hoe is de vraag. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op 24 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=852f6abd-ce41-42f9-b8f3-0ab261ceac&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5TKT-MWW1-DYMH-R004-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr1&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr1&prid=e6485179-3319-42af-9998-adcd7d9caf70>
- Kamsma, M. (2019, 12 december). Drie grote steden willen suikertaks op frisdrank. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op 24 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=2d0f4f04-df3e-4598-b466-c6bb54a1ff0b&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5XR1-R401-DYMH-R0M3-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=32bc3a11-3376-421b-98c6-f86ea5e71aa7>
- Kamsma, M. (2020, 11 september). Je hoeft die troep toch niet te kopen? Voeding valkuilen

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

in de supermarkt. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op 24 maart 2022 van

<https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=a50dae12-2e20-4cea-84f1-990fd62bea8c&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A60TF-JVB1-DYMH-R17S-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=123ed725-30de-4758-8ef9-9da43117ccfa>

Kerwin, C. M. (2003). *Rulemaking: How Government Agencies Write Law and Make Policy*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.

Kingdon, J. W. (2014). *Agenda's, Alternatives, and Public Policies* (2e editie). Londen: Pearson.

Kluivers, S. (2016, 13 oktober). Suikertaks in de strijd. *Telegraaf*. Geraadpleegd op 26 maart 2022 van

<https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=e6a691f0-1f05-4063-a6cd-63f156aeefad&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5KXW-RB11-DY2H-84Y8-00000-00&pdcontentcomponentid=168873&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=2cb0b48d-ed69-435d-880a-0d04888a30b0>

Koops, R. (2013, 17 september). Ook frisdranken op school taboe. *Telegraaf*. Geraadpleegd op 26 maart 2022 van

<https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=afe21950-bd9d-454e-b9c8-a2409af53daf&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A59CD-JCH1-JC8W-Y2M3-00000-00&pdcontentcomponentid=168873&pdteaserkey=sr4&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr4&prid=b227b660-8a9c-4ba6-a568-b40a1cb188c6>

Kriesi, H., Tresch, A. & Jochum, A. (2007). Going public in the European Union: Action repertoires of Western European collective political actors. *Comparative Political Studies*, 40(1), 48–73.

Loonen, P. (2015, 1 december). Waar trek je de grens? Suikertaks lijkt er voorlopig niet te komen. *Telegraaf*. Geraadpleegd 26 maart 2022 van

<https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=3b566cc2-3e63-4edb-a615-f9043aad898a&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5HH3-5J01-DYRY-N032-00000-00&pdcontentcomponentid=168873&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=f57b6613-2339-4a90-81c2-b89a8c513617>

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

- Lorenz, G. (2019). Prioritized Interests: Diverse Interest Group Coalitions and Congressional Committee Agenda-Setting. *Journal of Politics*, 225–40.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. (1972). The agenda-setting function of the mass media. *Public Opinion Quarterly*, 69, 813–824.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. (1993). The evolution of agenda-setting research: Twenty-five years in the marketplace of ideas. *Journal of Communication*, 43(2), 58–67.
- Nationaal Preventieakkoord (2018). *Nationaal Preventieakkoord: Naar een gezonder Nederland*. Geraadpleegd op 2 november 2021 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/documenten/convananten/2018/11/23/nationaal-preventieakkoord>
- Nelson, D., & Yackee, S. W. (2012). Lobbying Coalitions and Government Policy Change: An Analysis of Federal Agency Rulemaking. *Journal of Politics*, 74(2), 339–53.
- Niemantsverdriet, T. (2017, 12 mei). CDA in spagaat tussen boeren en ‘rentmeesters’. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op 23 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=f16a2dbd-2dbf-42ce-a8bc-e31a117a7fbb&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5NHR-1N01-DYMH-R322-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr1&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr1&prid=634116ec-f238-46bb-9c39-69b15bfaa5cf>
- NRC Handelsblad (2007, 5 mei). *De stelling van Onno van Schayck : er moet extra belasting komen op frisdrank en chips*. Geraadpleegd op 23 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=b80c822e-1d1a-4ecd-9cd1-88717d3e8b1d&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A4NPJ-1YF0-TXJ3-V31T-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=4e4e5aaa-8948-4eb7-a9da-2cb49c881d85>
- NRC Handelsblad (2019, 12 december). *Tijd voor een suikertaks op frisdrank*. Geraadpleegd op 24 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=6897378d-b548-49e9-9612-59d95e7cd732&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5XR1-R401-DYMH-R0MS-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr1&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr1&prid=32bc3a11-3376-421b-98c6-f86ea5e71aa7>
- Otjes, S. (2019). No politics in the agenda-setting meeting: plenary agenda setting in the

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

- Netherlands. *West European Politics*, 42(4), 728-754.
- Page, E. (1999). The Insider/Outsider Distinction: An Empirical Investigation. *British Journal of Politics and International Relations*, 1(2), 205–14.
- Parlement (z.d.). *Regeling van Werkzaamheden*. Geraadpleegd op 18 maart 2022 van https://www.parlement.com/id/vh8lnhrpmxvb/regeling_van_werkzaamheden
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2020). *Suikertaks: Een vergelijking tussen drie Europese landen*. Bilthoven: RIVM.
- Rijksoverheid (z.d.). *Maatregelen overheid tegen overgewicht*. Geraadpleegd op 12 oktober 2021 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overgewicht/overgewicht-terugdringen>
- Rijksoverheid (z.d.a). *Waarom is er nepnieuws op social media?* Geraadpleegd op 17 maart 2022 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/desinformatie-nepnieuws/oorzaken-redenen-nepnieuws-op-internet-social-media>
- Scheepers, P., Tobi, H., & Boeije, H. (2016). *Onderzoeksmethoden* (negende druk). Boom uitgevers: Amsterdam.
- Shekar, M., & Popkin, B. (2020). *Obesity: Health and Economic Consequences of an Impending Global Challenge*. Washington, DC: The World Bank.
- Simon, H. A. (1985). Human-Nature in Politics: The Dialog of Psychology with Political-Science. *American Political Science Review*, 79(2), 293–304.
- Sjouwerman, P. (2012, 17 november). Dokters boos; de vettaks is niet meer. *Trouw*. Geraadpleegd op 25 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=99ade575-eff3-4e2f-abe8-5b45e557e0db&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A572K-3CV1-JC8W-Y16T-00000-00&pdcontentcomponentid=259069&pdteaserkey=srl&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=srl&prid=8c020314-5c95-4450-aaec-7d8734547117>
- Staggenborg, S. (1986). Coalition Work in the Pro-Choice Movement: Organizational and Environmental Opportunities and Obstacles. *Social Problems*, 33(5), 374–90.
- Telegraaf (2012, 2 oktober). *Vetbelasting nu ook op netvlies van beleggers*. Geraadpleegd op 26 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=12c07970-58c6-4596-bd30-3f6fd869ee8a&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A56PS-P8K1-JC8W-Y3SH-00000-00&pdcontent>

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

[componentid=168873&pdteaserkey=sr6&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr6&prid=b227b660-8a9c-4ba6-a568-b40a1cb188c6](https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=70021122-56cd-4eec-b3b9-127a5b563269&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5KYR-M2H1-DY2H-81N8-00000-00&pdcontentcomponentid=168873&pdteaserkey=sr6&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr6&prid=b227b660-8a9c-4ba6-a568-b40a1cb188c6)

- Telegraaf (2016, 18 oktober). *PepsiCo gaat minderen*. Geraadpleegd op 26 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=70021122-56cd-4eec-b3b9-127a5b563269&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5KYR-M2H1-DY2H-81N8-00000-00&pdcontentcomponentid=168873&pdteaserkey=sr4&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr4&prid=2cb0b48d-ed69-435d-880a-0d04888a30b0>
- Telegraaf (2020, 9 mei). *Meest gelezen: coronacrisis en vakantiegeld*. Geraadpleegd op 26 mei 2022 van [Meest gelezen: coronacrisis en vakantiegeld | Financieel | Telegraaf.nl](https://www.telegraaf.nl/financien/meest-gelezen-coronacrisis-en-vakantiegeld)
- Teng, A. M., Jones, A. C., Mizdrak, A., Signal, L., Genc, M., & Wilson, N. (2019). Impact of sugar-sweetened beverage taxes on purchases and dietary intake: Systematic review and meta-analysis. *Obesity Reviews*, 20(9), 1187-1204.
- Thiel, S. van. (2010). *Bestuurskundig onderzoek: Een methodologische inleiding*. Coutinho, Bussum.
- Tsebelis, G., & Rasch, B. E. (2011). Governments and Legislative Agenda Setting: An Introduction, in B. E. Rasch and G. Tsebelis (eds.), *The Role of Governments in Legislative Agenda-Setting*. Oxon: Routledge.
- Tuenter, G. (2016, 22 oktober). Frisdrankindustrie heeft alles liever dan een suikertaks. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op 23 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=a2a0d38d-8589-46d2-a290-cf6d89c1100e&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5M0K-43C1-JC5G-103X-00000-00&pdcontentcomponentid=259064&pdteaserkey=sr0&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr0&prid=57ce0900-fbeb-405c-9ebc-aaa2e93adb3f>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018, 25 april). *Tweede Kamer, 78e vergadering woensdag 25 april 2018*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/2017-2018/78
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018a, 22 mei). *Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 19 april 2018, over voedsel*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015Z07599&did=2018D2653>
- [8](#)
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018b, 8 juni). *Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 17 mei 2018, over preventiebeleid*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z01995&did=2018D3013>

[7](#)

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018c, 18 oktober). *Motie van het lid Akerboom over een suikertaks als onderdeel van het nationaal preventieakkoord*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2018Z18872&did=2018D50341>

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2019, 26 april). *Lijst van vragen en antwoorden over het Nationaal Preventieakkoord*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019Z08809&did=2019D1793>

[7](#)

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2019a, 3 september). *Motie van de leden Ploumen en Renkema over verschillende varianten van een suikertaks uitwerken*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2019Z16321&did=2019D33866>

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2019b, 3 september). *Concrete maatregelen in het kader van het Preventieakkoord*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019D36432&did=2019D3643>

[2](#)

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020, 19 februari). *Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 12 december 2019, over Leefstijlpreventie*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2018Z13672&did=2019D5265>

[1](#)

Tweede Kamer (2020, 14 mei). *Regeling van werkzaamheden: Plenair debat*. Geraadpleegd op 30 oktober 2021 van

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details/activiteit?id=2020A02012

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2020a, 3 september). *Rapport RIVM onderzoek suikertaks*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2020Z15460&did=2020D33419

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2021, 11 februari). *Verslag van een notaoverleg*,

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

gehouden op 1 februari 2021, over preventie. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z06059&did=2021D0649>

7

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2021a, 26 oktober). *Begroting Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2022*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021D46792&did=2021D4679>

2

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2021b, 28 oktober). *Motie van het lid Gündogan c.s. over het zo snel mogelijk invoeren van een suikertaks*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z18888&did=2021>

[D40559](https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z18888&did=2021)

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2022, 18 januari). *Debat regeringsverklaring*.

Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2022D04208&did=2022D0420>

8

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2022a, 7 februari). *Initiatiefnota van de leden Van Gerven en Hijink over "Nu investeren in de GGD" (TK 35758) (ongecorrigeerd stenogram)*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/detail?id=2022D04656&did=2>

[022D04656](https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/detail?id=2022D04656&did=2)

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2022b, 15 maart). *Position paper SGF - AVGG t.b.v. rondetafelgesprek Leefstijlpreventie d.d. 21 maart 2022*. Geraadpleegd op 25 april 2022 van

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2022Z05181&did=2022D1055>

7

Tweede Kamer (z.d.). *Plenaire vergaderingen*. Geraadpleegd op 18 maart 2022 van

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen?qry=%2

[A&Type=Plenair&srt=date%3Aasc%3Adate&fromdate=14-12-2021&todate=14-12-2021](https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen?qry=%2A&Type=Plenair&srt=date%3Aasc%3Adate&fromdate=14-12-2021&todate=14-12-2021)

Vermeulen, G., & Oost, S. van. (2020, 10 oktober). *Waarom een suikertaks in Nederland maar niet van de grond komt*. *EenVandaag*. Geraadpleegd op 13 oktober 2021 van

<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/waarom-een-suikertaks-in-nederland-maar-niet-va>
[n-de-grond-komt/](https://eenvandaag.avrotros.nl/item/waarom-een-suikertaks-in-nederland-maar-niet-va)

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

- Verschuren, P. J., & Doorewaard, J. A. (2007). *Het ontwerp van een onderzoek*. Den Haag: LEMMA.
- Volksgezondheid en Zorg (2021). *Overgewicht: Cijfers en context: Trends*. Geraadpleegd op 12 oktober 2021 van <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/trends#node-trend-overgewicht-volwassenen>
- Weiler, F., & Brändli, M. (2015). Inside versus outside lobbying: How the institutional framework shapes the lobbying behaviour of interest groups. *European Journal of Political Research*, 54(4), 745-766.
- Wier, M. van den. (2021, 11 februari). Gezondheidsclubs willen wetgeving tegen ongezond voedsel. 'Anders heeft in 2040 twee derde van de bevolking overgewicht. *Trouw*. Geraadpleegd op 9 december 2021 van <https://www.trouw.nl/zorg/gezondheidsclubs-willen-wetgeving-tegen-ongezond-voedsel-anders-heeft-in-2040-twee-derde-van-de-bevolking-overgewicht~b44a9ca4/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Wier, M. van den (2021, 11 februari). Dwing via de wet gezondere voeding af. *Trouw*. Geraadpleegd op 5 april 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=d5a64877-2740-4ac9-b1e7-d7995b72701e&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A6201-9SV1-DYRY-X07J-00000-00&pdcontentcomponentid=259069&pdeaserkey=sr4&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr4&prid=60b41b72-bd6d-488a-a16a-e519db82bb29>
- Wilson-van den Hooven, E. C., Brants, H. A. M., Beukers, M. H., & Milder, I. E. J. (2019). *Geschat effect van lagere zout- en suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zout- en suikerinname in Nederland : Akkoord Verbetering Productsamenstelling 2014-2020* (2019-0231). RIVM. Geraadpleegd op 16 april 2022 van <https://www.rivm.nl/publicaties/geschat-effect-van-lagere-zout-en-suikergehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-zout>
- Wit, T. de. (2015, 2 november). Jamie Oliver ingezet tegen overdosis suiker. *Trouw*. Geraadpleegd op 25 maart 2022 van <https://advance-lexis-com.ezproxy.leidenuniv.nl/document/?pdmfid=1516831&crd=ade0867f-9a9d-455e-9867-c9ff6d70d514&pddocfullpath=%2Fshared%2Fdocument%2Fnews%2Furn%3AcontentItem%3A5H8W-JND1-DYRY-N2K3-00000-00&pdcontent>

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

[ntcomponentid=259069&pdteaserkey=sr9&pditab=allpods&ecomp=qzvnk&earg=sr9
&prid=0ac76210-7b03-4a7f-a57e-a6407b2a0ae5](https://apps.who.int/iris/handle/10665/259232)

World Health Organization (2017). *Tackling NCDs: 'best buys' and other recommended interventions for the prevention and control of noncommunicable diseases*.

Geraadpleegd op 13 oktober 2021 van <https://apps.who.int/iris/handle/10665/259232>

World Health Organization (2021, 9 juni). *Obesity and overweight*. Geraadpleegd op 12 oktober 2021 van

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight>

Zaller, J. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Bijlage 1

Vragen

1. Hoe is suikertaks bij jullie in beeld gekomen/op de agenda gekomen?
2. Hoe hebben jullie de lobby voor suikertaks opgezet?
3. Wat was jullie doel precies?
4. Wat hebben jullie gedaan? En wanneer precies?
5. Er wordt onderscheid gemaakt tussen inside en outside strategieën, welke strategieën hebben jullie toegepast?
6. Waarom hebben jullie voor een strategie gekozen?
7. Welke strategie heeft daadwerkelijk resultaat opgeleverd? Dus wanneer heeft de politiek jullie lobby echt opgepakt of iets mee gedaan? Waaraan heeft u dat gemerkt?
8. Bij inside strategieën: Met wie en wanneer hebben jullie gesproken?
9. Hoe hebben jullie gecommuniceerd? Onderhandeld, beargumenteerd of juist meer afgewacht?
10. Hoe effectief was de manier van communiceren?
11. Outside strategieën: Via media of burgers gemobiliseerd? Welke was hiervan effectiever?
12. Samengewerkt met andere belangengroepen of actoren?
13. In hoeverre hebben jullie invloed te hebben gehad op het plaatsen van suikertaks in het coalitieakkoord?

Bijlage 2

Transcript Gemeente Rotterdam

00:00:00

Emma Schaafsma: Goedemiddag.

00:00:01

Karin de Jager: Hallo!

00:00:02

Emma Schaafsma: Bedankt dat u met mij een gesprek wilde.

00:00:09

Karin de Jager: Ja, dat is een kleine moeite.

00:00:11

Emma Schaafsma: Ja, nee, ja, heel erg bedankt daarvoor alvast. Nou, ik zou me eerst even voorstellen, mijn naam is Emma Schaafsma en ik kom uit Alphen aan den Rijn. Ik ben nu bezig met mijn scriptie schrijven en daarvoor ben ik, was ik inderdaad op zoek naar mensen die mij wat meer wilde vertellen over het lobbyen voor de suiker tax. En ja, heel fijn dat gemeente Rotterdam mij daarmee wil helpen.

00:00:37

Karin de Jager: Ik hoop dat ik je kan helpen. Je verder kan ik in ieder geval, maar waar studeerde je ook alweer?

00:00:44

Emma Schaafsma: Universiteit leiden.

00:00:46

Karin de Jager: Universiteit leiden zelf ook lang lang geleden dat bestudeerd.

00:00:51

Emma Schaafsma: Oh wat heeft u gedaan?

00:00:53

Karin de Jager: Psychologie.

00:00:55

Emma Schaafsma: Oké.

00:00:56

Karin de Jager: Oké.

00:00:57

Emma Schaafsma: En dat is ook leuk, ja.

00:00:58

Karin de Jager: Ja, ja, en wat was jouw richting ook alweer?

00:01:02

Emma Schaafsma: Management in de publieke sector dan vooral public affairs.

00:01:06

Karin de Jager: Oké.

00:01:07

Emma Schaafsma: Dus dat is dat, zeg maar de specialisatie daarvan. Maar ja, dat moet ik nu nog afronden, met een masterscriptie dus, en ik hoop dat deze zomer te doen.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:01:19

Karin de Jager: Nou een uitdaging!

00:01:20

Emma Schaafsma: Ja, nou zeker wel ja. Zal ik maar gewoon beginnen met vragen stellen? Oké, ja, eigenlijk is het was mijn allereerste vraag van hoe is suiker telkens bij de gemeente Rotterdam eigenlijk een beetje op de kaart gekomen? Hoe zijn jullie daarmee in aanraking gekomen?

00:01:42

Karin de Jager: Ja, en daar gaat het één en ander voor af en dat is eigenlijk veel meer hoe voedsel op de agenda is gekomen? Ja en ja, dat dat. Dat is op de agenda gekomen vanuit aanpak overgewicht in Rotterdam. Daar was wel heel veel aandacht voor bewegen en voor de samenwerking tussen medisch en sociaal domein, en ook wel een stukje e-health. Maar eigenlijk voeding stond er bij ons niet op, wij deden er niks mee. Dat is veranderd ongeveer in 2017. Toen was er ook een eerste Citydeal. Het thema ben je die citydeals wel eens tegengekomen.

00:02:23

Emma Schaafsma: Tegengekomen nou, toevallig heb ik ook met de gemeente Utrecht gesproken en die vertelde mij hierover: ja.

00:02:30

Karin de Jager: Met wie je hebt gesproken.

00:02:31

Emma Schaafsma: Met Karen Hitters.

00:02:34

Karin de Jager: Ik, die heb ik net nog gezien, ja, wat grover eventueel nou, dus dan, dan heb je altijd één en ander meegekregen ja, ik ik, en er is een eerste City geweest in 2017 en met de titel voedsel stedelijke agenda, en dat was echt een moment om het überhaupt inderdaad op de agenda te krijgen, het hele onderwerp, maar ook en dan voedsel.

00:03:12

Emma Schaafsma: Soms.

00:03:13

Karin de Jager: Iedere achterkwamen is dat voedsel toch wel een enorme factor van betekenis is. Hè, als het gaat over gezondheid, dat dat een behoorlijke impact heeft op eh, nou ja, op ziekte, op sterfte ja, zelfs de grootste factor na roken, en als je kijkt naar de zorgkosten dan is dit de grootste bijdrage eigenlijk van alle determinanten van gezondheid en van ziekte. Dus ja, nou reden om daar op in te zetten. Maar het is natuurlijk ook een sleutel als je kijkt naar een heleboel andere problemen en en en andere beleidsterreinen en denk dan aan biodiversiteit voedselveiligheid voedselzekerheid ja, het klimaatprobleem armoede, het zijn eigenlijk ontzettend veel thema 's dus, en daarmee is die eerste bewustwording gekomen. Maar de citydeal is, heeft een jaar of drie geduurd was best moeilijk om het überhaupt inderdaad op de agenda te krijgen en om ja dat je dezelfde taal te spreken als steden en je weet dat zit in zijn samenwerking tussen Rijk, steden en provincies en allerlei maatschappelijke partners, ja, ja en innovatie te versnellen. Nou eigenlijk als uitkomst. Die eerste citydeal ja, dat is, is dan een klein groepje van steden overgebleven, waaronder Utrecht, Ede Amsterdam en Rotterdam, zijn eigenlijk vanaf daar gaan doorpakken, omdat we toen hadden wat we samen gaan doen en wat gaan betekenen. En eigenlijk we waar we allemaal tegen aan liepen was de voedselomgeving en voedsel omgeving, die vooral ontzettend ongezond is, maar ook steeds ongezonder wordt. En dat hebben we in Rotterdam ook onderzocht en later is dat door pointer opgepakt en ook voor heel Nederland gedaan, alle steden gekeken naar eigenlijk de ontwikkeling van de voedselomgeving de afgelopen jaren. En dan zie je dat dat er een enorme toename is, met name van fastfood en vooral in in de wijken waar een grote achterstand zijn, al gezondheidsachterstanden zijn. En daar is ook het het slechtst en het meest ongezond. Dus ja, dat

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

was voor ons reden om te kijken van kunnen. Kunnen we daar dan mee als steden, want je moet eigenlijk nu elke keer toe zien dat er steeds meer Mcdonalds vestiging bijkomen burger kings ET cetera ET cetera ja, wat kunnen we daar dan aan het doen? En dat is de aanzet geweest voor onderzoek, samen hebben gedaan naar de reguleringsmogelijkheden. Daar zijn we gaan kijken naar. Wat kunnen we dan? Wat kunnen we verder allemaal eigenlijk gewoon eh, ja, ervoor te zorgen dat de perspectieven verzonden worden. Het gaat natuurlijk niet alleen maar ook fastfood over die hamburgers die overal voorbijkomen. Het gaat ook over producten die supermarkt liggen, want daar halen we 75 procent van ons voedsel vandaan. Dus daar inderdaad één van de grote factoren dan ook van gezondheid is suiker en de consumptie van suiker daar een grote factor in is gericht. Je kunt frisdranken drinken. Is die uiteindelijk verschillende uitgangsmogelijkheden om te werken aan gezondere voedselomgeving en of om mensen gezonder te laten eten. Nou, we hebben heel lang altijd ingezet op mensen leren voorlichten ET cetera wat dan gezond is, nodig. Maar dat werkt niet. Als je, zolang je die omgeving niet gaat aanpakken, dan ja, dan is dat eigenlijk water naar zee dragen. En wat zijn dan aangrijpingspunten dat is de productsamenstelling. Zorgen ook dat de producten die in supermarkt liggen, dat die gezonder worden, minder suiker, minder vet, minder zout, dat het aanbod in het straatbeeld ook niet voortdurend gelijmd tot ongezonde keus.

00:07:41

Emma Schaafsma: Dus.

00:07:43

Karin de Jager: En en ook op plekken waar waar veel rotterdammers komen, maar ook in publieke ruimten. Ik denk ook aan scholen, op het werk, in scholen of op in zwembaden in sporthallen nou, noem maar op, eigenlijk al die plekken waar voedsel wordt aangeboden. Daar wil je iets gaan doen.

00:08:00

Emma Schaafsma: Ja precies.

00:08:02

Karin de Jager: Andere aangrijpingspunten dan de marketing daarom heen.

00:08:06

Emma Schaafsma: Ja.

00:08:08

Karin de Jager: Daar grenzen aan stellen, met name de kinderen, marketing, maar eigenlijk het liefst in de breedte. Ja, ik denk dat ik dan allemaal hebt gehad voedsel educatie voedselvaardigheden en nou, ja, dat zijn niet de meest impactvolle maatregelen, maar we hadden de prijs na prijs is natuurlijk suikertaks ook. Ja, de prijs is een hele belangrijke trigger voor mensen om wel of niet gezond te kiezen.

00:08:38

Emma Schaafsma: Ja.

00:08:39

Karin de Jager: Dus ja, dat is de aanleiding geweest om om ook daar in te zetten maar onze lobby, iets breder dan alleen dat. Dus het gaat niet alleen over die suikertaks gaat over de rest, de omgeving.

00:08:55

Emma Schaafsma: Ja.

00:08:55

Karin de Jager: Extra goed groente en fruit, op vleestaks op kindermarketing, ook op de product samenstelling ET cetera ja, precies.

00:09:05

Emma Schaafsma: Ja, ja, ik ga richten me voornamelijk op de suiker is, omdat daar mijn scriptie over

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

gaat. Maar ja, ik snap dat het breder is dan dat, want hoe toen het eenmaal op de kaart stond, zeg maar bij jullie, hoe hebben jullie, zijn jullie toen mee omgegaan hoe hebben jullie gecommuniceerd met het rijk bijvoorbeeld?

00:09:23

Karin de Jager: Ja, eigenlijk doen we dat steeds via de citydeal dus we gaan zoeken in samenwerking met andere steden natuurlijk zoveel mogelijk. Ja, er zijn natuurlijk ook andere partijen die op dit vlak dus ja, de hallo, de naam kwijt, ehm, sowieso ook de Alliantie.

00:09:53

Emma Schaafsma: Van het diabetes fonds en ja?

00:09:56

Karin de Jager: Samenwerking, gezondheidsfondsen in Amsterdam, luc lenen en toch kwam ik elke keer niet op de naam komen, maar je hebt ook de, de voedsel. En hoe heet dat nou? De coalitie? Oh, mijn God, ik heb eventjes een lek hoor. Geef niet hoor. Ben je het niet tegengekomen.

00:10:18

Emma Schaafsma: Coalitie die dat zeg maar niet één, twee, drie, iets maar.

00:10:22

Karin de Jager: Ik ga, ik denk dat komt, dat komt vanzelf een keer.

00:10:26

Emma Schaafsma: Ja.

00:10:26

Karin de Jager: Stuur ik je nog na.

00:10:28

Emma Schaafsma: Ja is goed.

00:10:29

Karin de Jager: De transitiecoalitie interesse voedsel

00:10:32

Emma Schaafsma: Ja.

00:10:33

Karin de Jager: Transitiecoalitie bijvoorbeeld, is ook z'n partij die daar op lobbyt. Dus ja, je kijkt voor een deel waar je samen zou kunnen optrekken. Ja, die suikertaks hebben bijvoorbeeld met de samenwerkende gezondheidsfondsen onder andere besproken, maar ook met partners partnerschap overgewicht, Nederland, of we dat samen moeten doen of apart, en daarin hebben we gekozen om een aparte lobby voeren, en dat is omdat je dan ook je krijgt vanuit meerdere hoeken diezelfde boodschap.

00:11:12

Emma Schaafsma: Ja.

00:11:13

Karin de Jager: Als een strategische keuze om dat zo te doen en omdat er soms ook wel vanuit heel verschillende organisaties die lobby moeten voeren en de gemeente kan misschien wat minder of zal een boodschap anders moeten verkondigen dan bijvoorbeeld z'n transitiecoalitie die redelijk activistisch aan de slag gaan, ja, dat past niet bij de gemeente, hpe de gemeente dat doet. Wat we hebben gedaan, is daar vooral onze wethouders op laten acteren hier in een gezamenlijke brief die is verstuurd ook aan aan de staatssecretaris dus dat is eigenlijk steeds wel een beetje de manier waarop dat proberen te doen. Zeg maar ook met geef gemeenten meer mogelijkheden om te sturen op de voedselomgeving. Z'n omgeving, ja, daar is ook een brandbrief over uitgegaan hebben dat

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

gedaan met de productsamenstelling hebben ook een gezamenlijke reactie opgesteld. Door samen te werken vooral.

00:12:25

Emma Schaafsma: Oké.

00:12:26

Karin de Jager: Ja.

00:12:26

Emma Schaafsma: En dan die gezamenlijke brief dat ik zag inderdaad in 2019 van de drie wethouders geloof ik dat als dat inderdaad een brief en die stond ook in de krant, want wat je literatuurlijst is enerzijds outside strategie en anderzijds inside strategieën om zeg maar te lobbyen maar hier zie ik ze allebei. Zeg maar, was dat ook jullie insteek.

00:12:48

Karin de Jager: Dan moet je me even helpen, want ik ben niet van public affairs.

00:12:52

Emma Schaafsma: Ik zal het even uitleggen.

00:12:54

Karin de Jager: Ik ben van gezondheid.

00:12:56

Emma Schaafsma: Ja, de outside strategie zijn eigenlijk voornamelijk inderdaad via de krant, via media, via protesten, dus eigenlijk voornamelijk ook burgers erbij te betrekken. Inside strategie is voornamelijk via ja bijvoorbeeld inderdaad een brief aan de staatssecretaris dus eigenlijk voornamelijk het binnen de gemeente en het rijk houden dus eigenlijk niet burgers erbij te betrekken.

00:13:22

Karin de Jager: Oké, nou ja, als je in de krant publiceert bijvoorbeeld burgers er actief, denk ik meer aan andere belangenorganisaties waar we mee hebben gesproken dus dat burgerperspectief, dat herken ik iets minder. Ik denk wel dat het te maken heeft met gewoon de tijd en hoe ver we staan nu in het hele voedselvraagstuk.

00:13:47

Emma Schaafsma: Mmm.

00:13:48

Karin de Jager: In eerste instantie hebben we veel, ook die weg naar buiten gezocht. Hebben trouwens ook gedaan via foodlog ik zit even te twijfelen of dat het ook over de suikertaks gingen, of eigenlijk in meer over de omgeving in de breedte. Maar wat we hebben gedaan is daar wel een aantal artikeltjes laten plaatsen en ook het gesprek met wetenschappers die de boodschap ook dat doen we ook graag. Dus wetenschappers aan ons verbinden eigenlijk aan ons als citydeal zodat zij ook die boodschap kunnen brengen, dat dat vaak eer net iets meer gewicht geeft. Ja, en daar in het begin was die samenwerking met het rijk nog veel minder. Op dit moment is het zo dat we een tweede citydeal hebben, namelijk citydeal gezond, duurzaam voedselomgeving. Die is eind vorig jaar op de op wereldvoedseldag gelanceerd.

00:14:55

Emma Schaafsma: Die aan.

00:14:56

Karin de Jager: En daarin werken samen met drie ministeries nou eigenlijk, dan ga je niet.

00:15:03

Emma Schaafsma: Even.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:15:04

Karin de Jager: Buiten om, nee dan dan, dat is raar, dus dat doen we niet. En er is veel meer sprake van samenwerking en je je gaat natuurlijk geen hulp invoeren samen met de partij opricht maar dat doen we wel weer richting Europa, daar waar organisaties daar waar het nodig is, moet ik zeggen, want diesuikertaks lag vooral in Nederland, maar de btw op groente en fruit, daar zat ook wel echt een Europese componenten aan.

00:15:37

Emma Schaafsma: Oké, oké, ja, dat is ook interessant. En wanneer is zit, want ik zou gaat. Die brief was bijvoorbeeld in 2019 gestuurd, want wanneer zijn bijvoorbeeld die citydeals eerste was de eerste in 2017 en de tweede was vorig jaar, als ik het zo goed als ik het goed heb verstaan.

00:15:56

Karin de Jager: Vorig jaar.

00:15:57

Emma Schaafsma: Ja.

00:15:58

Karin de Jager: Ja, dat weet ik zeker, maar de start van het eerste jaar. Volgens mij was het 2017, maar dat kan je vast vinden.

00:16:08

Emma Schaafsma: Ja, ik zal het opzoeken. En in hoeverre merkte u toen dat er wat mee gebeuren? Dat er ook echt dat het ook echt opgepakt werd van in de politiek, van we moeten wat met die voedselomgeving, we moeten wat met die omgeving want het is toch wel belangrijk?

00:16:26

Karin de Jager: Nou, dat is, vind ik, iets van misschien het laatste jaar pas dat ik dat merk. In Rotterdam heb ik dat er al eerder gezien, maar bij heel specifieke partij zoals GroenLinks, de partij voor de dieren, die hebben eigenlijk al vrij vroeg ook moties ingediend, maar zeker veel meer over doe wat er aan die ongezond voedsel, omgeving, niet zozeer suikertax, natuurlijk, omdat het een beleidsding is, ehm, dus daar was die belangstelling er al wel. Voor heel veel partijen was het een heel ingewikkeld verhaal eigenlijk dat het raakt heel erg aan de liberale uitgangspunten natuurlijk, wij hebben een liberale regering, in de steden zit daar ook een liberale coalitie. En ja, daar wordt het mensbeeld bij van wat heel rationeel is. Dus mensen kunnen dat. Hè, als je zo waar de de juiste informatie geeft, dan wel kiezen ze vanzelf wat verstandig is. En dan moeten ze het zelf weten. En wat wij proberen aan te tonen is dat dat niet zo is en dat die op zn keuzes niet rationeel zijn, maar dat die sterk worden beïnvloed door de omgeving. Het aanbod, de prijs. Nou ja, de uitstraling, wat wat doen anderen in je omgeving? Dat is veel bepalender en dat is wat we al een tijdje over het voetlicht proberen te brengen. En ik heb het idee dat we eigenlijk ook met het onderzoek wat wij dus eigenlijk dat kleine in verband met die vier steden even kijken, ja, dat zijn vier hebben gedaan, eigenlijk tussen de twee Citydeals in zijn. We gaan kijken naar één Waarom zou je de voedsel omgeving willen beïnvloeden vanuit gezondheidswetenschappelijke inzichten gedragswetenschappelijke inzichten wat gebeurt er wel al in Nederlandse steden? En daarnaast is dan die opdracht verstrekt aan de universiteit van Amsterdam om te kijken wat voor mogelijkheden hebben we dan? Welke juridische mogelijkheden? Maar die twee onderzoeken, die zijn begin vorig jaar afgerond en met name op basis van het juridische onderzoek van waaruit bleek: de gemeente heeft een rol, a. een plicht zelfs om te zorgen voor zo'n voedselomgeving en b eigenlijk niet de middelen of die instrumenten om dat te doen. Oké, dat heeft geleid tot een brandbrief.

00:19:31

Emma Schaafsma: Ja.

00:19:31

Karin de Jager: Van onze wethouders richting staatssecretaris gelijk naar de kamer gestuurd ook en

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

daar is een debat uit voortgekomen is ook een motie uit voortgekomen en toezeggingen dus dat is niet, want het is niet enkel over suikertaks, maar het is wel hoe dat, hoe we dat proberen, we op de kaart te krijgen, hoe zeg maar, en je ziet dat steeds meer media daar op gaan reageren. En je ziet dat pointer onderzoek op basis van wat er in Rotterdam is onderzocht. Ja, en ik heb het idee dat er steeds meer de voedingsbodem voor ontstaat, zeker na corona en door corona.

00:20:20

Emma Schaafsma: Ja.

00:20:21

Karin de Jager: Ja, dat dat ook veel meer op op de agenda komt en ja toch ook wel steeds meer het besef van oké, die omgeving, die werkte niet echt mee, zeg maar.

00:20:35

Emma Schaafsma: Nee, precies, oké, ja, want als u dan wat we hebben, dus de afgelopen jaren hebben ze eigenlijk pas gereageerd op wat er nou, we hebben ze eigenlijk echt Pas wat gedaan aan ja, heeft u het gevoel dat u dan pas iets opgepakt is, want hoe als je bijvoorbeeld die CityDeal ja, deden zeg maar, hoe communiceer die jullie? Dan was het dan.

00:21:00

Karin de Jager: Mmm.

00:21:01

Emma Schaafsma: Echt beargumenteren van de standpunten die de gemeentes bijvoorbeeld hadden, of als er meer soort onderhandeling of als er meer kat uit de boom kijken, hoe moet ik dat zien?

00:21:12

Karin de Jager: Nou, ik denk, vooral beargumenteren en dat ik hoop dat Karen dat ook gezegd, ehm ja, dat dat is ook de manier waarop we nu bezig zijn om zoveel mogelijk wetenschappers om ons heen te verzamelen, die dezelfde boodschap dus kunnen verkondigen vanuit hun vakgebied en vanuit hun expertise. En ja, dus dat is toch wel heel erg beargumenteren want wat we nu aan het doen zijn, is ook wel op een andere manier proberen om met name ook dat die die publieke bewustwording maar ook politiek, op gang te brengen. En dat is dat we gaan samenwerken met Victor mids daarin. Ken je hem?

00:22:06

Emma Schaafsma: Nee, dat zeg maar nee.

00:22:09

Karin de Jager: MindFuck!

00:22:11

Emma Schaafsma: Oh, ja, ja, dat zeggen me wel wat. Ja.

00:22:16

Karin de Jager: Nou, ik had eigenlijk wel heel erg lang de gedachten van als je dat nou, als je nou eens op een hele, ludieke, indringende manier kan laten zien dat de impact is van omgeving op gedrag.

00:22:30

Emma Schaafsma: Ja.

00:22:30

Karin de Jager: Dat komt vaak dan nog beter binnen dan al die argumenten. Maar dus nou ja, dat is het vertrekpunt geweest voor ons om met hem contact op te nemen en hij gaat het filmpje maken. In ieder geval. Zal een sketching achtig karakter krijgen waar willen hebben, maar ook bijvoorbeeld

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

een bestuurders bijeenkomst laten modereren en vanuit zijn kennis van beïnvloeding van gedrag hij is ook arts.

00:22:58

Emma Schaafsma: Ja.

00:22:59

Karin de Jager: Nou, ja, dus dat verhaal vertellen, dus we zoeken ook wel steeds andere manieren, andere invalshoeken om. Ja, om het aan de orde te stellen, oké, en vooral om te ontcrachten dat verhaal van mensen kunnen het zelf bepalen.

00:23:17

Emma Schaafsma: Van dat rationele ja?

00:23:21

Karin de Jager: En daar ziet ook een stuk bij van wat bekend is over armoede en wat armoede doet met cognitie. Dus ook dat. Dat zijn dus weer die argumentatie natuurlijk, maar wel steeds vanuit een andere invalshoek.

00:23:36

Emma Schaafsma: Ja precies.

00:23:37

Karin de Jager: Dus ik denk dat je die keuze eigenlijk niet meer rationeel maakt. Dat doen we sowieso niet zo heel erg. Maar nee, je wordt geconfronteerd eigenlijk de hele dag door met stress, door geldzorgen door schulden. Dan heeft dat enorme impact ook nog op die cognitieve bandbreedte. Dan gezegd, dus ja, dat is weer een extra argument, we zoeken het ook met steeds meer ook de verbinding met andere themas dus dat is het armoedebeleid dat kansengelijkheid. Dat is vaak wel een thema wat wat op brede steun mag rekenen en is juist dat die mensen, die achterstandswijken geen fatsoenlijke toegang hebben tot betaalbaar en gezond eten.

00:24:28

Emma Schaafsma: Ja,

00:24:30

Karin de Jager: Van 80% wat in de supermarkt ligt ongezond is dat dat ook in het straatbeeld zo is nogal dat dat kansengelijkheid met zich meebrengt. De andere verbinding is natuurlijk met de duurzaamheids en het klimaatprobleem bij en het feit dat je door andere consumptiepatroon dus ook een enorme bijdrage kan leveren, niet zozeer dat suikerverhaal, maar wel het vlees eten verhaal, ja een enorme bijdrage kan leveren, ook aan de oplossing van dat probleem.

00:25:09

Emma Schaafsma: Oké is.

00:25:10

Karin de Jager: En hoe ze zijn, denk ik, belangrijk daarin.

00:25:14

Emma Schaafsma: Ja, ja, want hoe effectief denkt u dat u als gemeente zeg maar zijnde hoe denkt u dat de invloed van de gemeente is, bijvoorbeeld op beslissingen die in de politiek bijvoorbeeld maken?

00:25:30

Karin de Jager: Nou, ik denk dat dat vooral sterker wordt door de samenwerking met anderen en met andere gemeenten. Kijk, als één stad dit roept dan heeft wat minder impact dan als er meerdere steden zijn, dat er ook vanuit allerlei andere groeperingen. Die boodschap komt en dat proberen we ook te organiseren en te mobiliseren. Dus die boodschap vanuit ook meerdere invalshoeken en op zon manier kun je denk ik wel redelijk impact maken. Het heeft wel een lange adem nodig en je hebt

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

ook wethouders nodig hier echt voor willen gaan staan. Echt een betrokken bestuurder hebben die ook zn nek durft uit te steken.

00:26:18

Emma Schaafsma: Want dat is dus wel gebeurd bij Rotterdam.

00:26:20

Karin de Jager: Ja.

00:26:20

Emma Schaafsma: Uw gemeente mn voorbeeld? Ja?

00:26:22

Karin de Jager: Zeker, en dat is dat maakt het ook weer kwetsbaar, want er zijn verkiezingen geweest en geen idee wie dr op deze portefeuille komt. Het ziet ernaar uit dat wij een behoorlijk rechts gemeentebestuur krijgen, dus met daarin leefbaar met VVD, D66 en denk dat is de vreemde eend in de bijt, ja, ja, ja, dat betekent dat dat onderwerp weer minder aandacht krijgt. Oké, dus dat het zal wel ingewikkeld maken.

00:27:02

Emma Schaafsma: Ja, ja, dat heeft zeker natuurlijk ook invloed, ja, ja, want wat u ook zegt over, zeg maar de connectie tussen de verschillende, dus de kanselijkheid, armoede, dat is wel, dat vind ik wel heel interessant dat dat zo, dat het zo breed ingestoken wordt, zeg maar dat dat er allemaal bij betrokken wordt. Denkt u dat er, zeg maar aan de hand daarvan, dan ook wellicht meer indruk maakt?

00:27:32

Karin de Jager: Nou, je kan ook makkelijker aanhaken bij verschillende portefeuilles maar ook bij verschillende politieke voorkeuren. Dus ja, daar waar kanselijkheid hot is, kun je het verbinden aan kanselijkheid of als een partij vooral voor duurzaamheid gaat, dan kun je daar het accent leggen. Is ja, voedsel raakt gewoon ontzettend veel beleidsterreinen.

00:28:07

Emma Schaafsma: En als je zelf aan aan suikertaks denkt, heeft u dan het idee dat dat heel effectief gaat zijn als maatregel?

00:28:17

Karin de Jager: Ik denk het wel, omdat dat blijkt ook uit wat er in andere landen gebeurt, dus eigenlijk alleen de aankondiging al van suikertax maakt dat producenten als een haas suiker hun producten gaan terugdringen, dus dat is al een positief effect. En ja, voor een consument kan het een duwtje geven om toch andere producten te kiezen. En suiker is is een belangrijk element van ja, ongezonde voeding alleen. Het is niet genoeg. Natuurlijk, nee, het is een maatregel, één van de die nodig is.

00:29:05

Emma Schaafsma: Ja, ben ik zeker, bent u eens voor dat, dat is één van die dingen, natuurlijk één van die maatregelen, er natuurlijk veel meer gebeuren. Hoe ziet u het voor? U, zeg maar dat het want het staat nu zit ik in het coalitieakkoord denkt u, heeft u het idee dat het dan ook echt dat er nu ook echt iets mee gaat gebeuren?

00:29:27

Karin de Jager: Ik ga er wel van uit. Ik wil graag positief blijven. Nee, ja, ik ga bij als het in een akkoord staat, dan ga ik ervan uit dat we dit gaan doen punt. Of het naïef is, weet ik niet, maar ja, dan komt niet in een akkoord terecht, lijkt me.

00:29:48

Emma Schaafsma: Nee precies.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:29:50

Karin de Jager: Oké.

00:29:50

Emma Schaafsma: En over de Citydeal zou u daar nog iets meer over willen vertellen.

00:29:56

Karin de Jager: Wat wil je erover weten?

00:29:58

Emma Schaafsma: Nou eigenlijk voornamelijk hoe dat in zn werk gaat, dat is wel een steeds jullie echt om de tafel of in een soort meeting of hoe gaat dat? En met wie zitten jullie aan tafel?

00:30:10

Karin de Jager: In de City deal zitten we op dit moment met acht steden, drie ministeries dus dat is eh ministerie van VWS, van LNT en BZK en met een aantal kennispartijen. Het voedingscentrum joke zit daarin, jongeren. Gezond gericht is dat met de taskforce korte ketens omdat we ons ook richten op, nou ja, voedsel van dichtbij, zeg maar vanuit een korte keten meer op op het bord krijgen in onze steden, ehm nog een aantal andere ik nu eventjes kwijt ben het groeit ook nog kan zijn dat binnenkort ook de provincie zuid Holland bijv. aanhaakt en wij hebben best wel intensieve structuur. Die eerst citydeal was heel erg vrijblijvend en kennis delen en daar kwamen drie keer per jaar was zo bij elkaar en dan daar ging kijken bij elkaar bijvoorbeeld. Wat zijn nou mooie voorbeelden en we hebben van deze City deal gezegd bij jullie hier echt doorpakken dus die moet echt een actie, gerichte City deal worden. We waren al beziggeweest met wat onderzoek dat opgeleverd en daar willen we gewoon doorpakken en the City deal organiseren. Dat hebben we nu in drie scoren verdeeld.

00:31:38

Emma Schaafsma: Ja.

00:31:40

Karin de Jager: Drie werklijnen, hoe je het noemen wil, de eerste is gezonder duurzaam, voedselomgeving. Daar gaan we echt kijken van. Oké, er is nu toegezegd dat de nieuwe wetgeving gaat worden voorbereid, maar we willen toch ook niet stil zitten. Zon wetgevingstraject kost jaren één. We hebben nog allerlei informatie nodig om input te kunnen geven voor het wetgevingstraject, dus ja, wat is gewoon een gezonde en duurzame voedselomgeving, wanneer is het gezond genoeg. Wanneer is gewoon een goede balans, zeg maar, en hoe zouden we dat dan in bestemmingsplannen of omgevingsplannen kunnen vastleggen? En en dan gaan we eigenlijk verder met wat we al deden, namelijk experimenteren met allemaal manieren om en dat is meestal op basis van samenwerking, ook op basis van het goede gesprek met allerlei partijen, zoals de horeca. vastgoed, partijen, om toch al te werken aan gezondere voedselomgeving. Dus dat doen we allemaal in in een wijn of een straat of iets, dergelijks.

00:32:58

Karin de Jager: Steden die in dit spoor samenwerken en daar zijn we op dit moment proeftuinen aan het inrichten dat we komen, 1x in de twee weken. Nee, we komen nu één keer in de zes weken in groter verband bij elkaar, maar er ergens een kopgroep je eigenlijk, bestaande uit die mensen die ook het onderzoek hebben gedaan. Ja, nou, ja, wij zien we elkaar wel behoorlijk vaak en dat is minimaal eens in de twee weken, maar dat kan zomaar ook tussendoor zijn. Het is meestal digitaal, ja, dat is ook sinds corona maar het is ook wel heel erg handig, als je natuurlijk in verschillende steden zit.

00:33:38

Emma Schaafsma: Ja.

00:33:39

Karin de Jager: En we zijn aan te kijken: hoe gaan we Wat Kunnen we samen oppakken in die

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

proeftuin de monitoring bijvoorbeeld? Hoe? Hoe kunnen we überhaupt naar een monitor toe voor de gezonde voedsel omgeving? Ja, het leren van elkaar. De tweede spoor gaat over: niet zozeer de omgeving veranderen, maar als vertrekpunt het gedrag nemen. En.

00:34:05

Karin de Jager: dan vooral in groepen dus hoe kunnen we cultuur veranderen? Hoe kunnen gewoonte veranderen? Ja, dat is best lastig, want dan kom je best. Ja, kom je ook al gauw een beetje in de campagne, achtige sfeer uit ehm en de derde is dan dus korte ketens dus dat zijn al verschillende sporen bij. We hebben een kern team, wat zeg maar. Het dagelijks bestuur doet van de City deal. We hebben een communicatieadviseur ook al. We hebben onze public affairs specialisten vanuit de steden en het rijk. Die komen ook bij elkaar om ook over de lobby te praten en bijvoorbeeld samen maar dat die lobby agenda, dat is dan weer met steden team, dat ie. Maar we hebben ook dat je naar Europa, daar kunnen we die ministeries ook op aanhaken ja, het is best wel een flinke machine geworden, er eigenlijk ja en en met heel frequent contact. Ik denk dat ik meerdere, ja, ik heb zeker meer, meerdere citydeal bijeenkomsten in een week. Oké, oké, ja, het is echt wel in principe en ik probeer is eigenlijk alles wat ik voor Rotterdam doe, dat is één op één, wat wij ook in de City deal doen, dus zo kan ik dat ook combineren, want anders dan en zou heel raar zijn als ik heb een ander spoor zou lopen in Rotterdam van de citydeal.

00:35:36

Emma Schaafsma: Ja, ja, ja, super interessant, ja, citydeal. Ik wist dat, de gemeente Utrecht heeft Karen hitters heeft me eigenlijk erop gewezen dat dat dat dat is hoe jullie dat doen. Dus ja, super interessant natuurlijk om daar meer over te weten. Er zijn natuurlijk wat over die lobby Agenda. Heeft suikertaks echt, als even apart van andere maatregelen, ook echt op de hierdoor je agenda bestaan of is het meer echt onderdeel alleen geweest?

00:36:06

Karin de Jager: Nou, ja, dat is hetzelfde. Volgens mij heeft om lobby agenda bestaan, als één van de punten dus naast kindermarketing, naast productsamenstelling en de bevoegdheden van gemeenten om te kunnen sturen. Ook nou ja, het horeca aanbod bijvoorbeeld. Oké, ja, ik zou er wel bij zeggen dat niet op alle punten haken alle steden aan, dat hangt natuurlijk heel erg af van welke politieke kleur er gestuurd of waar de wethouder van is. De 1 is meer voor het vooral stimuleren. Loslaten. Amsterdam en Rotterdam waren altijd iets activistischer van nu willen, we kunnen het willen, het ook kunnen regelen, niet alleen maar door samen te werken en te bidden en smeken van best horeca, wilt u alstublieft meewerken, ET cetera want daar gaan we het niet mee redden en daar willen we ook iets meer kunnen doen. En dat wil dus zeggen dat we gronden willen hebben om op basis van gezondheidsoverwegingen bepaalde vestigingen op een bepaalde plek te leren.

00:37:27

Emma Schaafsma: Oké, ja, nee, super.

00:37:31

Karin de Jager: Hangt erg af van dus de politieke kleur.

00:37:35

Emma Schaafsma: Ja, ja.

00:37:37

Karin de Jager: En of een partij ook op al die punten meegaat of zegt van, dus soms is de coalitie misschien van drie steden, die dan op een bepaald punt lobbyt soms doet iedereen mee, zo moet je dat zien.

00:37:51

Emma Schaafsma: Oké, ja, nee, het logisch inderdaad politieke kleur. Dat heeft natuurlijk het zeker natuurlijk ook invloed. Ja, ik denk dat ik op zich al mijn vragen wel redelijk heb gesteld. Heeft u nog aanvullingen?

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:38:08

Karin de Jager: Nee, nou in die zin, maar ik ben even op de naam kwijt wie dat nou was eigenlijk, toen we voor het eerst ook gingen spreken over de suikertaks, met zijn we waarbij bij het PON geweest, dat was de partnerschap overgewicht Nederland en daar is een presentatie gegeven.

00:38:27

Karin de Jager: Luc Hagens, ben je die naam tegengekomen?

00:38:33

Emma Schaafsma: Luc Hagens ja, dat zou kunnen, hoor, ik ben ook niet. Ik ben ook niet heel sterk, met namen.

00:38:38

Karin de Jager: Hij heeft misschien of iemand anders zeg, maar ik denk eigenlijk onderzoek gedaan. Dat was een promotieonderzoek volgens mij ook telkens hoe dat in verschillende landen is opgepakt en wat het effect is geweest, ET cetera en ook of dat progressief moet zijn, of de cijfers, de manier om zo'n suikertaks ja in te richten. Ja, dat zou misschien natuurlijk zijn die ook nog te spreken. Maar of ik eerst even te kijken klopt, klopt dit? na en het onderwerp of is dat iemand anders uit, maar ik weet het niet.

00:39:23

Emma Schaafsma: Ik zou het was even kijken hoor p, o en geloof ik p.

00:39:30

Karin de Jager: Ja, maar hij was, toen ze door nog uitgenodigd, dat maar dat was ja en ja, misschien, maar misschien partnerschap overgewicht Nederland.

00:39:48

Emma Schaafsma: Dat schrijft ik dat ook gelijk even op, nee, dan ga ik ga ik hem ook opzoeken en zeker, ja, het is natuurlijk onderzoek is natuurlijk ook zeker een belangrijk component geweest.

00:39:59

Karin de Jager: En het is ook ik, Nederlands tijdschrift voor geneeskunde krijg ik als eerste boven en dat begint met suikertaks op frisdrank heeft dat In het verenigd Koninkrijk ET cetera en dan staat er luc Hagens achter.

00:40:18

Emma Schaafsma: Oké.

00:40:20

Karin de Jager: Eh en hij is van Amsterdam of of heeft daar een onderzoek gedaan Amsterdam die opiniestuk gevraagd over de mogelijke invoering van suikertaks. Het is de juiste naam.

00:40:39

Emma Schaafsma: Ga ik hem ook nog even opzoeken.

00:40:41

Karin de Jager: Ja.

00:40:42

Emma Schaafsma: Nou, dan wil ik hartstikke bedanken voor dit gesprek. Heel fijn dat u even tijd wilde maken voor mij. Ik, ik ga er mee aan de slag. Ik heb het wel opgenomen, want u had gezegd dat dat mocht toch.

00:40:54

Karin de Jager: Ja hoor, ja.

00:40:56

Emma Schaafsma: Ik zal het alleen gebruiken voor mn scriptie zal het nergens anders voor gebruiken

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

en ik zal het ook gewoon verwijderen als het zeg, maar als het niet meer nodig is. Ehm ja, heeft u verder nog vragen of dingen die je wil weten.

00:41:10

Karin de Jager: Nee, ik ben benieuwd naar je verhaal.

00:41:12

Emma Schaafsma: Ik zal het als het af is, het. Als het goed is, moet ik het in juni af hebben. Dan zal ik het opsturen.

00:41:18

Karin de Jager: Ik zit nog één, ik nog één andere link, oh chips. Hoe heet dat dan weer? Daar hebben we de zeef weer. Wij hebben een aantal van ons van de citydeal we ook meegedaan aan een internationaal onderzoek, een vergelijkend onderzoek.

00:41:35

Emma Schaafsma: Ja.

00:41:36

Karin de Jager: Naar maatregelen eigenlijk op de voedselomgeving en ik ben effetjes de naam kwijt eh ben je daar zelf tegengekomen dat is.

00:41:46

Emma Schaafsma: Wel ja, ik heb een aantal onderzoeken gezien ook, zeker.

00:41:55

Karin de Jager: Ja het is Polman en nog iemand. Oh wat erg dit, het zal de leeftijd wel zijn. Oh ja, weet je, als ik die naam tegenkom, dan. maar zij hebben ook het 1 en ander gezegd over de suikertaks volgens mij. Want ook eigenlijk al die maatregelen zijn in dat vergelijkende onderzoek voorbijgekomen.

00:42:20

Emma Schaafsma: Oke. Dan ga ik daar ook nog naar zoeken. Ja, hartstikke bedankt voor de tips en ja, dan kun je nogmaals bedanken.

00:42:29

Karin de Jager: Ja, graag gedaan en veel succes en laat kun je je verhaal nog als het klaar is opsturen.

00:42:36

Emma Schaafsma: Zeker, als het klaar is, dan zal ik het naar u opsturen dat vroeg Karen Hitters vroeg dat ook nog of ik dat wilde doen, dus ja, ik zal dat zeker doen.

00:42:45

Karin de Jager: Nou heel veel succes!

00:42:47

Emma Schaafsma: Ja, dank u wel en dank u wel voor uw tijd.

00:42:50

Karin de Jager: Graag gedaan!

00:42:52

Emma Schaafsma: Fijne dag nog!

00:42:56

Karin de Jager: Dag!

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

Transcript Gemeente Utrecht

00:00:04

Karen Hitters: Waar we achter kwamen, waar we hebben als gemeente, een grotere gemeente, samen met andere gemeenten een rol konden spelen, was in de gezamenlijke lobby eigenlijk richting het rijk. Gezamenlijke gesprek met het rijk over over dit onderwerp. Waaronder suikertaks, is natuurlijk ook een onderdeel van de grotere voedsel omgeving en hoe we het met elkaar hebben georganiseerd dus dat heeft in het kort kan nog veel meer vertellen over wat we allemaal wel en niet doen en wat we allemaal hebben uitprobeerde maar misschien voelt dat nu te ver dat ik jou gewoon even aan jou vragen beginnen.

00:00:39

Emma Schaafsma: Ja, ja, ik heb inderdaad een aantal vragen opgeschreven inderdaad, ook aan de hand van wat literatuur heb ik had opgeschreven is allereerst maar even de vraag: hoe is eigenlijk suikertaks bij jullie als gemeente op de kaart gekomen? Van misschien moeten we daar wat mee.

00:00:55

Karen Hitters: Eigenlijk is het voor ons en dan kijk ik, ik en mijn collegas werken dan voor een wethouder, natuurlijk, voor de wethouder die we nu hebben en ook zijn voorganger was het eigenlijk een nobrainer van ja, suiker, tax of in ieder geval het ontmoedigen van het drinken van suikerrijke drankjes is een belangrijke stap en zeker ook omdat het een maatregel is die zich voor een groot deel richten op de jeugd, jongeren is het ook een richting die die wel past. Maar eigenlijk, dat klinkt alsof het een hele bewuste keuze was om hier als gemeente mee aan de slag gaan. De dingen ontstaan ook eigenlijk gewoon en er komen vragen in de tweede kamer of er is iets over in de media en er werden gevraagd als gemeente van goh wat vinden jullie daarvan? Het is eigenlijk de afgelopen jaren gegroeid om daarin dan ook samen op te trekken met een aantal andere grote gemeenten. Dat gebeurde al de G vier, zeg maar de grotere vier steden deden dat al wel. Maar dat is eigenlijk iets meer uitgebreid naar aanleiding van de Citydeal, de citydeal voedsel op de stedelijke agenda. Die heeft tot 2021 naar eind 2020, zeg maar gelopen en vanaf afgelopen oktober is er weer een nieuwe Citydeal gezondheid, duurzaam voedsel, omgeving. En daar zijn die grote steden ook bij aangesloten. Maar ook nog een aantal andere steden. En eigenlijk trekken we gezamenlijk op als dat soort onderwerpen als die ja actueel zijn, of als we een haakjes stelde, wat bijvoorbeeld? Wat er vorige week was om daar aandacht voor te vragen?

00:02:43

Emma Schaafsma: Oké, dus het is eigenlijk zo dat ook in samenwerking met andere gemeentes dat er dan zoiets van nou ja, we moeten hier iets aan doen. Wat kunnen we doen? En dan is het nou, dit is dan natuurlijk één van die verschillende oplossingen.

00:02:55

Karen Hitters: Zeg maar, ja, klopt en in dit geval, het kan niet helemaal precies terughalen maar volgens mij met de suikertaks was het toch vaak ook de gemeente Amsterdam die daar iets op voorliep en vanuit hun gezond gewicht hebben ze best wel veel capaciteit op gehad. En misschien nog wel, dan weet ik niet precies in Amsterdam, dus daar werd dat goed in de gaten gehouden en elke kans aangegrepen om daar iets van te vinden, voor te lobbyen. Een gegeven moment gingen ze dan ook steeds meer andere steden in mee vragen, dan kunnen we dat gezamenlijk doel, dus zo is dat. Voor ons is het dan ook fijn om daar in mee te gaan, zeg maar niet per se de lead te hoeven nemen als Utrecht, maar wij onderschrijven het zeker. Maar dan is het fijn als er een gemeentes die dat die dat trekt en in dit geval was dat al vaak de gemeente Amsterdam, en dat heeft met met met met capaciteit de capaciteit te maken, dus met hoeveel mensen je hebt, zeg allemaal dat soort dingen op te pakken.

00:03:58

Emma Schaafsma: Ja, en hoe hebben jullie dan? Hoe ging het vervolgens? Zeg maar, hoe hebben jullie dat opgepakt? Wat hebben jullie toen precies gedaan?

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:04:06

Karen Hitters: Volgens mij zijn er meerdere momenten geweest waarop dit eventjes is terugkomen. Ook een brief, geloof ik gevonden hebben wij als gemeente Utrecht ook ons handtekening onder hebben gezet. Ik heb hem niet eerlijk gezegd niet de tijd had om terug te zoeken. Maar er is was toen een aanleiding geweest, of een commissievergadering in de tweede kamer of een leefstijl debat of iets dergelijks zeg maar of een aanleiding of een stuk in de media en het zinvol om te reageren en waarschijnlijk heeft toen de gemeente Amsterdam de lead genomen gezegd: nou, wie wil daar niet mee Ondertekenen? Dat hebben wij toen gedaan en ja, zo is het eigenlijk simpelweg verlopen.

00:04:55

Emma Schaafsma: En en was die brief, zeg maar, was dat direct aan de tweede kamer of was dat een brief via de media? Wat voor soort?

00:05:04

Karen Hitters: Volgens mij was dit geval een brief als, als ik me niet vergis, ook weer in de media, maar dat zou ik even moeten uitzoeken, weet ik niet precies, maar het kan inderdaad of gericht zijn, de bewindspersonen wel en de tweede kamer krijgt dan vaak een. Een kopie is ook aan de tweede kamer is gericht of het kan inderdaad een reactie zijn ingezonden stukken en volgens mij als dat het geval in, voor in de media.

00:05:30

Emma Schaafsma: Oké, ja, waarom ik dit vraag is in de literatuur spreken ze van inside outside lobbyen en dat betekent natuurlijk ja, inside dat je dat met mensen gepraat wordt van binnenuit en outside is meer mediastrategie en mobiliserende strategie, dus meer protesten bijvoorbeeld of petitie dus dat soort dingen dus vandaar dat ik dit op deze manier vroeg.

00:05:53

Karen Hitters: Ja, snap ik.

00:05:55

Emma Schaafsma: Dus en wat heeft de gemeente Utrecht, zeg maar verder, want er is dus een brief ingezonden dat was in 2019, geloof ik, maar is het verder nog veel op jullie pad geweest?

00:06:06

Karen Hitters: Ehm nou, dat valt wel mee, eigenlijk niet. Wat ik zeg, maar lopen hierop mee. Dat klinkt een beetje passief, maar in ieder geval wel onderschrijven het. We proberen waar mogelijk onze steun te verlenen. Het is wel ook weer terug in de nieuwe City deal wat ik net al iets kort over duurzame leefomgeving daar staat het ook volgens mij al benoemd als maatregel en het is sowieso een onderwerp wat ja om de lobbyagenda staat, zeg maar bij ons als stad. dus Nu ook collegas die zich meer met de lobby bezighouden, die die weten dat ook. Dus eigenlijk reageren meer op wat er is of speelt dan heel hard voor dagelijks, zeg maar meer mee bezig zijn. Volgens mij is het ook wel Europees. Op Europees niveau zijn we als grote steden, maar ook als de stad Utrecht actief, we hebben een vertegenwoordiger daar zitten en die die houdt dit onderwerp voedsel op gegeven moment ook wel in de gaten. Maar daar gaat het nu volgens mij meer over productverbetering dus met minder zijn suiker, zout en vet dus dat is net iets anders dan dan suikertaks dat. Maar dat wordt ook vaak volgens mij aan nationale overheden overgelaten.

00:07:32

Emma Schaafsma: Ja, wat wat ik inderdaad ook veel in kranten was, was inderdaad dat de overheid heeft een hele tijd zou ik het dat is eigenlijk niet ingevoerd heeft, pas ingevoerd nu, zeg maar met de coalitieakkoord dat ze dr iets over gezegd hebben en dat het hiervoor inderdaad ook vooral de bedoeling was dat cocacola pepsi dat ze eigenlijk zelf de producten gingen verbeteren, dat was, dat maakt het uit heel wat krantenartikelen op.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:07:54

Karen Hitters: Dat klopt, dat is inderdaad het nationaal preventieakkoord is op die manier ingestoken dus dat is eigenlijk echt als het wordt, een convenant waar iedereen zn handtekening onder zetten en iedereen beloofd dat hij zn best zal doen om om stapjes te zetten, zeg maar, en vooral gericht op productverbetering inderdaad, als het gaat om frisdranken en dat soort producten, ja, dus heel erg overgelaten aan de markt in stapjes die de markt zet. En nou ja, het huidige nieuwe coalitieakkoord gaat volgens mij nog steeds een beetje een verder, alhoewel ik wel benieuwd hoe deze nieuwe staatssecretaris Maarten van Ooijen dat dat gaat doen. Ik krijg de indruk van zn eerste optreden, zeg maar op dit op dit thema, dat die het wel iets steviger wil aanpakken, niet alleen wil overlaten aan aan de markt, maar ik, ja, ik moet nog zien, want het zou zomaar kunnen zijn dat dat hij dat heel graag wil. Maar dat is uiteindelijk door de krachten en machten die spelen, de lobby die ook vanuit de grote industrie wordt gevoerd, het toch weer enigszins teruggeduwd wordt. Ik las toevallig vandaag nog een artikel uit het ad als je willen, misschien heb je het gezien en anders kan ik het even doorsturen naar, maar daarin ging het ook over de suiker tax, reageerde een aantal experts daarop.

00:09:25

Emma Schaafsma: Ja, nee, dat is inderdaad handig, zeker, ja ik zal het in de gaten houden.

00:09:28

Karen Hitters: Dan ja graag.

00:09:32

Emma Schaafsma: En wat was jullie? Want jullie hebben dan inderdaad, die brief is ondertekend. Wat gemeente Amsterdam heeft opgezet. Zeg maar maar hoe. Wat was jullie doel daarmee?

00:09:41

Karen Hitters: Mmm uiteindelijk ehm we doen als stad proberen we heel veel te doen in de stad, voor onze inwoners, in de wijken en dingen te ondersteunen en op te starten. Maar ja, sommige dingen, die zijn nou eenmaal landelijk geregeld of zelfs Europees. Maar in dit soort gevallen, ja, kun je voor heel veel mensen wat betekenen door juist daar aandacht voor te vragen. Dus dat is ons doel eigenlijk van ja, laten we kijken wat we ook wel eens met kleine stapjes, maar toch kunnen veranderen in bepaalde systemen, in bepaalde regelingen waardoor het in brede zin veranderd. Dus die voedselomgeving veranderen, wat ook weer invloed heeft, uiteindelijk op de langere termijn, op de gezondheid van onze inwoners. Ja, dat is, dat is het onderliggende doel, de gezondheid van onze, van onze inwoners.

00:10:46

Emma Schaafsma: Ja, precies, ja, oké, ja, nee, dat is natuurlijk duidelijk, inderdaad en ja, die ziet er heel. Er zijn natuurlijk over de citydeal gezondheid, duurzaam voedsel, omgeving. Wat is dat precies?

00:11:01

Karen Hitters: Ja, dat is, dat is een een samenwerkingsverband tussen meerdere gemeenten. Zijn er volgens mij nu zeven of acht ministeries en een aantal meer kennisPartners, denk aan het voedingscentrum platform 31 jongeren op gezond gewicht is er nog een paar. Daarin zoeken we elkaar op, ervaringen uitwisselen, maar ook met die ervaringen terugpraten eigenlijk richting de ministeries van kijk, dit is wat we doen, dit is wat we proberen, maar hier lopen we tegen een muur op. Of hier missen instrumenten om verder te komen of bijvoorbeeld echt ja, die balans in het goed is in de stad te kunnen bewaken en veranderen als als die scheef ligt, bijvoorbeeld. En uiteindelijk is deze tweede Citydeal, die gestart omdat we elkaar hebben gevonden op dat meer omgeving stuk en ook omdat we eigenlijk al merken dat onze instrumenten tekortschieten als gemeente. Daar is zo'n onderzoek naar gedaan, hè, dus dat is duidelijk geworden van ja, er staat wel in de wet dat we een plicht hebben als gemeente om in een gezonde leefomgeving te voorzien van onze inwoners, maar we hebben eigenlijk, als het om voedsel omgeving gaat, geen instrumenten in handen om daar ook in te sturen. Dus dat hebben we aangegeven richting het ministerie en heeft de voormalige

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

staatssecretaris ook erkent en onderkend van: ja, ik snap en ik zie het en ik wil daar samen met jullie, eraan werken om daar verandering in te aan te brengen en zo, die tweede citydeal in de heel vervolgens ook ingestoken of althans één onderdeel daar binnen is. Laten we in een aantal steden pilot gaan doen om te kijken, om te leren en om vervolgens een overzicht hebben van: oké, wat is er nodig? En ja, dan hopen we natuurlijk dat dat uiteindelijk in in wetgeving ook terecht komt, waarmee we dan uiteindelijk ook meer instrumenten hebben. Ja, maar misschien is, is wetgeving me helemaal uiteindelijk nodig. Zijn er andere middelen, hè, maar dat moeten we met elkaar uitvinden.

00:13:08

Emma Schaafsma: Ja, wat met zou ik? Het is natuurlijk zo, dan is er wel wat wetgeving nodig om dat natuurlijk in te voeren. Ehm.

00:13:14

Karen Hitters: Weet ik weet ik niet. Volgens mij suikertax. Ik weet niet of daar wetgeving voor nodig is en het is eerder wil de belasting. Is de belastingdienst bereid om dat in te regelen?

00:13:24

Emma Schaafsma: Ja, ja, precies, ja en ehm ja, want jullie praten dan ook, zeg maar dus met de staatssecretaris en en hoe doen jullie dat dan? Gaan jullie dan gewoon om de tafel zit of hoe? Ja, hoe werkt dat precies?

00:13:41

Karen Hitters: Ja, dat is een goeie vraag. Ik ben daar af en toe, ik ben daar ook nog wel lerend van. Hoe werkt dat nou eigenlijk? Een citydeal, die dan wordt ondertekend, met echt wel naar de grote steden en een aantal andere, met een middelgrote steden en de ministeries die erbij betrokken zijn en andere partners. Best wel een groot geheel, zeg maar een serieus, serieuze beweging, dat maakt dat de bewindspersonen en VWS en BZK binnenlandse zaken en LNV is aangesloten, ehm mede ondertekend hebben en gezegd: nou, wij willen eens in de zoveel tijd elkaar spreken over de voortgang en over wat je leert. Dat zijn, zeg maar is de aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan en ook op bestuurlijk niveau. Dus dan wethouders, samenkomen komen met de, met de staatssecretaris en minister of in ieder geval de bewindspersonen en daar met elkaar over hebben. Ja zo hebben we pas geleden, vorige week, anderhalve week geleden, weer een brief gestuurd naar de bewindspersonen dat ging dan over eigenlijk, over die Citydeal. Hee kijk, jongens mee bezig, voormalig staatssecretaris toezeggingen gedaan om uit te gaan zoeken dat ie in wetgeving kan regenen. Laten we daarover binnenkort weer om tafel gaan en er wordt volgens mij nu een bestuurlijke bijeenkomst inderdaad georganiseerd in het kader van de City deal en dan zal het daarover gaan. Dus ja, zo ehm, dit is.

00:15:12

Emma Schaafsma: Samen wat aan te doen?

00:15:14

Karen Hitters: Dat te doen en dat is een heel proces, zeg maar dat uiteindelijk voor elkaar te krijgen, is op het moment. Heel veel voorbereiding aan vooraf af. Maar er is in ieder geval wel een duidelijke aanleiding of de tijdelijke samenwerking ook wel op het makkelijker is om het te organiseren.

00:15:31

Emma Schaafsma: Ja, ja, nee, dat snap ik inderdaad. Dat dat samenwerken hierin zeker ook belangrijk is, natuurlijk.

00:15:37

Karen Hitters: Ja, en dan zit ik, zit hier een afspraak, bedoel ik zo'n samenwerkingsverband dat. Dat is een mooie, hoe zal zou ik zeggen, een mooie drijfveer we met zn allen van. Oké, daarin vinden we elkaar. Dus dan is het ook goede aanleiding op bestuurlijk niveau met elkaar af en toe te zien?

00:15:56

Emma Schaafsma: En dan gaat het dan ook. Gaat het dan ook bijvoorbeeld over suiker, tax is, dan

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

komt ook: hoe komt dat ook ter sprake of is het meer van Oké, we gaan een aantal dingen proberen, of.

00:16:05

Karen Hitters: Ik denk.

00:16:05

Emma Schaafsma: Hoe moet ik dat zien?

00:16:07

Karen Hitters: Weet ik niet per se of suikertaks dan ter sprake gaat komen, want de Citydeal heeft eigenlijk drie pijlers. Nu waren waar ze waar we met elkaar mee bezig zijn. En die ene pijler is dus die die pilot systeem op te zoeken naar daar ruimtelijke instrumentarium in in de ruimtelijke ontwikkelingsprojecten te kijken wat er nodig is voor wetgeving. Dus dat is dat is er één. De andere pijlers, meer gericht op de sociale omgeving. Dus hoe kunnen we kijken hoe het menselijk gedrag in bepaalde sociale setting zeg maar te veranderen valt zodat ze andere keuzes maken en het derde pijler richt zich meer. Even, heel kort door de bocht gezegd, op lokaal voedsel en het stimuleren van lokaal voedsel. Kort, oké, de ketens dus ja, suikertax raakt wel aan dit allemaal meer als een soort van voorwaarden, zeg maar voor een gezonde context en een gezonde voedsel omgeving. Maar het is niet direct het de belangrijkste focuspunt binnen de citydeal.

00:17:14

Emma Schaafsma: Oké, nee, dat is duidelijk. Inderdaad, en als jullie, als jullie zeg maar communiceren, want ik heb dan ook in de literatuur gelezen zijn verschillende manieren van communiceren. Dat is natuurlijk kan onderhandelen. Je kan door beargumenteren hoe gaan. Hoe zit jullie daar dan in? Is dat van oké: Dit is misschien wellicht in onderzoek. Is dit naar voren gekomen als goed te laten we dat proberen, of is het meer een soort onderhandeling? Hoe gaat dat?

00:17:42

Karen Hitters: Durf ik niet precies te zeggen. Kijk, uiteindelijk is het toch wel vaak zo dat we proberen om met argumenten en ervaringen daarin, vooral dan in in andere landen, nog aan te geven van kijk, dit zou kunnen werken, zijn positieve resultaten mee. Nou, dat zijn dan de minimale voorwaarde et cetera. Uiteindelijk kun je heel veel goede argumenten hebben. Maar wil dat nog niet zeggen dat het meteen wordt wordt ingevoerd. Ja en ik, ik ben ook benieuwd of in welke snelheid het gaat worden ingevoerd. Ja, nee, het is niet, In mijn optiek althans niet, Wordt het niet echt ingezet als een soort van onderhandel onderwerp, ofzo die vanuit vanuit onze gemeente in ieder geval van nou, ja, als je dat niet doen, we willen we dat wel of zo. Stel dat dan, dan laten we dat wel zitten die wens, maar dan willen wij dat jullie suikertaks gaan invoeren. En zo werkt het niet, is mijn beeld in ieder geval.

00:18:52

Emma Schaafsma: Oké.

00:18:53

Karen Hitters: Oké.

00:18:54

Emma Schaafsma: En wat merkt u, want het is natuurlijk die brief is natuurlijk in 2019 al gestuurd vanuit de gemeente. Vanuit drie wethouders stond er geloof ik onder. Dat was dat vanuit Amsterdam, Rotterdam en Utrecht, en hoe is daar toen ook op gereageerd is daar iets mee gedaan? Was het eigenlijk effectief?

00:19:16

Karen Hitters: Eerlijk gezegd kan ik me niet herinneren dat we vervolgens een enorme mediastorm ofzo ontstaan is. Je over en dat vind ik dat ik daar nog heel veel vragen over heb gekregen of dat we ons moesten verantwoorden of wat dan ook nee. Dus ik weet niet of er wat mee gedaan, dus ik weet wel, ik ben niet zo goed of dat in de tijd zeg maar ook heeft opgevolgd. Herman Ileveld heeft het op een gegeven moment ook in, het is er zit in, nee bij zon onlinemedium je hebt zeg maar meer

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

financieel gerelateerde onderwerpen ter sprake komen, een hele serie gehad over over de suikertaks ook die heb je wel waarschijnlijk gezien gelezen mag je niks over zeggen. Je moet natuurlijk open blijven. Misschien dat dat deze brief wel aanleiding was of dat dat met elkaar, maar dat weet ik niet, maar en het helpt in ieder geval om, daar geloof ik wel in, even om dit soort dingen te doen is in de zoveel tijd eind, om het maar weer eventjes om het on top of the mind te hebben en even een reactie op uit te lokken. Ik kan me niet herinneren dat dan ook echt een reactie is gekomen vanuit staatssecretaris ofzo.

00:20:41

Emma Schaafsma: Oké, niet vanuit de politiek, zeg maar.

00:20:44

Karen Hitters: Ik durf ik niet te zeggen, weet ik niet meer.

00:20:47

Emma Schaafsma: En als u dan om de tafel zitten met een city deal ofzo komt daar dan, ja natuurlijk het bij mij om suikertaks eigenlijk voornamelijk. Maar komt daar dan iets uit? Hoeveel gaat er dan? Gebeurt er dan ook iets? Merkt u dan ook? Dat merk je dan ook dat er iets gebeurt.

00:21:06

Karen Hitters: Jawel inderdaad is de focus niet suikertaks, maar we nemen dat dus in, omdat we elkaar dus nu op net die andere onderwerpen binnen de City deal vinden. Kijk, als iets voor over die over de, over de suiker tax of stel het komt in de media op de staatssecretaris zegt daar binnenkort wat over vinden. Ja, dan kan er door onze lobbyisten zeg maar zeggen van: hé, het is misschien wel een idee om hierop te reageren en dan zullen we dat waarschijnlijk wel weer in zitten, en dat is in citydeal verband of G4 verband doen. En onderschrijven dat het we het belangrijk vinden dat dat dat dat gaat komen. Dat is even afwachten, ook wat staatssecretaris nog daarover gaat zeggen. Volgens mij gaat ie met allerlei onderzoeken komen en om aan te geven, ergens voor de zomer heb ik hem al een paar keer horen zeggen: oké, ik denk ook hierover om zeggen wat hij gaat doen.

00:22:11

Emma Schaafsma: Ja, precies ja, want het is bijvoorbeeld inderdaad met die met die citydeal en zo is het dan ook zo dat ehm, nee, laat ik het anders vragen Suikertaks staan natuurlijk nu in het Coalitieakkoord en in hoeverre denkt u dat u of dat dat jullie zeg, maar als gemeente daar met andere gemeentes daar invloed op gehad hebben?

00:22:43

Karen Hitters: Ik hoop dat dat wel zo is. Ik vraag me soms af omdat denk ik dingen gewoon heel langzaam gaan. Volgens mij stond ook in het coalitieakkoord of in ieder geval in het vorige preventie akkoord zeg, maar was het wel, als ik me niet vergis ook een gespreksonderwerp maar is het gewoon niet verdergekomen en uiteindelijk ook niet in die in de preventie akkoord terechtgekomen en is het gewoon allemaal op die meer vrijblijvende afspraken, zeg maar gegooid. Dus het is al best wel lang een onderwerp. Dus ja, wat dat betreft is, is het mooi dat het, dat het nog steeds wel in het coalitieakkoord staat. Maar ik ben wel enigszins ja skeptisch hoeveel afwachten zeg, maar ik ben benieuwd wat er nu gaat gaan gebeuren.

00:23:29

Emma Schaafsma: Ja, ja, dat snap ik, omdat natuurlijk al zo lang rondspookt zeg maar dat het.

00:23:34

Karen Hitters: Ja, inderdaad, ja, ja, dus dus dat.

00:23:38

Emma Schaafsma: Oké, ja, want het was inderdaad wel benieuwd naar hoeveel in hoeverre gemeentes zeg, maar dus dan daar invloed op hebben gehad. Zeg maar als actoren zijn, zeg maar als gemeente zijnde, en dan ook in samenwerking met andere gemeentes van hoe ja, hoe jullie dat gedaan hebben ook.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:23:59

Karen Hitters: Ik denk dat, kijk, je vraagt het nu aan mij, ik bent dat je misschien, als je iemand anders bij een andere gemeenten vraagt, de kandidaat net anders naar kijken, natuurlijk wel beïnvloed, die ziet dus dat is ook een beetje persoonlijk gevoel daarbij. Maar, ja, ik, ik denk dat het wel meevalt aan de andere kant, Als grote gemeente hier, die worden echt wel serieus genomen als gesprekspartners zeker bij het rijk, dan kijken ze echt wel daar van wat gebeurt daar, wat speelt er, waar hebben ze behoefte aan of of of dus dat mag ik ook wel aannemen dat als als we dat zeggen, dat we dat belangrijk vinden, dat zo'n staatssecretaris daar wel gevoel van is of naar luistert, maar aan de andere kant kijk, hij heeft ook te maken met nog heel veel meer partners, waaronder dus die industrie en die lobbyen hier ook. Mijn beeld is dat die lobby sterker is.

00:24:56

Emma Schaafsma: Oké.

00:24:57

Karen Hitters: Tot nu toe.

00:24:57

Emma Schaafsma: En waarom heeft u dat gevoel?

00:25:00

Karen Hitters: Heb je nog ja, geeft niks, nee, niet bij uiteindelijk met name destijds, zeg maar de manier waarop en uiteindelijk de inhoud van dat preventie akkoord, hoe dat hoe dat is gegaan, hoe dat toch redelijk weinig slagkracht had, aan de markt werd overgelaten om op te lossen. Dus de is dat beeld bij mij ontstaan. Ja, ik hoop dat, ik hoop van ganser harte dat dat langzaam kantelt dat ja, dat de belangen dan zeg maar die vanuit vanuit de gemeente maar meer in het collectieve belang zeg, daarin ook wat wat zwaarder gaat wegen.

00:25:57

Emma Schaafsma: Ja, want het lijkt inderdaad, het lijkt zo alsof de lobby inderdaad dat het heel sterk geweest is van hun, dat is zeker waar en dat je ook inderdaad in kranten die ik heb dat ook zit te lezen, dat het inderdaad altijd heel dat zij dat altijd in hebben gezegd van ja, maar we willen het zelf proberen, zelf de producten eigenlijk verbeteren ET cetera ehm, maar lijkt daar nu een soort verandering in te komen?

00:26:22

Karen Hitters: Ja, dat ik weet niet, zeg maar of het echt zo is of dat het ook iets is wat ik, wat ik wil lezen of meekrijgen ofzo maar ik krijg een beetje het idee die vooral hier ook intern zo in de gesprekken met andere gemeenten en zo dat er langzaam iets veranderd qua ja, visie op de, op de rol van de overheid en de lokale overheid en dat we ons meer mogen laten horen, zeg maar als tegenhanger van die grote marktbelangen, zeg maar dat we echt een het collectieve belang te dienen hebben en dat dat in een aantal gevallen niet afdoende of juist misschien wel averechts werkt, om dat aan de markt over te laten. Dus de verantwoordelijkheid zeg maar die je als overheid hebt, daar gaat het steeds wel meer over. Dat dat zie ik toch als een gunstige ontwikkeling, want ik persoonlijk denkt dat dat echt ondergesneeuwd geraakt is, eigenlijk dat de overheid in de hoek, ja, een beetje onaardig gezegd, in een hoekje gezet is van nou ja, je moet er maar gewoon de belangrijkste dingetjes wel blijven doen, maar alleen maar om te zorgen dat de markt hun werk kan doen. Zeg maar, het zorgen voor een goede infrastructuur en dan op de markt lost het wel op. Ik denk dat dat niet zo is. Maar ja, dat is een hele politieke discussie, maar wij krijgen dus de indruk dat dat langzaam een beetje kantelt.

00:27:59

Emma Schaafsma: Want waar waaraan merkt u dat precies? Merk je dat precies?

00:28:04

Karen Hitters: En door de door de gesprekjes ook hier intern ik kan zeggen met de andere

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

gemeenten binnen de Citydeal, willen die die collegas zeg maar die daar werken dan en daarmee bezig zijn, ja, ik heb het idee dat het langzaam normaler wordt om het daar ook over te hebben en daar iets van te vinden, ehm en daar vragen bij te stellen in plaats van: ja, nee, het is Nederland, het is dus de markt, het is de markt en die moet het oplossen en dat is de meest logische weg of zo. Ik heb het idee dat dat dat ook weer af en toe vragen gesteld worden, gezien grote problematiek die alleen maar groter lijken te worden.

00:28:41

Emma Schaafsma: Snap ik ja. Ik heb denk ik al mijn vragen wel redelijk gesteld. Heeft u verder nog aanvullingen heb je verder nog aanvullingen.

00:28:54

Karen Hitters: Het uiteindelijk twee dingen, dat artikel wat ik net noemde in het AD, dit is nog wel leuk, maar dat zal ook wel even doorsturen en er is vandaag of gisteren ja een artikel op platform 31 heeft dat geschreven, gepubliceerd over die City deal en nog meer over die sociale omgeving, het belang van verandering daarin. Daar is ook wel iets iets gezegd. Volgens mij even kort over de, over de suiker taks dat dat een belangrijke maatregel is en bij het leefstijl debat van vorige week ter voorbereiding dan pas rond de tafel. Dat was maandag, de eenentwintigste en daar heeft onder andere maartje poelmann van de deur ook gesproken die had een position paper ingediend en daar staat ook de suikertaks en als één van de belangrijke maatregelen die zij ziet om tot verandering te komen in die voedsel omgeving. Dus dat vind ik, dat is mooi nieuws, zeg maar dus dat dat ook nog even meegeven mocht je dat niet alle al hebben gezien.

00:29:54

Emma Schaafsma: Ik heb het nog niet gezien, dus dank u wel dat het inderdaad even aangeeft dank je wel dat je het aangeeft. Dan had ik wel nog een laatste vraag is even: dat is niet per se voor scriptie maar wat vind je zelf van de oplossing als suikertaks? Van wat voor gevoel geeft dat bij jou?

00:30:12

Karen Hitters: Nou, ik zit er een beetje dubbel in. Aan de ene kant denk ik, nou ja, het is een prijsprikkel en dat is in potentie inderdaad een maatregel die gedrag kan sturen. En uiteindelijk, als het lukt om mensen minder suikerspinnen te laten eten, op die manier, dan denk ik dat dat effect heeft op de, uiteindelijk, op de gezondheid. Dus dat is mooi en tegelijkertijd, denk ik, dan kunnen we er niet met elkaar voor zorgen dat er überhaupt minder van dit soort troep eigenlijk beschikbaar komt in de supermarkt. Er zit ook heel veel verborgen kosten aan het maken van dat soort producten en de suiker is enorm gesubsidieerd, weet je. Je kan ook voor zorgen dat überhaupt de prijs van dat soort producten omhoog gaat door de daadwerkelijke prijs te betalen. Zeg maar, voor die producten is het tue pricing zeg maar, kijk dat, dat zou ik als er nog duurzame oplossing zien, want ik.

00:31:28

Emma Schaafsma: Ik denk dat ie heeft vastloopt en dan denk ik even vast. Hopelijk komt u weer terug.

00:31:50

Karen Hitters: Je bent even weg, ja.

00:31:52

Emma Schaafsma: Ik geloof dat die nu weer iets doet, hoorde ik niet meer, maar.

00:32:01

Karen Hitters: Ja, ik vind het eigenlijk een beetje een end of pipe solution een beetje, terwijl je eigenlijk al voor in de keten ook dingen zou moeten veranderen die zo die dan en effect hebben op gezondheid, uiteindelijk van de samenleving, maar ook op gezondheid van de aarde en biodiversiteit et cetera.

INVLOED ACTOREN OP SUIKERTAKS

00:32:21

Emma Schaafsma: Ja, daar kan ik je zeker ook wel gelijk geven dat dat kijk, het is misschien ook een meer temporarily dus meer voor nu even.

00:32:31

Karen Hitters: Ja, ja, precies een beetje van. Nou, weet je oké, dan dan doen we dat wel. Dan zijn we een beetje goed bezig, terwijl de echte vraagstukken zeg maar van hoe komt het nou? De halve supermarkt vol ligt met die met die producten, stellen we niet.

00:32:47

Emma Schaafsma: Nee.

00:32:49

Karen Hitters: Dat is mijn persoonlijke persoonlijke mening hierover nog.

00:32:52

Emma Schaafsma: Ja, dank u wel, daarvoor. Dank je wel daarvoor. Ik vond het een leuk gesprek.

00:32:58

Karen Hitters: Ja.

00:33:00

Emma Schaafsma: Ja, ik denk dat ik dat ik goed goede antwoorden heb gehoord en dat ik zeker dr. Wat wat daar gaan hebben dus.

00:33:06

Karen Hitters: Ik ben benieuwd, hoe het, mocht het af hebben, om dit te zijner tijd te delen, wat je, dr van gemaakt hebt. Ja, als je de opname. Ik neem aan dat je die gebruikt, gewoon ter verwerking.

00:33:19

Emma Schaafsma: Tuurlijk, ik ga niet voor andere dingen gebruiken, nee, ik zal hem ook. Ik heb hem ook alleen het geluid opgenomen, gewoon met mn telefoon. Dus dat ja, want mijn vader gaf aan dat je het ook met dat je het zeg maar ook gewoon met video kan opnemen, maar dan ook kan laten uittypen. Maar nou, dat is me iets te ingewikkeld, dus ik doe het gewoon met mijn telefoon, maar ik zal er daarna gewoon verwijderen.

00:33:42

Karen Hitters: Ja, oké, daar helemaal prima. Nou, hartstikke veel succes dan met alle verwerking maken van een mooie scriptie nou, ik, ik zie nog wel even voorbijkomen wel benieuwd.

00:33:52

Emma Schaafsma: Ja, ja, ik zal me opsturen en heel fijn dat dat je met mij wilde praten.

00:33:56

Karen Hitters: Ja, graag gedaan tot ziens.

00:33:58

Emma Schaafsma: Werk ze nog!